

Genel Bakış

1. IFC'nin risk yönetimi yaklaşımının ayrılmaz bir parçası olan Sürdürülebilirlik Çerçevesi, IFC'nin sürdürülebilir kalkınmaya yönelik stratejik taahhüdünü ortaya koyar. Sürdürülebilirlik Çerçevesi, IFC'nin Çevresel ve Sosyal Sürdürülebilirlik Politikası ve Performans Standartları ile Bilgiye Erişim Politikasından oluşur. Çevresel ve Sosyal Sürdürülebilirlik Politikası, IFC'nin çevresel ve sosyal sürdürülebilirliğe ilişkin taahhütlerini, rollerini ve sorumluluklarını tanımlar. Bilgiye Erişim Politikası ise IFC'nin faaliyetlerindeki şeffaflık ve iyi yönetim taahhüdünü yansıtır ve IFC'nin yatırım ve danışmanlık hizmetleri hakkında kamuoyunu bilgilendirme yükümlülüklerini içerir. Performans Standartları, risk ve etkilerin belirlenmesinde müşterilere yol göstermenin yanı sıra, proje faaliyetleri açısından müşterinin paydaş katılımını sağlama ve kamuoyunu bilgilendirme yükümlülükleri dahil, sürdürülebilir faaliyet için risk ve etkilerin engellenmesi, hafifletilmesi ve yönetilmesine yardımcı olmayı amaçlar. IFC gerçekleştirdiği doğrudan yatırımlarda (finansal aracı kuruluşlar yoluyla sağlanan proje finansmanı ve kurumsal finansman dahil) daha çok kalkınma fırsatı yaratılabilmesi için, müşterilerin çevresel risk ve etkilerin yönetilmesinde Performans Standartlarını uygulamasını şart koşar. IFC, genel kalkınma hedeflerine ulaşabilmek amacıyla iş faaliyetlerine yön verirken Sürdürülebilirlik Çerçevesini diğer strateji, politika ve girişimlerle birlikte uygular. Performans Standartları başka finansal kuruluşlar tarafından da uygulanabilir.

2. Müşteriler¹, IFC'nin gerçekleştirildiği yatırım süresince aşağıdaki sekiz Performans Standardını uygulamak zorundadır:

- Performans Standardı 1: Çevresel ve Sosyal Risk ve Etkilerin Değerlendirilmesi ve Yönetimi
- Performans Standardı 2: İş ve Çalışma Koşulları
- Performans Standardı 3: Kaynak Verimliliği ve Kirliliğin Önlenmesi
- Performans Standardı 4: Toplum Sağlığı, Güvenliği ve Emniyeti
- Performans Standardı 5: Arazi Alımları ve Zorunlu Yeniden Yerleştirme
- Performans Standardı 6: Biyolojik Çeşitliliğin Korunması ve Canlı Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Yönetimi
- Performans Standardı 7: Yerli Halklar
- Performans Standardı 8: Kültürel Miras

3. Performans Standardı 1, (i) projelerin çevresel ve sosyal etki, risk ve fırsatlarını belirlemek için kapsamlı bir değerlendirme yapmanın, (ii) projeye ilişkili bilgileri kamuoyuna açıklayarak ve yerel toplulukları doğrudan etkileyen konularda onlara danışarak etkili katılım sağlamanın, (iii) proje süresince müşterinin çevresel ve sosyal performansını yönetmesinin önemini ortaya koyar. Performans Standartları 2-8; çalışanlar, Etkilenen Topluluklar ve çevre açısından risk ve etkileri engellemek, en aza indirmek ve artık etkilerin söz konusu olduğu durumlarda, bu risk ve etkileri tazmin/telafi etmeye yönelik hedefleri ve şartları içerir. Değerlendirme kapsamında bütün çevresel ve sosyal risk ile potansiyel etkilerin dikkate alınmasının gerekli olmasıyla birlikte, Performans Standartları 2-8, özel önem verilmesi gereken potansiyel çevresel ve sosyal risk ve etkileri tanımlar. Müşteriler, çevresel veya sosyal risk ve etki tespit etmeleri halinde Performans Standardı 1'e uygun olarak oluşturdukları Çevresel ve Sosyal Yönetim Sistemi yoluyla bu risk ve etkileri yönetmek zorundadır.

¹ Performans Standartlarında kullanılan "müşteri" terimi, projenin yapısı ve finansman türüne göre, finanse edilen projenin yürütülmesi ve işletilmesinden sorumlu olan tarafı veya finansmandan yararlanan tarafı genel olarak ifade eder. "Proje" terimi, Performans Standardı 1'de tanımlanmıştır.

4. Performans Standardı 1, çevresel ve sosyal risk ve etkilerin söz konusu olduğu bütün projeleri kapsar. Projenin koşullarına göre, başka Performans Standartları da geçerli olabilir. Performans Standartları birlikte okunmalı ve gerektiğinde ilgili Performans Standardına başvurulmalıdır. Performans Standartlarında yer alan 'şartlar' bölümü, paragraflarda öngörülen sınırlamalarda aksi belirtilmedikçe, proje kapsamında finanse edilen bütün faaliyetler için geçerlidir. Finansman kaynağı fark etmeksizin, müşterilerin Performans Standardı 1 doğrultusunda oluşturdukları Çevresel ve Sosyal Yönetim Sistemini bütün proje faaliyetlerine uygulamaları teşvik edilir. İklim değişikliği, toplumsal cinsiyet, insan hakları ve su gibi birbiriyle iç içe geçen konular birden fazla Performans Standardında ele alınmıştır.

5. Müşteriler, Performans Standartlarında öngörülen şartların yanı sıra, projenin gerçekleştirildiği ülkenin devletler hukuku kapsamındaki yükümlülüklerini uygulayan kanunları dahil, iç hukuka uymak zorundadır.

6. Dünya Bankası Grubu'nun Çevre, Çalışan Sağlığı ve Güvenliği (ÇÇSG) Kılavuzları uluslararası iyi sektör uygulamalarıyla ilgili genel ve sektöre özel örnekler içeren teknik başvuru kaynaklarıdır. IFC, proje değerlendirmesi aşamasında teknik bilgi kaynağı olarak ÇÇSG Kılavuzlarından yararlanır. ÇÇSG Kılavuzları, IFC'nin uygun gördüğü ve makul maliyetlerle mevcut teknolojiler kullanılarak yeni kurulan tesislerde ulaşılabilecek performans düzeyleri ve ölçümlerini içerir. IFC'nin finanse ettiği projelerde, ÇÇSG Kılavuzlarının mevcut tesislerde uygulanması için tesise özel hedefler ve hedeflere ulaşılması için uygun bir takvim belirlenmesi gerekebilir. Çevresel değerlendirme sürecinde alternatif (daha yüksek veya düşük) performans düzeyleri veya ölçümleri önerilebilir. IFC'nin de uygun görmesi halinde, bu düzeyler projeye veya tesise özgü şartlar haline gelir. Genel ÇÇSG Kılavuzu, birbiriyle iç içe geçen ve bütün sektörlerde uygulanabilen çevre, sağlık ve güvenlik konularına ilişkin bilgiler içerir. İlgili sektör kılavuzu veya kılavuzlarıyla birlikte kullanılmalıdır. ÇÇSG Kılavuzları dönemsel olarak güncellenebilir.

7. Projenin gerçekleştirildiği ülkedeki düzenlemelerin ÇÇSG Kılavuzlarında belirtilen performans düzeyleri ve ölçümlerinden farklı olması halinde, hangi düzenleme daha bağlayıcı ise projede o düzenlemeye uyulması beklenir. Projenin kendine özgü koşullarından dolayı daha az bağlayıcı performans düzey veya ölçümlerinin söz konusu olması halinde, önerilen alternatiflerin tesis için yapılan çevresel değerlendirme kapsamında, eksiksiz ve ayrıntılı bir şekilde gerekçelendirilmesi gereklidir. Gerekçeler, önerilen alternatif performans düzeyinin insan sağlığını ve çevreyi koruduğunu kanıtlayabilmelidir.

8. Sekiz Performans Standardı için ayrı ayrı hazırlanan Kılavuz Notları ve bu notlara ek olarak Finansal Aracı Kuruluşlara İlişkin Açıklama Notu, müşterilerin proje performanslarını arttırabilmeleri için başvurabilecekleri kaynaklar, Performans Standartlarında öngörülen şartlar ve iyi sürdürülebilirlik uygulamaları konusunda yol gösterir. Söz konusu Kılavuz Notları/Açıklama Notları dönemsel olarak güncellenebilir.

Giriş

1. Performans Standardı 1, proje süresince çevresel ve sosyal performansı yönetmenin önemini vurgular. Etkili bir Çevresel ve Sosyal Yönetim Sistemi, şirket yönetimince hayata geçirilen ve desteklenen dinamik ve sürekli bir süreçtir ve müşteri, çalışan, projeden doğrudan etkilenen yerel topluluk (Etkilenen Topluluklar) ve, varsa, diğer paydaşların¹ katılımını içerir. Bir iş yönetim süreci olan “planla, yap, kontrol et ve gerçekleştir” dongusundan hareketle, Çevresel ve Sosyal Yönetim Sistemi çevresel ve sosyal risk² ve etkilerin³ yapılandırılmış ve sürekli olarak yönetilmesini sağlayan metodolojik bir yaklaşımdan oluşur. Projenin özelliği ve boyutuyla orantılı başarılı bir Çevresel ve Sosyal Yönetim Sistemi, güçlü ve sürdürülebilir çevresel ve sosyal performansı teşvik eder ve daha başarılı finansal, sosyal ve çevresel sonuçlar verir.

2. Bazi durumlarda, birtakım çevresel ve sosyal risk ve etkileri belirleme sorumluluğu devlete veya üçüncü taraflara ait olabilir.⁴ Müşterinin bu taraflar üzerindeki kontrolü veya etkisi yoktur. Örneğin: (i) proje yerinin seçimi ve/veya projelendirmeyi etkileyen planlama kararlarına devlet veya üçüncü taraflar karar verdiğinde ve/veya (ii) toplulukların başka bir yere yerleştirilmesi ve/veya biyolojik çeşitlilik kaybına yol açan arazi tahsisi gibi projeye doğrudan ilişkili faaliyetlerin devlet veya üçüncü taraflarca gerçekleştirildiği zaman bu durum sozkonusu olabilir. Müşteri, devlet veya üçüncü taraflarca gerçekleştirilen faaliyetleri kontrol edememekle birlikte, etkili bir Çevresel ve Sosyal Yönetim Sistemi kullanarak projedeki farklı kuruluşları, rollerini, müşteri için oluşturdukları riskleri ve bu Performans Standardına uygun çevresel ve sosyal sonuçlara ulaşabilmek için üçüncü taraflarla yapılabilecek işbirliklerini tanımlamalıdır. Ayrıca, bu Performans Standardı, müşterinin faaliyetlerinden zarar gören kişilerin erken dönemde tespit edilmesi ve zararlarının ivedilikle giderilmesini sağlayan bir şikayet mekanizması bulunmasını da destekler.

3. İş dünyası, insan haklarına saygı göstermelidir. Başka deyişle, şirketler, başkalarının insan haklarını ihlal etmekten kaçınmalı ve iş faaliyetlerinin insan hakları açısından yaratabileceği veya katkıda bulunabileceği olumsuz etkileri ortadan kaldırmalıdır. Performans Standartlarının tümünde, proje faaliyetlerinden dolayı gündeme gelebilecek insan hakları belirtilmiştir. Müşteri, performans Standartlarına göre yapılacak mevcut durum değerlendirmesiyle proje kapsamında gündeme gelebilecek insan hakları konularını ele alabilir.

Amaçlar

- Projenin çevresel ve sosyal risk ve etkilerini belirlemek ve değerlendirmek.
- Çalışanlar/işçiler, Etkilenen Topluluklar ve çevre üzerindeki risk ve etkileri öngörmek ve engellemek, engellemenin mümkün olmadığı durumlarda en aza indirmek⁵ ve, kalıntı etkilerin bulunduğu durumlarda, risk ve etkileri tazmin etmek/dengelemek için risk ve etkileri hafifletme hiyerarşisi uygulamak.

¹ Diğer paydaşlar, projeden doğrudan etkilenmeyen ancak çıkarı olan taraflardır. Örneğin, ulusal ve yerel yönetimler, komşu projeler ve/veya sivil toplum kuruluşları.

² Çevresel ve sosyal risk, tehlikeli bir olayın meydana gelme ihtimali ile bu tür bir olayın yarattığı etkinin şiddetini ifade eder.

³ Çevresel ve sosyal etkiler: (i) fiziki, doğal veya kültürel ortamın ve (ii) desteklenecek iş faaliyetinin topluluk ve çalışanlar üzerindeki etkilerin değişmesi veya değişme ihtimalini ifade eder.

⁴ Bu Performans Standardına göre, müşterinin iş verdiği veya müşteri adına hareket eden müteahhitler müşterinin doğrudan kontrolünde olduğu için üçüncü taraf olarak kabul edilmez.

⁵ Risk ve etkileri en aza indirmek için kabul edilen seçenekler farklılık gösterir. Buna göre risk ve etkiler azaltılabilir, düzeltilebilir, onarılabılır ve/veya durum eski haline getirebilir. Risk ve etkileri hafifletme hiyerarşisi Performans 2-8'de ilgili bölümlerde daha ayrıntılı anlatılmıştır.

- Yönetim sistemlerinin etkili kullanımı yoluyla müşterileri çevresel ve sosyal performanslarını arttırmaya teşvik etmek.
- Etkilenen Topluluklardan gelen şikayetlere ve diğer paydaşlardan gelen taleplere uygun şekilde cevap verilmesi ve yönetilmesini sağlamak.
- Proje süresince, Etkilenen Toplulukları etkileyebilecek konularda yakın işbirliğini yaygınlaştırmak, bunun için uygun araçları sağlamak ve ilgili çevresel ve sosyal bilgilerin açıklanması ve paylaşılmasını sağlamak.

Uygulama Alanı

4. Bu Performans Standardı, çevresel ve/veya sosyal risk ve/veya etkileri olan iş faaliyetlerini kapsar. Bu Performans Standardında kullanılan “proje” terimi, tanımlanmış olan bir dizi iş faaliyetini ifade eder.⁶ Bu iş faaliyetleri, risk ve etki yaratması beklenen, henüz belirlenmemiş fiziki unsur, boyut ve tesisleri de kapsar. Bazı durumlarda, bir fiziki varlığın projelendirme aşamasından başlayarak kullanımı süresince (projelendirme, inşaat, devreye alma, işletme, devreden çıkarma, kapanış veya, varsa, kapanış sonrası) devam eden unsurları içerebilir.⁷ Bu Performans Standardında öngörülen şartlar, aşağıdaki paragraflarda belirtilen kısıtlamalarda aksi belirtilmedikçe, bütün iş faaliyetlerini kapsar.

Şartlar

Çevresel ve Sosyal Değerlendirme ve Yönetim Sistemi

5. Müşteri, diğer sorumlu devlet kurumları ve üçüncü taraflarla uygun şekilde koordinasyon içinde,⁸ projenin kapsamı ve çevresel ve sosyal risk ve etkileriyle orantılı etkili bir çevresel ve sosyal değerlendirme süreci oluşturmaya ve uygulayacaktır. Çevresel ve Sosyal Yönetim Sistemi: (i) politika, (ii) risk ve etkilerin tespiti, (iii) yönetim programları, (iv) organizasyonel kapasite ve yetkinlik, (v) acil durumlara hazırlık ve müdahale, (vi) paydaş katılımı, (vii) izleme ve değerlendirmeden oluşur.

Politika

6. Müşteri, etkili bir çevresel ve sosyal performans yakalamak için projeye yön verecek çevresel ve sosyal amaç ve ilkeleri içeren genel bir politika hazırlayacaktır.⁹ Bu politika, çevresel ve sosyal değerlendirme ve yönetim süreci için bir çerçeve sağlar. Ayrıca, projenin (veya iş faaliyetlerinin) gerçekleştirildiği ülkede, devletler hukukuna göre ev sahibi ülkenin yükümlülüklerini uygulayan kanunlar dahil, yürürlükteki kanun ve yönetmeliklere uyacağını taahhüt eder. Söz konusu politika, Performans Standardında öngörülen ilkelere uygun olmalıdır. Bazı durumlarda müşteriler, diğer uluslararası standartları, sertifikasyon programları veya uygulama esaslarını uygulayabilir. Bu gibi durumlarda, onların da politikada yer alması gereklidir. Müşterinin şirketinde politikayı uygulamak ve uyulmasını sağlamaktan sorumlu kişinin (gerekliyse, sorumlu devlet kurumu veya üçüncü taraf da belirtilerek) adı belirtilir. Müşteri, Politikayı her seviyedeki çalışanıyla paylaşacaktır.

⁶ Örneğin, fiziki varlıkları olan ve/veya yeni tesis satın almak veya geliştirmek isteyen tüzel varlıklar ve mevcut varlık portföyü olan ve/veya yeni tesislere yatırım yapmak isteyen yatırım fonları veya finansal aracı kuruluşlar.

⁷ Bu Performans Standardının çeşitli finans kuruluşu, yatırımcı, sigortacı, iş sahibi/operatör tarafından kullanıldığı dikkate alındığında, kullanıcılar, Performans Standardının hangi iş faaliyetlerini kapsadığını belirlemelidir.

⁸ Spesifik risk ve etkileri değerlendirme ve yönetme konusunda yasal zorunluluğu ve sorumluluğu bulunan taraflar (ör. devlet eliyle yönetilen yeniden yerleştirmeler).

⁹ Müşterinin hazırlayacağı politika projeye özgü bir politikadır. Müşterinin bu projeden başka proje, iş faaliyeti veya üst düzey kurumsal faaliyetler için oluşturduğu politikaları etkilemeyi (veya değiştirilmesini) amaçlamaz.

Risk ve Etkilerin Belirlenmesi

7. Müşteri, projenin çevresel ve sosyal risk ve etkilerini belirlemek için bir süreç oluşturacak ve uygulayacaktır (yetkinlik şartları için bakınız 18. paragraf). Projenin türü, ölçeği ve yeri, risk ve etkileri belirlemek için ne kadar çaba harcanması gerektiği hakkında fikir verir. Risk ve etkileri belirleme süreci uluslararası iyi sektör uygulamalarına¹⁰ uygun olacaktır. Bu süreçte, ilgili ve uygun yöntemler ve değerlendirme araçları belirlenir. Bu süreç, kapsamlı bir çevresel ve sosyal etki değerlendirmesi, sınırlı veya belli bir alana odaklanan çevresel ve sosyal değerlendirme veya çevresel yerleşim, kirlilik standartları, projelendirme kriterleri veya inşaat standartlarının doğrudan uygulanmasını içerebilir.¹¹ Projede mevcut varlıklar varsa, risk ve etkileri belirlemek için çevresel ve/veya sosyal denetim veya risk/tehlike değerlendirmesi yapmak uygun ve yeterli olabilir. Geliştirilecek, satın alınacak veya finanse edilecek varlıklar henüz belirlenmemişse, çevresel ve sosyal değerlendirme süreci, fiziki unsur, varlık ve tesisler makul bir biçimde şekillendikten sonra ileriki bir dönemde risk ve etkilerin belirlenmesinde kullanılacaktır. Risk ve etkileri belirleme süreci, yeterince ayrıntı içeren, güncel çevresel ve sosyal verilere dayanacaktır. Bu süreçte, Performans Standardı 2-8'de belirtilen hususlar dahil, projenin çevresel ve sosyal risk ve etkilerinin yanı sıra bunlardan etkilenme ihtimali olan kişiler dikkate alınacaktır.¹² Risk ve etki belirleme sürecinde sera gazı emisyonları, iklim değişikliğine bağlı riskler ve adaptasyon fırsatları ve hava kirliliği, uluslararası su yollarının kullanımı veya kirlenmesi gibi sınır aşan potansiyel etkiler de dikkate alınacaktır.

8. Projedeki fiziki unsur, boyut ve tesislerin etki yaratması beklendiği durumlarda, çevresel ve sosyal risk ve etkiler projenin etki alanı bağlamında belirlenecektir. Etki alanı aşağıdakileri kapsar:

- (i) doğrudan müşteriye ait, müşteri tarafından işletilen veya yönetilen (müteahhitler dahil) proje¹³ ve proje kapsamındaki faaliyet ve tesisler,¹⁴ (ii) planlanmayan ancak projeden dolayı ileri bir tarihte veya farklı bir yerde meydana gelebilecek, öngörülebilir gelişmelerin yarattığı etkiler veya (iii) Etkilenen Toplulukların geçim kaynağını oluşturan biyolojik çeşitlilik veya ekosistem hizmetlerine projenin dolaylı etkileri.
- Proje kapsamında finanse edilmeyen, projenin yokluğunda inşa edilmesi veya genişletilmesi söz konusu olmayan, ancak onlar olmaksızın projeyi gerçekleştirmenin mümkün olmadığı projeye ilişkili tesisler.¹⁵
- Projenin doğrudan kullandığı veya etkilediği alan veya kaynaklar üzerindeki kademeli etkiler ve risk ve etkileri belirleme sürecinde mevcut, planlanan veya makul tanımlanmış gelişmelerden kaynaklanan kümülatif / toplam etkiler¹⁶.

¹⁰ Global veya bölgesel ölçekte aynı veya benzer koşullar altında aynı işle meşgul vasıflı ve deneyimli profesyonellerden beklenebilecek profesyonel beceri, özen, ihtiyat ve ileri görüşün sergilenmesi.

¹¹ Önemli çevresel veya sosyal etkiler yaratması beklenen ve belirlenmiş fiziki unsur, boyut ve tesisleri olan sıfırdan yatırım veya büyük çaplı genişleme projelerinde müşteriler, kapsamlı bir Çevresel ve Sosyal Etki Değerlendirmesi yapacak ve, uygun olduğunda, alternatifleri değerlendirecektir.

¹² Yüksek riskin söz konusu olduğu sınırlı durumlarda müşterinin, çevresel ve sosyal risk ve etkileri belirleme süreciyle birlikte faaliyet alanı doğrultusunda insan hakları açısından da bir mevcut durum değerlendirmesi yapması uygun olabilir.

¹³ Örneğin, proje yerleri, projenin hava kuşağı, su ayırma hattı veya ulaşım koridorları.

¹⁴ Örneğin, enerji nakil koridorları, boru hatları, kanallar, tüneller, güzergah değişiklikleri ve bağlantı yolları, ödünç alanlar, atık alanları, inşaat kampları ve kirlenmiş araziler (ör. toprak, yeraltı suyu, yerüstü suyu ve tortullar).

¹⁵ İlişkili tesisler demiryolları, karayolları, bağımsız enerji santrali, enerji nakil hatları, boru hatları, elektrik, su, doğalgaz vs. hizmetleri, depolar ve lojistik terminaleri olabilir.

¹⁶ Kümülatif etkiler, bilimsel endişeler ve/veya Etkilenen Toplulukların endişelerine dayanarak önemli olduğu kabul edilen etkilerdir. Örneğin: gaz emisyonlarının hava kuşağı üzerindeki kademeli etkisi; su ayırma hattından çok sayıda su çekilmesinden dolayı su akışında azalma; su ayırma hattında tortul yükünde artış; göç rotaları veya yabancı hayvanların hareketlerine müdahale; toplulukların kullandığı yollar üzerinde trafik artışı veya trafik artışına bağlı olarak kazalarda artış.

1 Ocak 2012

9. Projenin etki alanında üçüncü tarafların faaliyetlerinden kaynaklanan risk ve etkiler varsa, müşteri, üçüncü taraflar üzerindeki kontrol ve nüfuzu doğrultusunda, çıkar çatışmalarını da dikkate alarak söz konusu risk ve etkileri gidermeye çalışacaktır.

10. Müşterinin makul düzeyde kontrol edebildiği durumlarda, Performans Standardı 2 (27.-29. paragraflar) ve Performans Standardı 6'da (30. paragraf) belirtilen birincil tedarik zincirleriyle ilişkili risk ve etkiler de süreç kapsamında değerlendirilecektir.

11. Projede çevresel ve sosyal etki yaratması beklenen fiziki unsur, boyut ve tesislerin bulunduğu durumlarda, proje ve etki alanıyla doğrudan ilgisi olan devlet kurumları veya üçüncü taraflarca hazırlanan ilgili ve geçerli plan, çalışma veya değerlendirmelerdeki bulgu ve sonuçlar da risk ve etkilerin belirlenmesinde dikkate alınacaktır.¹⁷ Bunlara, ana ekonomik kalkınma planları, ülke veya bölge planları, fizibilite çalışmaları, alternatif analizleri ve toplu, bölgesel, sektörel veya stratejik çevresel değerlendirmeler dahildir. Risk ve etkiler belirlenirken Etkilenen Topluluklarla katılım sürecinin sonuçları dikkate alınacaktır.

12. Projede etki yaratması beklenen belirli fiziki unsur, boyut ve tesisler varsa, risk ve etkileri belirleme süreci kapsamında müşteri, dezavantajlı veya hassas konumlarından dolayı projeden doğrudan, farklı acılardan veya çok az ya da çok fazla bir şekilde etkilenebilecek kişi ve grupları belirleyecektir.¹⁸ Müşteri, dezavantajlı veya hassas olduğu belirlen kişi ve grupların olumsuz etkilerden orantısız bir şekilde etkilenmemeleri, kalkınma yardımları ve fırsatları açısından da dezavantajlı duruma düşmemeleri için farklı tedbirler önerecek ve uygulayacaktır.

Yönetim Programları

13. Müşteri, kendi politikasındaki amaç ve ilkeler doğrultusunda, projede belirlenen çevresel ve sosyal risk ve etkileri hafifletmeye ve performansını iyileştirmeye yönelik tedbir ve faaliyetleri özetleyen yönetim programları oluşturacaktır.

14. Projenin özelliği ve ölçeğine göre bu programlar, sistematik bir şekilde yönetilen operasyonel prosedür, uygulama, plan ve destekleyici belgelerden (yasal sözleşmeler dahil) oluşabilir.¹⁹ Bu programlar, müşterinin kontrol edebildiği ve etkileyebildiği müteahhitler ve birincil tedarikçiler dahil, müşterinin bütün şirketini veya belirli yer, tesis veya faaliyetleri kapsayabilir. Belirlenen risk ve etkileri hafifletme hiyerarşisi, teknik²⁰ ve finansal²¹ açıdan tatbik edilebiliyorsa, risk ve etkilerin azaltılmasından ziyade engellenmesini, kalinti etkilerin olduğu durumlarda ise telafi edilmesi/dengelenmesini hedefleyecektir.

¹⁷ Müşteri, bu gibi kapsamlı bölgesel çalışma veya kümülatif değerlendirmelerin ele aldığı alanlar kapsamında, projenin bilimsel endişeler veya Etkilenen Toplulukların endişelerine dayanarak önemli kabul edilen etkiler üzerindeki kademeli etkilerine odaklanarak bunları dikkate alabilir.

¹⁸ Dezavantajlı veya hassas konum bir kişi veya grubun ırkı, rengi, cinsiyeti, dili, dini, siyasi veya başka görüşü; millî veya sosyal kökeni, mülkü, doğumu veya başka bir statüsünden kaynaklanabilir. Müşteri, toplumsal cinsiyet, etnik köken, kültür, okuryazarlık, hastalık fiziksel veya zihinsel engellilik, yoksulluk, ekonomik dezavantaj ve eşî olmayan doğal kaynaklara bağımlılık gibi etkenleri de dikkate almalıdır.

¹⁹ Müşteri ile üçüncü taraflar, belirli etkileri hafifletmeye yönelik eylemler için imzalamış oldukları yasal sözleşmeler de programın parçasıdır. Sözleşmede, devlet eliyle yapılan yeniden yerleştirmeye ilişkin sorumlulukların yer alması buna örnektir.

²⁰ Teknik fizibilite, iklim, coğrafya, demografik özellikler, altyapı, güvenlik, yönetim, kapasite ve operasyonel güvenilirlik gibi başlıca yerel etkenleri dikkate alarak, önerilen tedbir ve eylemlerin mevcut ticari beceri, ekipman ve malzemelerle gerçekleştirilebilmesidir.

²¹ Finansal fizibilite ticari hususlarla ilgilidir. Buna, tedbir ve eylemlerin getireceği ek maliyetlerin projenin yatırım, işletme ve bakım maliyetlerine oranla büyüklüğü ve ek maliyetlerin müşteri için projeyi devam ettiremeyecek duruma getirip getirmemesi dahildir.

15. Belirlenen risk ve etkilerin engellenemediği durumlarda müşteri, projenin yürürlükteki kanun ve yönetmeliklere ve Performans Standardı 1-8'deki şartlara uygun olmasını sağlamak için hafifletme ve performans tedbirleri ve buna uygun faaliyetler belirleyecektir. Genel yönetim programının ne kadar ayrıntılı ve katmanlı olacağı ve belirlenen tedbir ve faaliyetlerin önceliği, projenin risk ve etkilerine bağlıdır. Ayrıca, programda, Etkilenen Toplulukların katılım sürecinin sonuçları da dikkate alınacaktır.

16. Müşteri, yönetim programları kapsamında, risk ve etki belirleme sürecinde gündeme gelen konuları ele almak için hedeflenen sonuç ve faaliyetleri içeren çevresel ve sosyal Eylem Planları²² hazırlayacaktır. Sonuç ve faaliyetler, belirli zaman dilimlerine göre izlenecek performans göstergeleri, hedefler veya kabul kriterleri gibi ölçülebilir unsurlar içermelidir. Ayrıca, uygulama için gerekebilecek kaynaklar ve sorumlular da belirtilmelidir. Yönetim programında, risk ve etkiler açısından üçüncü tarafların kontrolünde olan faaliyet ve olayların oynadığı rol tanımlanarak programa dahil edecektir. Projenin dinamik bir yapıya sahip olduğu dikkate alındığında, yönetim programı, durum değişiklikleri, öngörülemeyen olaylar ve izleme ve değerlendirmenin sonuçlarına göre esneklik gösterecektir.

Organizasyonel Kapasite ve Yetkinlik

17. Müşteri, geçerli ve ilgili üçüncü taraflarla işbirliği içinde, Çevresel ve Sosyal Yönetim Sistemini uygulamak için görev, sorumluluk ve yetkileri tanımlayan organizasyon yapısını oluşturacak, uygulayacak ve gerektiği şekilde iyileştirecektir. Buna göre, yönetim temsilcisi/temsilcileri dahil, sorumluluk ve yetkileri açıkça belirlenmiş personel atanmalıdır. Bu personelin başlıca çevresel ve sosyal sorumlulukları net bir şekilde tanımlanmalı, ilgili personel ve diğer şirket çalışanlarıyla paylaşılmalıdır. Çevresel ve sosyal performansın sürekli ve etkili olabilmesi için şirket yönetimi yeterli destek verecek, gerekli insan kaynaklarını ve finansal kaynakları sağlayacaktır.

18. Müşterinin şirketinde projenin çevresel ve sosyal performansından doğrudan sorumlu personel bu görevi yerine getirmek için gereken bilgi, beceri ve deneyime sahip olacaktır. Projenin gerçekleştirildiği ülkedeki düzenlemeler ve Performans Standardı 1-8'de yer alan şartlar hakkında da bilgi sahibi olmaları gereklidir. Buna ek olarak ilgili personel, Çevresel ve Sosyal Yönetim Sistemindeki tedbir ve faaliyetleri uygulamak için gereken bilgi, beceri ve deneyime sahip olmalı, bu faaliyetleri yetkin ve etkin bir şekilde gerçekleştirmek için gereken yöntemleri bilmelidir.

19. Risk ve etkileri belirleme sürecinde konusunun uzmanı profesyoneller tarafından yeterli, isabetli ve objektif değerlendirme ve sunumlar gerçekleştirilecektir. Projelerin ciddi olumsuz etkiler yaratma ihtimali varsa veya teknik açıdan karmaşıksa, müşterinin risk ve etkileri belirleme sürecinde dış uzmanlardan yardım alması gerekebilir.

Acil Durumlara Hazırlık ve Müdahale

20. Projede etki yaratması beklenen belirli fiziki unsur, boyut ve tesislerin bulunduğu durumlarda müşteri, uygun ve ilgili üçüncü taraflarla işbirliği içinde, projeye bağlantılı kaza ve acil durumların insanlara ve/veya çevreye zarar vermesini engellemek veya zarardan kaçınmak için müdahaleye hazırlıklı olmak amacıyla Çevresel ve Sosyal Yönetim Sistemine acil durumlara hazırlık ve müdahale sistemi dahil edecek ve uygulayacaktır. Acil durumlara hazırlık; kaza ve acil durumların meydana gelebileceği yerler, etkilenebilecek topluluk ve kişiler, müdahale prosedürleri, ekipman ve kaynak temini, sorumluluk dağılımının belirlenmesi, iletişim (potansiyel olarak etkilenebilecek topluluklar dahil) ve etkili müdahale için periyodik eğitimden oluşur. Acil durumlara hazırlık ve müdahale

²² Eylem planları, Yeniden Yerleştirme Eylem Planı veya Biyolojik Çeşitlilik Eylem Planı gibi, bir dizi hafifletme tedbirini veya belirli bir konudaki eylem planlarını uygulamak için gereken genel bir Çevresel ve Sosyal Eylem Planı içerebilir. Eylem planları, Performans Standartlarına uygunluk sağlamak için mevcut yönetim programlarındaki boşlukları gidermeyi amaçlayabilir veya projenin hafifletme stratejisini içeren bağımsız planlar olabilir. "Eylem Planı" terimi, bazı kesimlerce yönetim planı veya kalkınma planı olarak kabul edilir. O halde, çevresel ve sosyal yönetim planları için sayısız türde örnek verilebilir.

kapsamındaki faaliyetler, değişen koşulları yansıtacak şekilde periyodik olarak gözden geçirilerek güncellenecektir.

21. Müşteri, uygulanabilir olduğunda, acil durumlara etkili müdahale hazırlıkları için potansiyel etkilenebilecek topluluklara (bakınız Performans Standardı 4) ve yerel yönetimlere yardımcı olacak ve onlarla işbirliği yapacak, özellikle acil durumlara etkili müdahale gerektiğinde katılım ve işbirliğigösterecektir. Yerel yönetimlerin etkili müdahale için kapasiteleri sınırlı veya yok ise müşteri, projeye ilişkili acil durumlara hazırlık ve müdahalede aktif bir rol oynayacaktır. Müşteri, acil durumlara hazırlık ve müdahale kapsamındaki faaliyet, kaynak ve sorumluluklarını belgeleyecek, uygun bilgileri potansiyel etkilenebilecek topluluklar ve ilgili devlet kurumlarıyla paylaşacaktır.

İzleme ve Değerlendirme

22. Müşteri, yönetim programının etkisini, yasalar ve/veya sözleşmelerdeki yükümlülük ve düzenlemelere uyumunu izlemek ve ölçmek amacıyla prosedürler oluşturacaktır. Belirli risk, etki ve hafifletme tedbirlerini yönetme sorumluluğu devlete veya üçüncü taraflara ait olduğunda müşteri, söz konusu hafifletme tedbirlerinin belirlenmesi ve izlenmesi için işbirliği yapacaktır. Müşteriler, uygun ise, Etkilenen Topluluklardan temsilcilerin de izleme faaliyetlerine katılması konusunu değerlendirecektir.²³ Müşterinin hazırladığı izleme programı, şirket içinde uygun yönetim kadrosu tarafından denetlenmelidir. Ciddi etkileri olan projelerde müşteri, izleme bilgilerini doğrulamak amacıyla dış uzmanlarla çalışacaktır. İzlemenin kapsamı, projenin çevresel ve sosyal risk ve etkileri ve uyum şartlarıyla orantılı olmalıdır.

23. Müşteri, performansını izlemek için kayıt ve operasyonel kontrollerin yanı sıra, uygunluğu ve hedeflenen sonuçlara göre kaydedilen ilerlemeyi doğrulamak için iç teftiş ve denetimler gibi dinamik mekanizmalar kullanılmalıdır. Genelde, performansı takip etmek için veriler kaydedilir ve daha sonra bu veriler belirli referans noktalarıyla veya yönetim programında öngörülen beklentilerle kıyaslanır. İzleme faaliyetleri, ilgili düzenleyici kurumların talep ettiği performans deneyimi ve faaliyetlere göre belirlenmelidir. Müşteri, izleme sonuçlarını kayda geçirecek, ihtiyaç duyulan düzeltici ve önleyici faaliyetleri güncellenen yönetim programı ve planlarına dahil edecektir. Müşteri, uygun ve ilgili üçüncü taraflarla işbirliği içinde, düzeltici ve önleyici faaliyetleri gerçekleştirecek, etkili olmalarını sağlamak için ileriki izleme dönemlerinde bu faaliyetlerin sonuçlarını takip ve kontrol edecektir.

24. Müşteri, sistematik olarak toplanan verilere ve analizlere dayanarak, Çevresel ve Sosyal Yönetim Sisteminin performansını üst yönetimine periyodik olarak raporlayacaktır. Bu raporların kapsamı ve sıklığı, müşterinin Çevresel ve Sosyal Yönetim Sistemi ve proje şartları doğrultusunda belirlediği ve gerçekleştirdiği faaliyetlerin özelliği ve kapsamına bağlıdır. Üst yönetim, performans değerlendirmelerindeki sonuçlara göre, müşterinin politikasındaki amaçlara ulaşması, prosedür, uygulama ve planların uygulanması ve etkili olmasını sağlamak için gereken uygun adımları atacaktır.

Paydaş Katılımı

25. Bir projenin çevresel ve sosyal etkilerini başarılı bir şekilde yönetmek için gerekli olan güçlü, yapıcı ve duyarlı ilişkilerin kurulabilmesi için paydaşların katılımı şarttır.²⁴ Paydaşların katılımı sürekli bir süreçtir. Paydaş katılımı, dereceleri değişmekle birlikte, paydaşların analiz edilmesi ve planlanması, paydaşların bilgilendirilmesi, istişare ve katılım sağlanması, şikayet mekanizması oluşturulması ve Etkilenen Topluluklara sürekli rapor verilmesinden oluşur. Paydaş katılımının şekli, sıklığı ve çaba düzeyi ciddi farklılıklar göstermekle birlikte projenin yarattığı risk ve olumsuz etkiler ile gelişim aşamasına uygun olmalıdır.

²³ Örneğin, katılımcı su takibi.

²⁴ Çalışanların/işçilerin katılımı ve şikayet mekanizmalarına ilişkin şartlar Performans Standardı 2'de verilmiştir.

Paydaşların Analiz Edilmesi ve Katılımın Planlanması

26. Müşteriler, faaliyetleriyle ilgilenebilecek paydaş gruplarını belirlemeli ve dış iletişim yoluyla paydaşlarla diyalog başlatmayı değerlendirmelidir (bakınız 34. paragraf). Projede Etkilenen Topluluklar üzerinde olumsuz çevresel ve sosyal etki yaratması beklenen belirli fiziki unsur, boyut ve/veya tesisler varsa, müşteri, Etkilenen Toplulukları belirleyecek ve aşağıdaki şartları yerine getirecektir.

27. Müşteri, projenin risk, etkileri ve gelişim aşamasını dikkate alarak, Etkilenen Toplulukların özellikleri ve çıkarlarına uygun bir Paydaş Katılım Planı hazırlayacak ve uygulayacaktır. Paydaş Katılım Planı, uygun olduğunda, dezavantajlı veya hassas olduğu belirlenen kişilerin etkin katılımını sağlamaya yönelik farklı tedbirler içerecektir. Katılım sürecinin önemli ölçüde topluluk temsilcilerine²⁵ bağlı olduğu durumlarda müşteri, bu kişilerin Etkilenen Toplulukların görüşlerini gerçekten temsil ettiğini ve kendileriyle yapılan istişarelerden çıkan sonuçları temsil ettikleri topluluğun üyelerine doğru bir şekilde aktaracakları konusunda güvenilir olduklarını doğrulamak için makul çaba gösterecektir.

28. Proje yerinin tam olarak bilinmediği ama yerel topluluklar üzerinde önemli etkiler yaratması konusunda makul bir beklentinin olduğu durumlarda müşteri, yönetim programı kapsamında bir Paydaş Katılım Çerçevesi hazırlayacaktır. Paydaş Katılım Çerçevesi, projenin fiziki yeri ortaya çıktıktan sonra, bu Performans Standardına uygun olarak Etkilenen Toplulukları ve diğer paydaşları belirlemek ve katılım sürecini planlamak için genel ilkeleri ve stratejiyi içerecektir.

Bilgi Paylaşımı

29. Projeye ilişkin bilgilerin paylaşılması Etkilenen Topluluklar ve diğer paydaşların projedeki risk, etki ve fırsatları anlamasına yardımcı olur. Müşteri, Etkilenen Toplulukların: (i) projenin amacı, özelliği ve ölçeği, (ii) önerilen proje faaliyetlerinin süresi, (iii) söz konusu topluluklara getireceği riskler, potansiyel etkileri ve ilgili hafifletme tedbirleri, (iv) öngörülen paydaş katılım süreci ve (v) şikayet mekanizmasına ilişkin bilgilere erişmesini sağlayacaktır²⁶.

İstişare

30. Etkilenen Topluluklar projede belirlenen risk ve olumsuz etkilere maruz kaldığında, müşteri, Etkilenen Toplulukların projedeki risk, etki ve hafifletme tedbirleri hakkındaki görüşlerini ifade etmelerini, müşterinin de bu görüşleri değerlendirip cevap vermesini sağlayan bir istişare süreci gerçekleştirecektir. İstişare süreci için gereken katılımın kapsamı ve boyutu projenin riskleri, olumsuz etkileri ve Etkilenen Topluluklarca dile getirilen endişelerle orantılı olmalıdır. Etkili bir istişare süreci: (i) çevresel ve sosyal risk ve etkileri belirleme sürecinin başlarında gerçekleştirilerek risk ve etkiler oluştuğuça devam etmeli, (ii) kültürel olarak uygun bir yerel dilde veya dillerde ve Etkilenen Toplulukların anlayabildiği bir formatta, önceki paylaşımlara ve şeffaf, objektif, anlamlı, kolay ulaşılabilen bilgilere dayanmalı, (iii) kapsayıcı²⁷ katılım, dolaylı etkilenen kişilerden ziyade doğrudan etkilenenlere odaklanmalı, (iv) dışarıdan yönlendirme, müdahale, zorlama ve sindirme olmamalı, (v) uygun olduğunda, anlamlı katılıma olanak vermeli ve (vi) kayıt altına alınmalıdır. Müşteri, Etkilenen Toplulukların tercih ettiği dillere, karar verme süreçleri ve dezavantajlı veya hassas grupların

²⁵ Örneğin, topluluk liderleri, dini liderler, yerel yönetim temsilcileri, sivil toplum temsilcileri, siyasetçiler, öğretmenler ve/veya etkilenen paydaş gruplarını temsil eden diğer kişiler.

²⁶ Projenin büyüklüğü ve riskle etkilerin önemine bağlı olarak, kapsamlı Çevresel ve Sosyal Değerlendirme ve Eylem Planlarından (Paydaş Katılım Planı, Yeniden Yerleştirme Eylem Planı, Biyolojik Çeşitlilik Eylem Planı, Tehlikeli Maddeler Yönetim Planı, Acil Durumlara Hazırlık ve Müdahale Planları, Toplum Sağlığı ve Güvenliği Planları, Ekosistem Geri Kazanım Planları, Yerli Halkları Kalkındırma Planları vs.) başlıca sorun ve taahhütleri anlatan, anlaşılması kolay özetlere kadar çeşitli belgelerin paylaşılması gerekebilir. Ayrıca, müşterinin çevresel ve sosyal politikası ve finansörler tarafından gerçekleştirilen mevcut durum değerlendirmesi sonucunda belirlenen ek tedbir ve faaliyetler de paylaşılabilir.

²⁷ Erkekler, kadınlar, yaşlılar, gençler, yerinden edilmiş kişiler, hassas veya dezavantajlı kişi veya gruplar.

ihtiyaçlarına göre istişare sürecini gerçekleştirecektir. Müşterinin halihazırda böyle bir süreci işletiyor olması halinde, söz konusu katılımı yeterli olarak kanıtlaması gereklidir.

Bilgilendirilmiş İstişare ve Katılım

31. Projelerin Etkilenen Topluluklar üzerinde potansiyel önemli etkileri olduğunda, müşteri, yukarıdaki istişare sürecindeki adımlar üzerine kurulu bir Bilgilendirilmiş İstişare ve Katılım süreci gerçekleştirecektir. Bu, Etkilenen Toplulukların bilgilendirilmiş olarak sürece katılmalarını sağlar. Bilgilendirilmiş İstişare ve Katılım sürecinde taraflar görüş ve bilgilerini derinlemesine paylaşır, organize bir şekilde birbirlerine danışırlar. Böylece müşteri, önerilen hafifletme tedbirleri, kalkınma yardımları ve fırsatlarının paylaşımı, projenin uygulanması gibi Etkilenen Toplulukları doğrudan etkileyen konularda dile getirdikleri görüşleri karar verme sürecinde dikkate alır. İstişare sürecinde, (i) gerekirse ayrı forum veya katılım ortamları yoluyla, hem erkek hem de kadınların görüşleri ve (ii) erkek ve kadınların etki, hafifletme mekanizmaları ve, varsa, yararlar konusundaki farklı endişe ve önceliklerini öğrenilmelidir. Müşteri, Etkilenen Topluluklar üzerindeki risk ve olumsuz etkileri engellemeye veya azaltmaya yönelik tedbirler başta olmak üzere, süreci kayıt altına alacak ve etkilenen kişileri endişelerinin ne şekilde dikkate alındığı konusunda bilgilendirecektir.

Yerli Halklar/Kabileler (Indigenous People) (tanım için bkz. Performans Standardı 7)

32. Yerli halkları/kabileleri olumsuz etkileyen projelerde müşteri, bu halkları da Bilgilendirilmiş İstişare ve Katılım sürecine katmak ve, bazı durumlarda, Özgür ve Önceden Bilgilendirilmiş Rızalarını almak zorundadır. Yerli Halklara ilişkin şartlar ve Özgür ve Önceden Bilgilendirilmiş Rızalarının alınmasını gerektiren durumlar Performans Standardı 7'de verilmiştir.

Devlet Öncülüğündeki Paydaş Katılımında Özel Sektörün Sorumlulukları

33. Paydaş katılımı ev sahibi devletin sorumluluğunda ise müşteri, bu Performans Standardının amaçlarına ulaşmak için ilgili devlet kurumuyla, kurumun izin verdiği ölçüde işbirliği yapacaktır. Ayrıca, devlet kapasitesinin sınırlı olduğu durumlarda müşteri, paydaş katılımının planlanması, uygulanması ve izlenmesinde aktif bir rol oynayacaktır. Devlet tarafından işletilen sürecin bu Performans Standardındaki şartları karşılamaması halinde müşteri, tamamlayıcı bir süreç gerçekleştirecek ve, uygun ise, ek faaliyetler belirleyecektir.

Dış İletişimler ve Şikayet Mekanizmaları

Dış İletişimler

34. Müşteriler, dış iletişimleri için bir prosedür hazırlayacak ve uygulayacaktır. Prosedür, (i) kamuoyundan gelen dış iletişimleri karşılamak ve kaydetmek, (ii) gündeme getirilen konuları önceliklendirerek değerlendirmek, ne şekilde yanıt verileceğini belirlemek, (iii) cevap vermek, verilen cevapları takip etmek ve belgelemek ve (iv) yönetim programını uygun şekilde değiştirmek için gereken yöntemleri içerecektir. Müşterilerin, çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik performanslarını periyodik olarak kamuoyuna raporlaması teşvik edilir.

Etkilenen Topluluklar için Şikayet Mekanizması

35. Etkilenen Topluluklar söz konusu olduğunda müşteri, Etkilenen Toplulukların müşterinin çevresel ve sosyal performansına ilişkin endişe ve şikayetlerini öğrenmek ve bunların giderilmesine yardımcı olmak amacıyla bir şikayet mekanizması oluşturacaktır. Şikayet mekanizması, projenin risk ve olumsuz etkileriyle orantılı olmalı ve Etkilenen Topluluklara hizmet etmelidir. Şikayet mekanizması, kültürel açıdan uygun, ulaşılabilir, anlaşılır ve şeffaf bir istişare süreci kullanılarak, endişelerin ivedilikle giderilmesini amaçlamalıdır. Endişesini veya şikayetini dile getiren taraf hiçbir bedel veya yaptırımla karşılaşmamalıdır. Şikayet mekanizması, yasal veya idari çözüm yollarına başvurulması önünde engel olmamalıdır. Müşteri, paydaş katılımı sürecinde Etkilenen Toplulukları şikayet mekanizması hakkında bilgilendirecektir.

1 Ocak 2012

Etkilenen Topluluklara Sürekli Raporlama

36. Müşteri, Etkilenen Toplulukları etkileyen risk veya etkileri gidermeye yönelik Eylem Planları ve istişareler veya şikayet mekanizması yoluyla dile getirilen endişeler konusunda kaydedilen ilerlemeyi periyodik olarak Etkilenen Topluluklara raporlayacaktır. Yönetim programı kapsamında, Etkilenen Toplulukların endişelerini gidermeye yönelik Eylem Planlarındaki hafifletme tedbirleri veya faaliyetlerine değişiklik veya ekleme yapılması halinde, Etkilenen Topluluklar güncellenen tedbir veya faaliyetleri konusunda bilgilendirilecektir. Bu raporların sıklığı , yılda en az bir kere olmak üzere, Etkilenen Toplulukların dile getirdikleri endişelere orantılı olacaktır.

Giriş

1. Performans Standardı 2'ye göre, istihdam ve gelir kaynağı yaratarak ekonomik büyüme sağlama çabaları çalışanların temel¹ haklarını korumalıdır. Çalışanlar, şirketleri için değerli bir varlıktır ve şirketin sürdürülebilirliğinin temelinde çalışanlarla yönetim arasında kurulan güçlü ilişki yatar. Çalışanlarla şirket yönetimi arasında güçlü bir ilişki kurulmaması ve sürdürülememesi çalışanların şirkete bağlılığını ve şirkette kalmalarını engelleyerek projeyi tehlikeye atabilir. Diğer taraftan, çalışanlarla yönetim arasında yapıcı bir ilişki kurulması, çalışanlara adil davranılması ve onlara güvenli ve sağlıklı çalışma koşulları sağlanmasıyla müşteriler, faaliyetlerinde daha fazla etkinlik ve verimlilik gibi somut faydalar elde edebilir.

2. Bu Performans Standardındaki şartlar belirlenirken, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ile Birleşmiş Milletler (BM) tarafından hazırlanan belgeler dahil, çeşitli uluslararası sözleşme ve belgelerden yararlanılmıştır.²

Amaçlar

- Çalışanlara adil muamele yapılması, ayrımcılık yapılmaması ve eşit fırsat tanınmasının tesvik etmek.
- Çalışan-yönetim ilişkisini sürdürmek ve iyileştirmek.
- Ulusal istihdam ve çalışma kanunlarına uygunluğu sağlamak.
- Çocuk işçi, göçmen işçi gibi hassas gruplar üçüncü tarafların çalıştırdığı personel ve müşterinin, tedarik zincirindeki çalışanlar gibi bütün çalışanları korumak.
- Güvenli ve sağlıklı çalışma koşullarını ve çalışan sağlığını sağlamak.
- Zorla çalıştırmanın önüne geçmek.

Uygulama Alanı

3. Bu Performans Standardının uygulama alanı, çevresel ve sosyal risk ve etkileri belirleme sürecinde tespit edilir. Performans Standardında öngörülen şartları yerine getirmek için gereken faaliyetler, Performans Standardı 1'de açıklanan ve müşteri tarafından hazırlanan Çevresel ve Sosyal Yönetim Sistemiyle yönetilir.

4. Bu Performans Standardının uygulama alanı, müşteri ile çalışan arasındaki iş ilişkisinin şekline bağlıdır. Performans Standardı, doğrudan müşteri tarafından istihdam edilen personeli (müşterinin bordrosundaki personel), projenin temel iş süreçlerini³ gerçekleştirmek için kayda değer bir süre için

¹ Dipnot 2'de sıralanan ILO Sözleşmelerinde belirtildiği gibi.

² ILO'nun ilgili sözleşmeleri:

ILO 87 No'lu Sendika Özgürlüğü ve Sendika Hakkının Korunması Sözleşmesi

ILO 98 No'lu Örgütlenme ve Toplu Pazarlık Hakkı Sözleşmesi

ILO 29 No'lu Zorla Çalıştırma Sözleşmesi

ILO 105 No'lu Zorla Çalıştırmanın Kaldırılması Sözleşmesi

ILO 138 No'lu (İstihdam için) Asgari Yaş Sözleşmesi

ILO 182 No'lu En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Kaldırılması Sözleşmesi

ILO 100 No'lu Eşit Ücret Sözleşmesi

ILO 111 No'lu Ayrımcılık Sözleşmesi (İş ve Meslek)

BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Madde 32.1

UN Tüm Göçmen İşçiler ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Sözleşme

³ Temel iş süreçleri, belirli bir iş faaliyetinin devamlılığı için şart olan üretim ve/veya hizmet süreçlerini ifade eder.

üçüncü taraflar üzerinden çalıştırılan personel (sözleşmeli personel/muteahhit ve taseronlar) ve müşterinin birincil tedarikçileri⁴ tarafından çalıştırılan personelinin (tedarik zinciri personeli) kapsar.

Müşterinin Bordrosundaki Personel

5. Müşteriler, bordrosundaki personel için bu Performans Standardının 8.-23. paragraflarını uygulayacaktır.

Sözleşmeli Personel/Muteahhit ve/veya Teseronlar

6. Müşteriler, sözleşmeli personel için bu Performans Standardının 23.-26. paragraflarını uygulayacaktır.

Tedarik Zinciri Personeli

7. Müşteriler, tedarik zinciri personeli için bu Performans Standardının 27.-29. paragraflarını uygulayacaktır.

Şartlar

Çalışma Koşulları ve İşveren-Personel İlişkisinin Yönetimi

İnsan Kaynakları Politika ve Prosedürleri

8. Müşteri, şirket büyüklüğü ve çalışan sayısına uygun insan kaynakları politika ve prosedürleri belirleyecek ve uygulayacaktır. Politika ve prosedürler, bu Performans Standardı ve ulusal kanun ve yönetmeliklere uygun olarak çalışanların yönetimine ilişkin yaklaşımı tanımlayacaktır.

9. Müşteri, ulusal çalışma ve istihdam kanunu ile yürürlükteki toplu sözleşmelere göre iş ilişkisinin başladığı ve iş akdinde herhangi bir önemli değişikliğin yapıldığı tarihten itibaren çalışanlarıyla, sahip oldukları hakları açık ve anlaşılır bir şekilde açıklayan bilgi ve belgeleri paylaşacaktır. Buna, çalışma saatleri, ücret, fazla mesai, tazminat ve yan menfaatlere ilişkin haklar da dahildir.

Çalışma Koşulları ve Süresi

10. Müşteri, herhangi bir çalışan/işçi örgütüyle imzalanmış toplu sözleşmeye taraf ise, toplu sözleşmenin şartlarını yerine getirecektir. Herhangi bir toplu sözleşme yoksa veya toplu sözleşmede çalışma koşulları ve süreleri⁵ öngörülmemişse, müşteri, makul çalışma koşulları ve süreleri sağlayacaktır.⁶

11. Müşteri, göçmen işçileri belirleyerek benzer işi yapan göçmen olmayan işçilerle büyük ölçüde eşit koşullarda çalışmalarını sağlayacaktır.

12. Bu Performans Standardının kapsamına giren personele barınma yeri⁷ sağlandığı durumlarda müşteri, barınma yeri ve temel hizmetlerin kalitesi ve yönetimine ilişkin politikalar oluşturacak ve

⁴ Birincil tedarikçiler, projenin temel iş süreçleri için şart olan mal veya malzemeleri sürekli temin eden tedarikçilerdir.

⁵ Çalışma koşulları ve süreleri, örneğin, maaş ve yan haklar, maaş kesintileri, çalışma saatleri, fazla mesai düzenlemeleri, fazla mesai ücreti, iş molaları, dinlenme günleri, hastalık, doğum veya tatil izni.

⁶ Makul çalışma koşulları ve sürelerinin varlığı: (i) işin yapıldığı yöre/bölgede ilgili meslek veya sektörde yerleşik olan koşullara; (ii) ilgili meslek veya sektörde başka işçi ve işveren örgütleriyle yapılan toplu sözleşmeler veya tanınan pazarlıklara; (iii) tahkim kararlarına; (iv) iç hukuktaki yerleşik koşullara göre değerlendirme yapılarak belirlenebilir.

⁷ Bu hizmeti doğrudan müşteri veya üçüncü taraflar sağlayabilir.

uygulayacaktır.⁸ Barınma yerihizmetleri, eşit fırsat ve ayrımcılık yapmama ilkelerine göre sağlanacaktır. Çalışanlar için yapılan barınma yeri düzenlemeleri onların hareket veya örgütlenme özgürlüğünü engellememelidir.

İşçi Örgütleri

13. İşçilere, örgütlenme, herhangi bir müdahale olmaksızın istedikleri işçi örgütüne katılma ve toplu sözleşme hakkını tanıyan kanunların olduğu ülkelerde müşteri bu kanunlara uyacaktır. Ulusal hukukun işçi örgütlerini büyük ölçüde engellediği durumlarda müşteri, işçilerin çalışma koşulları ve sürelerine ilişkin şikayetlerini dile getirmek ve haklarını savunmak için alternatif mekanizmalar oluşturmalarını engellemeyecektir. Müşteri, söz konusu mekanizmaları etkilemeye veya kontrol etmeye çalışmamalıdır.

14. Performans Standardının 13. paragrafında öngörülen konularda ülke kanunlarının sessiz kaldığı durumlarda müşteri, işçileri, işçi temsilcisi seçmesi, işçi örgütü kurması, istediği işçi örgütüne katılması veya toplu sözleşme yapma isteginden vazgeçirmeye çalışmayacak, bu gibi örgütlere ve toplu sözleşmelere katılan veya katılmak isteyen işçilere karşı ayrımcılık veya misilleme yapmayacaktır. Müşteri, işçi temsilcileri ve işçi örgütleriyle yakın ilişki içinde olacak ve anlamlı pazarlıkların zamanında yapılabilmesi için ihtiyaç duydukları bilgileri sağlayacaktır. İşçi örgütlerinin, isgucunu oluşturan iscileri adil bir şekilde temsil etmeleri beklenir.

Ayrımcılık Yapmama ve Eşit Fırsat

15. Müşteri, bir görevin gerektirdiği özelliklerle ilgisi olmayan kişisel özelliklere⁹ dayanarak istihdam kararı vermeyecektir. Müşterinin istihdam kararları eşit fırsat ve adil muamele ilkelerine uygun olacaktır. İşe alım, ücretlendirme (maaş ve yan haklar dahil), çalışma koşulları ve süreleri, eğitimlerden yararlanma, atanma, terfi, iş akdinin sona ermesi, emeklilik veya disiplin uygulamaları dahil olmak üzere, iş ilişkisinin hiçbir boyutunda ayrımcılık yapmayacaktır. Müşteri, taciz, sindirme ve/veya istismarı (özellikle kadınlara karşı) engellemek için tedbirler alacaktır. Ayrımcılık yapmama ilkesi göçmen işçileri de kapsar.

16. İstihdamda ayrımcılık yapılmamasını öngören kanunların olduğu ülkelerde müşteri bu kanunlara uyacaktır. Ulusal hukukun ayrımcılık yapılmaması konusunda sessiz kaldığı durumlarda müşteri, bu Performans Standardına uyacaktır. Ulusal hukukun bu Performans Standardıyla uyumlu olduğu durumlarda müşterinin, yürürlükteki kanunları ihlal etmeden, 15. paragrafta uygun olarak faaliyetlerini yürütmesi teşvik edilir.

17. Belirli bir görevin gerektirdiği özelliklere ickin geçmişte yapılan bir ayrımcılığı veya seçimi düzeltmek için uygulanan özel koruma tedbirleri veya destek, ulusal hukuka uygun olduğu sürece ayrımcılık sayılmayacaktır.

Personel Azaltma

18. Müşteri, toplu işten çıkarma¹⁰ gerçekleştirmeden önce alternatif yolları değerlendirecektir.¹¹ Müşteri, değerlendirme sonucunda toplu işten çıkarmaya alternatif olabilecek bir yol bulamazsa, toplu

⁸ Temel hizmetler asgari yaşama alanı, su temini, uygun kanalizasyon ve atık sistemi, sıcak, soğuk, nem, gürültü, yangın ve hastalık taşıyan hayvanlara karşı yeterli koruma, yeterli sıhhi ve yıkanma olanakları, havalandırma, yemek pişirme ve saklama olanakları, doğal ve suni aydınlatma ve, bazı durumlarda, basit tıbbi hizmetlerin sağlanmasını kapsar.

⁹ Örneğin, toplumsal cinsiyet, ırk, milliyet, etnik, sosyal veya yerli köken, din veya inanç, engellilik, yaş veya cinsel tercih.

¹⁰ Toplu işten çıkarma, ekonomik, teknik veya organizasyonel nedenlerle ya da performans veya diğer kişisel nedenlerle ilgisi olmayan gerekçelerle çalışanların toplu olarak işten çıkarılmalarıdır.

işten çıkarmanın işçiler üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla bir toplu işten çıkarma planı hazırlayacak ve uygulayacaktır. Toplu işten çıkarma planı ayrımcılık yapmama ilkesine uyacak, müşterinin çalışanlar, işçi örgütleri ve, varsa, devlet ile yaptığı pazarlıkları yansıtacak ve toplu sözleşme şartlarına uygun olacaktır. Müşteri, resmi makamlara yapılacak bildirimler, çalışanlar ve işçi örgütleriyle yapılacak müzakereler ve sağlanacak bilgiler konusunda kanun ve sözleşmelerde öngörülen şartları yerinde getirecektir.

19. Müşteri, kanun ve toplu sözleşmelerde öngörülen işten çıkarma ihbarı ve kıdem tazminatını bütün çalışanlara zamanında verecektir. Bakiye kalan gecikmiş ödemeler, sosyal güvenlik hakları ve emeklilik katkı payları, (i) iş ilişkisi sona ermeden veya sona erdiği tarihte çalışana, (ii) uygun olduğunda, çalışanın lehine veya (iii) toplu sözleşmede kararlaştırılan ödeme planına göre ödenecektir. Ödemelerin çalışanın lehine yapıldığı durumlarda, çalışanlara söz konusu ödemelerin yapıldığına dair kanıt bir belge verilecektir.

Şikayet Mekanizması

20. Müşteri, çalışanların (ve işçi örgütlerinin) işyerindeki endişelerini dile getirebilmeleri için bir şikayet mekanizması oluşturacaktır. Müşteri, işe alım sırasında çalışanlara şikayet mekanizması hakkında bilgi verecek ve çalışanların mekanizmaya kolay ulaşmasını sağlayacaktır. Şikayet mekanizmasında uygun yönetim düzeyinden temsilciler yer almalıdır. Anlaşılır ve şeffaf bir süreç kullanılarak şikayetler gecikmeden giderilmeli ve ilgili taraflara, herhangi bir cezalandırma olmaksızın, geribildirim sağlanmalıdır. Şikayet mekanizmasında isimsiz olarak bildirilen şikayetler de işleme alınmalıdır. Şikayet mekanizması, kanunlar veya mevcut tahkim usullerine göre başvurulabilecek diğer yasal veya idari çözüm yollarına erişimi engellememeli veya toplu sözleşmelerde öngörülen şikayet mekanizmalarının yerine geçmemelidir.

İşgücünün Korunması

Çocuk İşçiliği

21. Müşteri, ekonomik açıdan çocukları sömüren, çocuğun eğitimi açısından sakıncalı olabilecek, eğitimi engelleyebilecek, çocuğun sağlığı veya fiziksel, zihinsel, ruhsal, ahlaki veya sosyal gelişimine zararlı olabilecek işlerde çocukları hiçbir şekilde çalıştırmayacaktır. Müşteri, varsa 18 yaşın altındaki bütün çalışanları tespit edecektir. Ulusal hukukta reşit olmayan kişilerin çalıştırılmasına dair hükümler varsa, müşteri, kendisini bağlayan kanunlara uyacaktır. On sekiz (18) yaşın altındaki çocuklar tehlikeli işlerde çalıştırılmayacaktır.¹² On sekiz (18) yaşın altındaki kişilerin çalıştırılması için sağlık, çalışma koşulları ve saatleri açısından uygun risk değerlendirmesi yapılacak ve bu değerlendirmeler düzenli olarak takip edilecektir.

Zorla Çalıştırma

22. Müşteri, gönüllü yapılmayan, güç kullanımı veya ceza tehdidiyle yaptırılan bir iş veya hizmet için hiç kimseyi zorla çalıştırmayacaktır. Buna, çıraklık sözleşmesi, borçlandırarak çalıştırma veya benzeri iş sözleşmeleri gibi her tür gönüllü olmayan veya zorla çalıştırma dahildir. Müşteri, insan ticareti mağdurlarını çalıştırmayacaktır.¹³

¹¹ Alternatif örnekleri: çalışma sürelerini azaltmak için anlaşmalı programlar, çalışanların kapasitesini geliştirme programları, düşük üretim dönemlerinde uzun süreli bakım çalışmaları vs.

¹² Tehlikeli iş örnekleri (i) fiziksel, psikolojik veya cinsel istismar riski olan işler; (ii) yeraltı, sualtı, yüksek yerler veya dar alanlarda yapılan işler; (iii) tehlikeli makine, ekipman veya araçların kullanıldığı veya ağır yüklerin kaldırıldığı işler; (iv) çalışanların sağlığına zarar veren tehlikeli madde, etken, işlem, ısı ve gürültülere maruz kaldığı sağlıksız ortamlarda yapılan işler; (v) uzun çalışma saatleri olan, geç saatlerde çalışılan veya çalışanın işyerine kapatıldığı işler.

¹³ İnsan ticareti, kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma, kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan

Çalışan Sağlığı ve Güvenliği

23. Müşteri, fiziksel, kimyasal, biyolojik, radyolojik ve özellikle kadınları ilgilendiren riskler dahil, sektörüne özel riskler ve çalışma alanlarına özgü tehlikeleri dikkate alarak güvenli ve sağlıklı bir iş ortamı sağlayacaktır. Müşteri, işten kaynaklanan, işle ilişkili veya iş sırasında meydana gelen ve tehlike oluşturan kaza, yaralanma ve hastalıkları önlemek için makul tedbirler alacaktır. Dünya Bankası Grubunun Çevre, Sağlık ve Güvenlik Kılavuzları gibi dünyada kabul gören kaynaklarda bulunan uluslararası iyi sektör uygulamalarına¹⁴ uygun olarak müşteri, (i) başta yaşamı tehdit eden tehlikeler olmak üzere, çalışanlara yönelik potansiyel tehlikeleri tespit edecek; (ii) tehlikeli durum veya maddelerin değiştirilmesi, ikamesi veya ortadan kaldırılması dahil, önleyici ve koruyucu tedbirleri alacak; (iii) çalışanları eğitecek; (iv) iş kazaları, hastalıkları ve olayları belgeleyecek ve raporlayacak, (v) acil durumları önlemek, acil durumlara hazırlanmak ve müdahale etmek için düzenlemeler oluşturacaktır. Acil durumlara hazırlık ve müdahale hakkında daha fazla bilgi için Performans Standardı 1'e bakınız.

Üçüncü Taraflarca Çalıştırılan Personel

24. Müşteri, sözleşmeli personel/muteahhit/taseron için, bu tür personeli çalıştıran üçüncü tarafların saygın ve yasal kuruluşlar olduğunu ve, 18.-19. ve 27.-29. paragraflar hariç, bu Performans Standardındaki şartlara uygun faaliyet göstermelerini sağlayacak Çevresel ve Sosyal Yönetim Planına sahip olduklarını saptamak için ticari açıdan makul çaba gösterecektir.

25. Müşteri, bu Performans Standardına uyumluluk kapsamında, üçüncü taraf işverenlerin performansını yönetmek ve izlemek amacıyla politika ve prosedürler oluşturacaktır. Ayrıca, müşteri, üçüncü taraf işverenlerle yapılan sözleşmelere bu şartları dahil etmek için ticari açıdan makul çaba gösterecektir.

26. Müşteri, Performans Standardının 24. ve 25. paragraflarının kapsamına giren sözleşmeli personel için de şikayet mekanizması bulunmasını sağlayacaktır. Üçüncü taraflarca şikayet mekanizması sağlanamadığı durumlarda müşteri, üçüncü tarafların çalıştırdığı personelin kendi şikayet mekanizmasından yararlanmasına olanak sağlayacaktır.

Tedarik Zinciri

27. Birincil tedarik zincirinde çocuk işçiliği veya zorla çalıştırma riskinin¹⁵ yüksek olduğu durumlarda müşteri, 21. ve 22. paragrafların kapsamına giren riskleri belirleyecektir. Çocuk işçiliği veya zorla çalıştırma tespit edilirse, bu durumu düzeltmek için müşteri uygun adımları atacaktır. Müşteri, birincil tedarik zincirindeki herhangi bir kayda değer değişikliği tespit etmek için tedarik zincirini sürekli olarak takip edecektir. Çocuk işçiliği ve/veya zorla çalıştırmaya dair yeni risk veya durumların tespit edilmesi halinde müşteri, bu duruma çözüm getirmek için uygun adımları atacaktır.

28. Ayrıca, tedarik zincirindeki çalışanların güvenliğiyle ilgili olarak yüksek riskler söz konusu olduğunda müşteri, tedarik zincirindeki birincil tedarikçilerin yaşamı tehdit eden durumları önlemek veya düzeltmek amacıyla harekete geçmelerini sağlamak için prosedürler veya riskleri önleme tedbirleri uygulayacaktır.

kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması olarak tanımlanır. Özellikle kadın ve çocuklar insan ticaretine karşı hassas durumdadır.

¹⁴ Global veya bölgesel ölçekte aynı veya benzer koşullar altında aynı işle meşgul vasıflı ve deneyimli profesyonellerden beklenebilecek profesyonel beceri, özen, ihtiyat ve ileri görüşün sergilenmesi.

¹⁵ Potansiyel çocuk işçiliği veya zorla çalıştırma riski, Performans Standardı 1'in gerektirdiği risk ve etki tanımlanması sürecinde belirlenecektir.

29. Müşterinin bu risklerin tamamını ele alma kabiliyeti müşterinin birincil tedarikçileri üzerindeki yönetim kontrolü veya nüfuzuna bağlıdır. Çözüm sağlanamadığı durumlarda müşteri, zaman içerisinde projedeki birincil tedarik zincirini bu Performans Standardına uyabildiğini ortaya koyan tedarikçilere kaydıracaktır.

Giriş

1. Performans Standardı 3, artan ekonomik faaliyetler ve şehirleşmenin insanları ve çevreyi yerel, bölgesel ve küresel düzeyde tehdit edebilecek hava, su ve toprak kirliliğini artırdığı ve sonsuz olmayan kaynakları tükettiği düşüncesinden hareketle hazırlanmıştır.¹ Dünyada, sera gazlarının mevcut ve öngörülen atmosferik konsantrasyonunun şimdiki ve gelecek nesillerin halk sağlığını ve refahını tehdit ettiğine dair görüş yaygınlık kazanmıştır. Aynı zamanda, daha etkili kaynak kullanımı, kirliliği önleme² ve sera gazı emisyonlarını sıfırlama ve azaltmaya yönelik teknoloji ve uygulamalar hemen hemen dünyanın her tarafında daha ulaşılabilir ve uygulanabilir hale gelmiştir. Genelde bu teknoloji ve uygulamalar, kaliteyi veya verimliliği arttırmak için sanayi, tarım ve hizmet sektöründe yaygın olarak kullanılan sürekli iyileştirme metodolojileri yoluyla kullanılır.

2. Bu Performans Standardı, dünyadaki teknoloji ve uygulamalar doğrultusunda kaynak verimliliği, kirliliğin önlenmesi ve kontrolü için proje düzeyindeki yaklaşımı tanımlar. Ayrıca, bu Performans Standardı, piyasada bulunan ustalık ve kaynaklara ihtiyaç duyan projelerde, özel sektör şirketlerinin bu tür teknoloji ve uygulamaları tatbik edilebilir olduğu sürece kullanmalarını teşvik eder.

Amaçlar

- Proje faaliyetlerinden kaynaklanan kirliliği engelleyerek veya azaltarak insan sağlığı ve çevre üzerindeki olumsuz etkilerini önlemek veya en aza indirmek.
- Enerji ve su kaynakları dahil, kaynakların daha sürdürülebilir bir şekilde kullanılmasını yaygınlaştırmak.
- Projeye ilişkili sera gazı emisyonlarını azaltmak.

Uygulama Alanı

3. Bu Performans Standardının uygulama alanı, çevresel ve sosyal risk ve etkileri belirleme sürecinde tespit edilir. Performans Standardında öngörülen şartları yerine getirmek için gereken faaliyetler, Performans Standardı 1'de açıklanan ve müşteri tarafından hazırlanan Çevresel ve Sosyal Yönetim Sistemiyle yönetilir.

Şartlar

4. Müşteri, proje süresince ortam koşullarını değerlendirerek, insan sağlığı ve çevre üzerindeki olumsuz etkileri engellemek, engellenemediği durumlarda en aza indirmek amacıyla kaynak verimliliğini artırmak ve kirliliği önlemek için finansal açıdan uygulanabilir ilke ve teknikleri uygulayacaktır.³ Projede uygulanan ilke ve teknikler, projenin özelliğinden doğan tehlike ve risklere

¹ Bu Performans Standardında kullanılan "kirlilik" terimi, katı, sıvı veya gaz olarak bulunan tehlikeli ve tehlikeli olmayan kimyasal kirleticileri ifade eder. Kirlilik, zararlılar, patojenler, suya termal deşarj, sera gazı emisyonları, rahatsız edici kokular, gürültü, titreşimler, radyasyon, elektromanyetik enerji ve ışık dahil potansiyel görsel etkilerin yaratılmasını da kapsar.

² Bu Performans Standardında kullanılan "kirliliğin önlenmesi" terimi emisyonların tamamen ortadan kaldırılmasını değil, Performans Standardının amaçlara ulaşmak için mümkün olduğunda kaynağında engellenmesi, engellenemediğinde kirliliğin en az düzeye indirilmesini ifade eder.

³ Teknik fizibilite, iklim, coğrafya, demografik özellikler, altyapı, güvenlik, yönetim, kapasite ve operasyonel güvenilirlik gibi başlıca yerel etkenleri dikkate alarak, önerilen tedbir ve eylemlerin mevcut ticari beceri, ekipman ve malzemelerle gerçekleştirilebilmesidir. Finansal fizibilite ticari konularla ilgilidir. Buna, tedbir ve eylemlerin getireceği ek maliyetlerin projenin yatırım, işletme ve bakım maliyetlerine oranla büyüklüğü ve ek maliyetlerin müşteri için projeyi devam ettiremeyecek duruma getirip getirmemesi dahildir.

ve, Dünya Bankası Grubu'nunin Çevre, Sağlık ve Güvenlik Kılavuzları (ÇSG Kılavuzları) gibi dünyada kabul gören kaynaklarda yansıtıldığı üzere, uluslararası iyi sektör uygulamalarına⁴ uygun olacaktır.

5. Müşteri, kaynak verimliliği, kirliliğin önlenmesi ve kontrolü için projede kullanacağı teknikleri değerlendirip seçerken, ÇSG Kılavuzlarına veya dünyada kabul gören diğer kaynaklara uygun şekilde başvuracaktır. ÇSG Kılavuzları, projeler için normalde kabul edilebilir ve uygulanabilir olan performans düzeyleri ve ölçümlerini içerir. Projenin gerçekleştirildiği ülkedeki düzenlemelerde öngörülen performans düzeyleri ve ölçümlerin ÇSG Kılavuzlarında belirtilenlerden farklı olması halinde müşterinin daha bağlayıcı olan düzenlemelere uyması gereklidir. Projenin koşullarından dolayı performans düzeyleri veya ölçümlerinin yeniden değerlendirilmesi gerekiyorsa müşteri, çevresel ve sosyal risk ve etkileri belirleme ve değerlendirme sürecinde gerekçeleriyle birlikte alternatif performans düzeyi ve ölçümler öneracaktır. Gerekçelerin eksiksiz ve ayrıntılı bir şekilde sağlanması gereklidir. Alternatif performans düzeyleri bu Performans Standardının amaçlarına uygun olmalıdır.

Kaynak Verimliliği

6. Müşteri, temel iş faaliyetlerine odaklanarak, enerji, su, diğer kaynak ve maddi girdilerin tüketim verimliliğini arttırmak için teknik ve finansal açıdan uygulanabilir, etkin maliyetli⁵ tedbirler alacaktır. Bu tedbirler, hammadde, enerji ve su tasarrufu sağlamak amacıyla ürün geliştirme ve üretim süreçlerinde temiz üretim ilkeleriyle birlikte uygulanacaktır. Kıyaslama verileri varsa, müşteri, verimliliğin görece düzeyini belirlemek için kıyaslama yapacaktır.

Sera Gazları

7. Yukarıdaki kaynak verimliliği tedbirlerine ek olarak müşteri, projelendirme ve projenin uygulanması sırasında projeden doğan sera gazı emisyonlarını azaltmak için alternatifleri değerlendirecek, teknik ve finansal açıdan uygulanabilir, etkin maliyetli seçenekleri hayata geçirecektir. Bu seçenekler, örneğin, alternatif proje yerlerinin seçilmesi, yenilenebilir veya düşük karbonlu enerji kaynaklarının kullanılması, sürdürülebilir tarım, ormancılık ve hayvancılık uygulamaları, fazla emisyon miktarının ve gaz kullanımlarının azaltılmasından oluşabilir.

8. Yılda 25.000 ton CO₂ eşdeğerden fazla emisyon⁶ üreten veya üretmesi beklenen projelerde müşteri, hem projenin fiziksel sınırları içinde sahip olduğu veya kontrol ettiği tesislerin doğrudan ürettiği emisyonları⁷ hem de tesis dışında üretilip projede kullanılan enerjinin ürettiği dolaylı

⁴ Uluslararası iyi sektör uygulamaları, global veya bölgesel ölçekte aynı veya benzer koşullar altında aynı işle meşgul vasıflı ve deneyimli profesyonellerden beklenebilecek profesyonel beceri, özen, ihtiyat ve ileri görüşün sergilenmesi olarak tanımlanır. Buna göre, projenin koşulları doğrultusunda en uygun teknolojilerin projede kullanılması beklenir.

⁵ Maliyet etkinliği, tedbirin uygulanacağı dönem için, sermaye maliyeti ve operasyonel maliyetin finansal yararlarına oranına göre belirlenir. Bu Performans Standardına göre, riski hesaplanmış yatırım getirisi projeye orantılıysa, kaynak verimliliği veya sera gazı emisyonlarını azaltmaya yönelik tedbirlerin etkin maliyetli olduğu kabul edilir.

⁶ Emisyonların rakamsal ifadesi, sera gazı emisyonu üreten bütün önemli kaynakları dikkate alınmalıdır. Bunlara, enerji dışı kaynaklar olan metan ve azot oksit gibi kaynaklar da dahildir.

⁷ Toprağın karbon içeriğinde veya yerüstündeki biyolojik kütlede projeden dolayı meydana gelen değişiklikler ve projenin organik maddelerde yarattığı bozulma doğrudan emisyonlara katkıda bulunabilir. Dolayısıyla, bu tür emisyonların kayda değer miktarda olması beklendiğinde, emisyon hesaplamalarına dahil edilecektir.

emisyonları⁸ rakamsal olarak ifade edecektir. Müşteri, dünyada kabul gören metodolojiler ve iyi uygulamalar doğrultusunda sera gazı emisyonlarını her yıl ölçecektir.⁹

Su Tüketimi

9. Projede önemli miktarda su tüketimi söz konusu olduğunda müşteri, bu Performans Standardındaki kaynak verimliliği şartlarına uymanın yanı sıra, projedeki su tüketiminin başkaları üzerinde önemli olumsuz etkiler yaratmaması için su tüketimini önleyen veya azaltan tedbirler alacaktır. Örneğin, müşteri, teknik açıdan uygulanabilir olan diğer su tasarrufu tedbirlerini faaliyetlerinde kullanabilir, alternatif su kaynaklarını kullanabilir, mevcut kaynaklara yönelik su talebini azaltmak için su tüketimini dengeleyebilir veya proje için alternatif yerleri değerlendirebilir.

Kirliliğin Önlenmesi

10. Müşteri, kirleticilerin salınmasını engelleyecek, bunun engellenemediği durumlarda kirleticilerin yoğunluğu ve toplu akışını azaltacak ve/veya kontrol altına alacaktır. Bu, rutin olarak, rutin dışında veya kazayla havaya, suya ve toprağa salınan ve yerel, bölgesel ve sınır ötesi etkiler yaratma potansiyeli olan kirleticiler için geçerlidir.¹⁰ Toprak veya yeraltı suları geçmişte kirlenmişse müşteri, hafifletme tedbirleri almaktan sorumlu olup olmadığını belirleyecektir. Yasalara göre müşterinin sorumlu olması halinde, bu sorumluluğunu ulusal hukuka göre, ulusal hukukun sessiz kaldığı durumlarda, uluslararası iyi sektör uygulamalarına göre yerine getirecektir.¹¹

11. Projenin mevcut ortam koşulları¹² üzerindeki potansiyel olumsuz etkilerini gidermek için müşteri: (i) mevcut ortam koşulları, (ii) çevrenin sınırlı özümleme kapasitesi,¹³ (iii) mevcut ve gelecekteki arazi kullanımı; (iv) projenin, biyolojik çeşitlilik açısından önemli bölgelere yakınlığı, (v) bilinmeyen ve/veya geri dönüşü olmayan kümülatif etki potansiyeli gibi etkenleri dikkate alacaktır. Projenin halihazırda zarar görmüş bir bölgede önemli miktarda emisyon üretme potansiyeli varsa müşteri, bu Performans Standardındaki kaynak verimliliği ve kirlilik kontrolü tedbirlerine ek olarak, olumsuz etkileri engellemek veya azaltmak üzere ek stratejileri değerlendirecek ve tedbirler alacaktır. Bunlar, örneğin, projenin alternatif bir yere kaydırılması ve emisyonların dengelenmesi gibi stratejiler olabilir.

Atıklar

12. Müşteri, tehlikeli ve tehlikeli olmayan atık üretimini engelleyecektir. Müşteri, atık üretimini engelleyemediğinde atık üretimini azaltacak, atıkları insan sağlığı ve çevre için güvenli bir şekilde geri dönüştürecek ve tekrar kullanacaktır. Atıkların geri dönüştürülerek tekrar kullanılmadığı durumlarda müşteri, çevresel acidan uygun bir şekilde atıkları arıtacak, imha edecek veya bertaraf edecektir. Bunu yaparken, atıkların işlenmesi sırasında üretilen emisyon ve artıklar da uygun şekilde kontrol edilecektir. Üretilen atıkların tehlikeli¹⁴ olması halinde müşteri, söz konusu atıkların sınır

⁸ Proje yerinin dışında, başkalarının kullandığı elektrik, ısınma ve soğutma enerjisinin ürettiği emisyonları ifade eder.

⁹ Tahmin metodolojilerine Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli, çeşitli uluslararası örgütler ve projenin gerçekleştirildiği ülkedeki ilgili kurumlardan ulaşılabilir.

¹⁰ Sınır aşan kirleticiler, Uzun Menzilli Sınır Ötesi Hava Kirliliği Sözleşmesinde yer alan kirleticileri de kapsar.

¹¹ Ulusal ve yerel yönetimler, topluluklar ve kirliliğe katkıda bulunanlarla koordinasyon gerekebilir. Ayrıca, herhangi bir değerlendirme yapılması halinde, ÇSG Kılavuzlarındaki uluslararası iyi sektör uygulamalarına uygun, riske dayalı bir yaklaşım izlenmesi gerekebilir.

¹² Hava, yerüstü ve yeraltı suları ve toprak gibi.

¹³ Çevrenin, insan sağlığı ve çevre için kabul edilebilir risk sınırları içinde kalarak kirleticilerin yarattığı ek yükü emme kapasitesi.

¹⁴ Uluslararası sözleşmeler veya yerel düzenlemelerde tanımlandığı gibi.

ötesine yayılmasına¹⁵ ilişkin kısıtlamalara uyacaktır. Ayrıca, atıkların çevresel acidan uygun bertaraf edilmesi için uluslararası iyi sektör uygulamalarını izleyecektir. Atıkların, üçüncü taraflarca bertaraf edildiği durumlarda müşteri, saygın, ilgili kurumlardan gerekli ruhsatlara ve atık boşaltma noktası için atık aliminden boşaltımına dek yetki belgesine sahip kuruluşlarla çalışacaktır. Müşteri, ruhsatlı atık boşaltma tesislerinin kabul edilir standartlara göre işletilip işletilmediğini kontrol edecek, uygun olduğu belirlenen tesisleri kullanacaktır. Standartlara uygun olmayan tesisler varsa müşteri, bu tür tesislere gönderilen atık miktarını azaltarak alternatif bertaraf seçeneklerini değerlendirmelidir. Buna, proje yerinde geri dönüşüm veya bertaraf tesislerinin kurulması dahildir.

Tehlikeli Madde Yönetimi

13. Bazı projelerde tehlikeli maddeler hammadde olarak kullanılabilir veya nihai ürün olarak üretilebilir. Müşteri, tehlikeli maddelerin çevreye salınmasını engelleyecek, engelleyemediği durumlarda salınmasını azaltacak ve kontrol altına alacaktır. Bu bağlamda, proje faaliyetleri açısından tehlikeli maddelerin üretimi, taşınması, işlenmesi, depolanması ve kullanımı değerlendirilmelidir. Müşteri, üretim süreçleri veya diğer faaliyetlerde kullanılması düşünülen tehlikeli maddelerin yerine daha az tehlikeli maddelerin kullanılması seçeneğini değerlendirecektir. Müşteri, canlı organizmalar üzerindeki yüksek zehirleyici etkisi, çevrede kalıcılığı, biyolojik birikim veya ozon tabakasını inceltme potansiyelinden dolayı dünyada yasaklı olan veya kullanımı kademeli olarak azaltılan kimyasal ve tehlikeli maddeleri üretmeyecek, alıp satmayacak veya kullanmayacaktır.¹⁶

Pestisit Kullanımı ve Yönetimi

14. Müşteri, gerek duyduğunda, halk sağlığı açısından önemli olan zararlı istilaları ve hastalık vektörlerini hedef almak amacıyla entegre zararlı mücadelesi ve/veya entegre vektör mücadelesi için bir yaklaşım belirleyecek ve uygulayacaktır. Zararlıların neden olduğu ciddi ekonomik zararları ve/veya hastalıkların insanlara ve hayvanlara yayılmasını engellemek amacıyla Müşterinin entegre zararlı mücadelesi ve entegre vektör mücadelesi programı, zararlılar ve çevre hakkındaki mevcut bilgileri kültürel pratikler, biyolojik, genetik ve son care olarak kimyasal metodlarla entegre edecektir.

15. Zararlılarla mücadele faaliyetleri kapsamında kimyasal pestisitler kullanıldığında müşteri, insanları zehirlenme etkisinin düşük olduğu bilinen, hedeflenen tür üzerinde etkili, hedefte olmayan türler ve çevre üzerinde ise minimum etkiye sahip kimyasal pestisitleri kullanacaktır. Müşteri, kimyasal pestisitleri tercih ettiğinde güvenli bir şekilde ambalajlanmış, güvenli ve doğru kullanım için uygun şekilde etiketlenmiş ve ilgili kurumlarca ruhsatlandırılmış üreticiler tarafından üretilmiş olan pestisitleri seçecektir.

16. Müşterinin pestisit uygulama programı: (i) hedeflenen zararlının doğal düşmanlarına zarar gelmesini engelleyecek, engellenemediği durumlarda, zararı azaltacak ve (ii) zararlı ve vektörlerin direnç geliştirmesine bağlı riskleri engelleyecek, engellenemediği durumlarda, en az düzeye indirecek şekilde hazırlanacaktır. Ayrıca, pestisitler Gıda ve Tarım Örgütü' (FAO)nün Pestisitlerin Dağıtım ve Kullanımına İlişkin Uluslararası Kuralları veya diğer uluslararası iyi sektör uygulamalarına göre işlenecek, depolanacak, uygulanacak ve bertaraf edilecektir.

17. Müşteri, Dünya Sağlık Örgütü (WHO)'nce belirlenen Pestisit Sınıfına göre Ia (aşırı tehlikeli) veya Ib (çok tehlikeli) sınıfına giren ürünleri satın almayacak, depolamayacak, kullanmayacak,

¹⁵ Tehlikeli maddelerin sınır ötesine taşınması ulusal, bölgesel ve uluslararası kanunlara uygun olmalıdır. Bunlara Tehlikeli Atıkların Sınır Ötesi Hareketi ve Bertarafının Kontrolüne İlişkin Basel Sözleşmesi ve Atıkların ve Diğer Maddelerin Denize Boşaltılmasından Kaynaklanan Deniz Kirliliğinin Önlenmesine İlişkin Londra Sözleşmesi de dahildir.

¹⁶ Kalcı Organik Kirleticilere İlişkin Stokholm Sözleşmesi ve Ozon Tabakasını İncelten Maddelere İlişkin Montreal Protokolünün amaçlarına uygun olarak. Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) bazı pestisit sınıfları için de geçerlidir.

üretmeyecek veya ticaretini yapmayacaktır. Müşteri, II (orta derecede tehlikeli) sınıfına giren pestisitleri, projede bu tür kimyasalların üretimi, temini veya dağıtımı ve/veya kullanımına ilişkin uygun kontrollerin olduğu durumlar hariç, satın almayacak, depolamayacak, kullanmayacak, üretmeyecek veya ticaretini yapmayacaktır. Bu tür kimyasalları işlemek, depolamak, uygulamak ve bertaraf etmek için uygun eğitim, donanım ve olanakları olmayan kişilerin kimyasallara erişimi bulunmaması gereklidir.

Giriş

1. Performans Standardı 4, projenin faaliyetleri, ekipmanı ve altyapısından dolayı toplulukların risk ve etkilere maruz kalabilme olasılığını artıracığı düşüncesinden hareketle hazırlanmıştır. Ayrıca, iklim değişikliğinden halihazırda etkilenen topluluklar proje faaliyetlerinin etkisini daha hızlı ve/veya yoğun hissedebilir. Kamu kuruluşlarının halkın sağlığı, güvenliği ve emniyetini iyileştirmedeki rolünü kabul etmekle birlikte bu Performans Standardı, proje faaliyetlerden dolayı toplulukların, özellikle de hassas grupların, sağlığı, güvenliği ve emniyeti açısından oluşabilecek risk ve etkileri engellemek veya azaltmak için müşterinin sorumluluklarını ele alır.

2. Çatışma/Savaş yaşanan ve yaşanmış bölgelerde, bu Performans Standardında belirtilen risk ve etkilerin boyutu çok daha büyük olabilir. Projenin, halihazırda hassas bir yerel durumu alevlendirme ve kit yerel kaynakları sıkıntıya sokma riski göz ardı edilmemelidir. Zira, ileride başka bir çatışmaya neden olabilir.

Amaçlar

- Proje süresince, rutin ve rutin olmayan durumların Etkilenen Toplulukların sağlığı ve güvenliği üzerindeki olumsuz etkilerini öngörmek ve engellemek.
- Personelin ve tasınır/tasınmaz malların güvenliğini ilgili insan hakları ilkelerine uygun olarak ve Etkilenen Topluluklar üzerindeki riskleri engelleyecek veya azaltacak şekilde sağlamak.

Uygulama Alanı

3. Bu Performans Standardının uygulama alanı, çevresel ve sosyal risk ve etkileri belirleme sürecinde tespit edilir. Performans Standardında öngörülen şartları yerine getirmek için gereken faaliyetler, Performans Standardı 1'de açıklanan ve müşteri tarafından hazırlanan Çevresel ve Sosyal Yönetim Sistemiyle yönetilir.

4. Bu Performans Standardı, proje faaliyetlerinden dolayı Etkilenen Toplulukların karşılaşılabileceği potansiyel risk ve etkileri ele alır. Çalışan sağlığı ve güvenliği açısından yapılması gerekenler Performans Standardı 2'de, kirliliğin insan sağlığı ve çevre üzerindeki etkilerini engellemeye veya azaltmaya yönelik çevresel standartlar ise Performans Standardı 3'te verilmiştir.

Şartlar

Toplum Sağlığı ve Güvenliği

5. Müşteri, proje süresince Etkilenen Toplulukların sağlığı ve güvenliği üzerindeki risk ve etkileri değerlendirerek, Dünya Bankası Grubu'nun Çevre, Sağlık Kılavuzları (ÇSG Kılavuzları) gibi uluslararası iyi sektör uygulamalarına¹ uygun önleme ve kontrol tedbirleri belirleyecektir. Müşteri, risk ve etkileri belirleyerek nitelikleri ve boyutlarıyla orantılı hafifletme tedbirleri önerecektir. Söz konusu tedbirler, risk ve etkilerin azaltılmasından ziyade engellenmesini öncelendirecektir.

Altyapı, Ekipman Tasarımı ve Güvenliği

6. Müşteri, uluslararası iyi sektör uygulamalarına uygun olarak ve üçüncü taraflar ile Etkilenen Toplulukların güvenliği üzerindeki riskleri dikkate alarak, projenin yapısal unsur veya bileşenlerini

¹ Global veya bölgesel ölçekte aynı veya benzer koşullar altında aynı işle meşgul vasıflı ve deneyimli profesyonellerden beklenebilecek profesyonel beceri, özen, ihtiyat ve ileri görüşün sergilenmesi.

Performans Standardı 4 Toplum Sağlığı, Güvenliği ve Emniyeti

1 Ocak 2012

tasarlayacak, inşa edecek, işletecek ve devreden çıkaracaktır. Yeni bina ve yapılar halkın kullanımına açıldığında müşteri, halkın işletimsel kazalar ve/veya doğal tehlikelere açık olmasının getirdiği ek riskleri değerlendirecektir. Söz konusu bina ve yapılar evrensel erişim ilkelerine uygun olacaktır. Yapısal elemanlar, yetkin profesyoneller tarafından projelendirilecek ve inşa edilecek, yetkili kurumlarca veya profesyonellerce ruhsatlandırılacak veya onaylanacaktır. Baraj, atık barajı veya kül havuzu gibi yapısal eleman veya bileşenler yüksek riskli bölgelerde bulunuyorsa ve arızalanmaları veya kullanım dışı kalmaları toplulukların güvenliğini tehdit edebilecekse, müşteri, proje geliştirme sürecinin olabildiğince erken bir döneminde ve projelendirme, inşaat, işletme ve devreden çıkarma süresince, projelendirme ve inşaatın sorumlu uzmanlar dışında benzer projelerde çalışmış, uygun deneyime sahip, konunun uzmanı kişilerle çalışarak bu konuda bir değerlendirme yapacaktır. Devlet yolları ve diğer altyapılar üzerinde hareketli ekipmanların kullanıldığı projelerde müşteri, söz konusu ekipmanın kullanılmasından dolayı insanların başına bir olay gelmesini ve yaralanmaları engellemenin yollarını araştıracaktır.

Tehlikeli Maddelerin Yönetimi ve Güvenliği

7. Müşteri, projenin çevreye yayabileceği tehlikeli malzeme ve maddelere toplulukların maruz kalma riskini engelleyecek veya azaltacaktır. Halkın (çalışanlar ve aileleri dahil) çeşitli tehlikelere, özellikle de yaşamı tehdit eden tehlikelere maruz kalabileceği durumlarda müşteri, potansiyel tehlikeleri yaratan durum veya maddeleri değiştirerek, yerine başkasını kullanarak veya ortadan kaldırarak halkın söz konusu risklere maruz kalmasını engellemeye veya azaltmaya özel önem verecektir. Tehlikeli maddelerin mevcut proje altyapısı veya bileşenlerinin bir parçası olduğu durumlarda, müşteri, devreden çıkarma faaliyetlerinin halk üzerinde risk oluşturmasını engellemeye özel dikkat gösterecektir. Müşteri, tehlikeli maddelerin teslim edilmesi, taşınması ve bertaraf edilmesi sırasında güvenliği kontrol etmek için ticari açıdan makul çaba gösterecek ve, Performans Standardı 3'te öngörülen şartlara uygun olarak, toplumun pestisitlere maruz kalmasını önlemek veya bunun kontrolünü sağlamak için tedbirler alacaktır.

Ekosistem Hizmetleri

8. Projenin öncelikli ekosistem hizmetleri üzerindeki doğrudan etkileri, Etkilenen Toplulukların sağlığını olumsuz etkileyebilir, güvenlik açısından risk ve etkiler yaratabilir. Bu Performans Standardında yer alan ekosistem hizmetleri, Performans Standardı 6'nın 2. paragrafında tanımlanan tedarik ve düzenleme hizmetleriyle sınırlıdır. Örneğin, arazi kullanımındaki değişiklikler veya sel, toprak kayması ve yangın gibi doğal tehlikelerin etkilerini azaltan sulak alan, mangrov ve dağ ormanı gibi doğal tampon bölgelerin kaybedilmesi bölgenin kırılganlığını ve halk sağlığı üzerindeki risk ve etkileri arttırabilir. Tatlı su² kalitesi, miktarı ve kaynakları üzerindeki olumsuz etkiler gibi doğal kaynakların azalması veya bozulması sağlıkla ilgili risk ve etkiler yaratabilir. Müşteri, uygun ve mümkün olduğunda, iklim değişikliğinin öncelikli ekosistem hizmetleri üzerinde arttırabileceği risk ve potansiyel etkileri belirleyecektir. Olumsuz etkilerin engellenmesi gereklidir. Engellenemediği durumlarda müşteri, Performans Standardı 6'nın 24. ve 25. paragraflarında öngörülen hafifletme tedbirlerini uygulayacaktır. Müşteri, tedarik hizmetlerinden yararlanılması ve bu hizmetlere erişimin kaybedilmesiyle ilgili olarak Performans Standardı 5'in 25.-29. paragraflarında belirtilen hafifletme tedbirlerini uygulayacaktır.

Toplulukların Hastalık Riskine Maruz Kalması

9. Müşteri, proje faaliyetlerinin neden olabileceği sudan geçen, su kaynaklı, suyla ilişkili ve vektörel kaynaklı hastalıkların yanı sıra bulaşıcı hastalıklara toplulukların maruz kalma ihtimalini engelleyecek veya azaltacaktır. Bunu yaparken, toplulukların risklere farklı düzeylerde maruz kalabileceğini ve hassas grupların diğer gruplardan daha kırılgan olduğunu dikkate alacaktır. Projenin etki alanına

² Tatlı su, ekosistem hizmetlerinden tedarik edilen ürünlere örnektir.

giren topluluklarda belirli hastalıkların endemik olduğu durumlarda müşteri, bu hastalıkların sıklığını azaltmaya yardımcı olmak için çevre koşullarını iyileştirme fırsatlarını proje süresince araştırması teşvik edilir.

10. Müşteri, projede geçici veya sürekli olarak istihdam edilen personelden kaynaklanabilecek bulaşıcı hastalıkların yayılmasını engelleyecek veya azaltacaktır.

Acil Durumlara Hazırlık ve Müdahale

11. Performans Standardı 1'de öngörülen acil durumlara hazırlık ve müdahale şartlarına ek olarak, müşteri, acil durumlara etkili müdahale hazırlıkları için Etkilenen Topluluklar, yerel yönetimler ve diğer ilgili taraflara yardımcı olacak ve onlarla işbirliği yapacaktır. Özellikle acil durumlara müdahale gerektiğinde bu katılımı ve işbirliğini gösterecektir. Yerel yönetimlerin etkili müdahale için kapasiteleri sınırlı veya yok ise müşteri, projeye ilişkili acil durumlara hazırlık ve müdahalede aktif bir rol oynayacaktır. Müşteri, acil durumlara hazırlık ve müdahale kapsamındaki faaliyet, kaynak ve sorumluluklarını kayıt altına alacak, uygun bilgileri potansiyel Etkilenen Topluluklar ve ilgili devlet kurumlarıyla paylaşacaktır.

Güvenlik Personeli

12. Müşteri, can ve mal güvenliğini sağlamak için kendi bordrosunda veya sözleşmeli personel çalıştırdığında, aldığı güvenlik tedbirlerinin proje alanı içindeki ve dışındaki kişiler üzerindeki risklerini değerlendirecektir. Müşteri, güvenlik tedbirlerini belirlerken personelin işe alımı, davranış kuralları, eğitimi, donanımı ve performans takibi için orantılılık ilkesine, iyi uluslararası uygulamalara³ ve yürürlükteki kanunlara uyacaktır. Müşteri, güvenlik personelinin geçmişte bir suça dahil olmadığını tespit etmek için makul araştırma yapacak, güvenlik personelinin güç (ve, varsa, ateşli silah) kullanımı ve çalışanlarla Etkilenen Topluluklara karşı uygun davranış biçimi konusunda eğitecek ve yürürlükteki kanunlara uymalarını sağlayacaktır. Müşteri, bir tehdidin niteliği ve boyutunun gerektirdiği ölçüde tehdidi önleme ve savunma amacıyla güç kullanmak dışında hiçbir şekilde güç kullanımına izin vermeyecektir. Müşteri, Etkilenen Toplulukların güvenlik tedbirleri ve güvenlik personelinin davranışlarına ilişkin endişelerini dile getirebilmeleri için bir şikayet mekanizması oluşturacaktır.

13. Müşteri, projede güvenlik hizmeti sağlamak amacıyla devlet tarafından tahsis edilen güvenlik personeliyle ilişkili riskleri değerlendirecek ve belgeleyecektir. Müşteri, güvenlik personelinin 12. paragrafa uygun davranmasını sağlayacaktır. Güvenlik konusunda ciddi kaygıların olması halinde, güvenlik personelinin tahsis eden devlet kurumunun müşterinin tesisi için uygun gördüğü güvenlik tedbirlerini kamuoyu ile paylaşması teşvik edilecektir.

14. Müşteri, güvenlik personelinin kanunlara aykırı veya kötü davrandığına dair iddiaları dikkate alacak ve araştıracaktır. Ayrıca, bu tür fiillerin tekrarlanmasını önlemek için gerekli işlemleri yapacak (veya ilgili tarafları işlem yapmaya teşvik edecek), kanunlara aykırı ve rahatsız edici davranışları yetkili mercilere bildirecektir.

³ Buna, Birleşmiş Milletler'in Kolluk Kuvvetleri Davranış Kuralları ile Kolluk Kuvvetlerinin Güç ve Ateşli Silah Kullanımına Dair Temel İlkeler dahildir.

Performans Standardı 5 Arazi Alımları ve Zorunlu Yeniden Yerleştirme

1 Ocak 2012

Giriş

1. Performans Standardı 5, projeye ilişkili arazi alımları ve arazi kullanımına getirilen kısıtlamaların bu arazileri kullanan topluluk ve kişiler üzerinde olumsuz etkiler yaratabileceği düşüncesinden hareketle hazırlanmıştır. Zorunlu yeniden iskan, projeye ilişkili arazi alımları¹ ve/veya arazi kullanımına getirilen kısıtlamalar sonucunda insanların fiziksel olarak yerinden edilmesi (başka bir yere taşınmaları ve barındıkları yeri kaybetmeleri) ve ekonomik olarak yerinden edilmesini (varlıkları veya varlıklara erişimi kaybetmeleri yüzünden gelir kaynağı veya diğer geçim kaynaklarının kaybı²) ifade eder. Etkilenen kişi veya toplulukların fiziksel veya ekonomik olarak yerinden edilmesiyle sonuçlanan arazi alımları veya arazi kullanımına getirilen kısıtlamalara bu toplulukların karşı çıkma hakkı olmadığı durumlarda yeniden iskanın rızaları dışında yapıldığı kabul edilir. Zorunlu yeniden iskan, (i) bir arazi yasal olarak kamulaştırıldığında veya arazi kullanımına geçici veya kalıcı kısıtlama getirildiğinde ve (ii) araziye satanla anlaşmaya varılamaması halinde arazi alıcısının kamulaştırma ve arazi kullanımını kısıtlama yoluna gidebildiği durumlarda meydana gelir.

2. Zorunlu yeniden iskan süreci doğru yönetilmediğinde, Etkilenen Toplulukla ve kişilerde uzun dönemli sıkıntı ve yoksullaşmanın yanı sıra yeni yerleşimlerinde çevresel zarara ve olumsuz sosyo-ekonomik etkilere yol açabilir. Bu nedenle, zorunlu yeniden iskandan kaçınılmalıdır. Ancak, zorunlu iskandan kaçınmak mümkün değilse minimum düzeye indirilmelidir. Yerinden edilmiş kişiler ve ev sahibi toplulukların³ üzerindeki olumsuz etkilerin hafifletilmesine yönelik tedbirler dikkatlice planlanmalı ve uygulanmalıdır. Genelde, tazminatların belirlenmesi dahil, arazi alımı ve yeniden iskan sürecinde esas rolü devlet oynadığı için çoğu durumda önemli bir üçüncü taraftır. Deneyimler, yeniden iskan sürecine müşteriler doğrudan katıldığında sürecin daha maliyet etkin olduğunu, verimli ve zamanında uygulanabildiğini ve yeniden iskandan etkilenen kişilerin geçim kaynaklarını iyileştirmek için yenilikçi yaklaşımların hayata geçirildiğini göstermiştir.

3. Kamulaştırmanın önüne geçmek ve yeniden iskan için devlete başvurma ihtiyacını ortadan kaldırmak için müşterilerin, satıcının rızası olmadan araziye satın alma hakları olsa bile, bu Performans Standardında öngörülen şartlara uygun olarak anlaşma yoluna gitmeleri teşvik edilir.

Amaçlar

- Alternatif projelendirmeleri değerlendirerek kişilerin yerinden edilmesini engellemek, engellenemediği durumlarda en aza indirmek.
- Kişilerin zorla tahliye ettirilmesinden kaçınmak.
- (i) Kaybedilen varlıkları yenisiyle değiştirme maliyetinden⁴ telafi ederek ve (ii) yeniden iskan süreci hakkında ilgili kişileri uygun şekilde bilgilendirerek, onlara danışarak ve bilgilendirilmiş katılımlarını sağlayarak arazi alımı veya arazi kullanımına getirilen kısıtlamalardan kaynaklanan olumsuz sosyal ve ekonomik etkileri öngörmek ve engellemek, engellenemediği durumlarda en aza indirmek.

¹ Arazi alımı, bir arazinin veya irtifak veya geçi hakkı gibi kullanım haklarının satın alınması kapsar.

² "Geçim kaynağı" terimi, kişi, aile ve toplulukların gelir elde etmek için ücrete dayalı gelir, tarım, balıkçılık, hayvan otlatma, doğal kaynaklara dayalı diğer geçim kaynakları, küçük ölçekli ticaret ve takas gibi kullandıkları bütün yolları ifade eder.

³ Ev sahibi topluluklar, yerinden edilmiş kişileri kabul eden topluluklardır.

⁴ Yenileme maliyeti, varlıkların rayiç değeri ile işlem maliyetlerinin toplamıdır. Değer tespiti için bu yöntemi kullanırken yapı ve varlıkların amortismanı dikkate alınmamalıdır. Rayiç değer, Etkilenen Topluluk ve kişilerin kaybettikleri varlıkların yerine benzer varlıklar koyabilmeleri için gereken değerdir. Yenileme maliyetini hesaplamak için kullanılan yöntem belgelenerek Yeniden Yerleştirme ve/veya Geçim Kaynaklarını Geri Kazandırma planlarına dahil edilmelidir (bakınız paragraf 18-25).

Performans Standardı 5 Arazi Alımları ve Zorunlu Yeniden Yerleştirme

1 Ocak 2012

- Yerinden edilmiş kişilerin geçim kaynaklarını ve yaşam standartlarını iyileştirmek veya geri kazandırmak.
- Yerleşim merkezlerinde, mulkiyet/imtiyaz hakkı⁵ tanınan uygun barınma olanakları sağlayarak fiziksel olarak yerinden edilmiş kişilerin yaşam koşullarını iyileştirmek.

Uygulama Alanı

4. Bu Performans Standardının uygulama alanı, çevresel ve sosyal risk ve etkileri belirleme sürecinde tespit edilir. Performans Standardında öngörülen şartları yerine getirmek için gereken faaliyetler, Performans Standardı 1'de açıklanan ve müşteri tarafından hazırlanan Çevresel ve Sosyal Yönetim Sistemiyle yönetilir.

5. Bu Performans Standardı, aşağıdaki arazi işlemleri sonucunda oluşan fiziksel ve/veya ekonomik yerinden edilmeleri kapsar:

- Projenin gerçekleştirildiği ülkenin hukuk sistemine göre kamulaştırma veya diğer zorunlu usuller yoluyla arazi hakları veya arazi kullanım haklarının elde edilmesi;
- Arazi alımı konusunda anlaşmaya varılamamasından dolayı kamulaştırma veya diğer zorunlu usullere başvurulacağı durumlarda, arazi veya hak sahipleriyle anlaşmaya varılarak arazi hakları veya arazi kullanım haklarının elde edilmesi;⁶
- Projede, arazi kullanımı ve doğal kaynaklara erişime getirilen zorunlu kısıtlamalar yüzünden bir topluluğun veya içindeki grupların geleneklere dayalı veya tanınan kullanım hakları olduğu halde, kaynakları kullanmaktan yoksun kaldığı durumlar;⁷
- Projede, yasal, geleneklere dayalı veya tanınan kullanım hakları olmadan belirli bir araziye işgal eden kişilerin tahliye edilmesini gerektiren durumlar;⁸
- Araziye veya diğer kaynaklara erişime kısıtlama getirilmesi. Buna, kamunun malı olan mülkler ve deniz, su kaynakları, odun ve odun dışı orman ürünleri, tatlı su, tıbbi bitki, avlanma ve toplanma alanları, otlatma ve ekim alanları gibi doğal kaynaklar dahildir.⁹

6. Bu Performans Standardı, rızayla yapılan arazi işlemleri sonucunda kişilerin başka bir yere yerleştiği durumları (satıcının araziye satmak zorunda olmadığı ve alıcının, anlaşma sağlanamaması halinde, projenin gerçekleştirildiği ülkenin hukuk sistemine göre kamulaştırmaya veya diğer zorunlu usullere başvuramadığı piyasa işlemleri) kapsamaz. Ayrıca, projenin etkilenen grup veya toplulukların arazi kullanımını değiştirmedikleri durumlarda, geçim kaynakları üzerindeki etkileri kapsamaz.¹⁰

⁵ Oturma hakkı, başka bir yere yerleştirilen kişi veya toplulukların yasal olarak işgal edebilecekleri ve tahliye riskine karşı koruma altında oldukları yerlere yerleştirilmesi anlamına gelir.

⁶ Bu durum, projenin gerçekleştirildiği ülkenin kanunlarına göre örfi, geleneklere dayalı, tanınan veya tanınabilen hakları da kapsar. Pazarlıklar devlet veya şirket (kimi durumlarda devlet adına hareket ederek) tarafından yürütülebilir.

⁷ Bu gibi durumlarda, etkilenen kişilerin genelde yasal mülkiyeti yoktur. Tatlı su ve deniz ortamları da bu kapsama girebilir. Bu Performans Standardı, projedeki biyolojik çeşitlik alanları veya yasal tampon bölgelerinin belirlendiği ancak müşteri tarafından satın alınmadığı durumlar için de geçerli olabilir.

⁸ Bazı insanlar işgal ettikleri araziler üzerinde hak sahibi olmayabilir. Bu Performans Standardı, arazi dışındaki varlıkların korunması, yenilenmesi veya tazmin edilmesini, kişilerin oturma hakkı sağlanan yerlere yerleştirilmesini ve kaybedilen geçim kaynaklarının geri kazandırılmasını öngörür.

⁹ Bu Performans Standardında geçen doğal kaynak varlıkları, Performans Standardı 6'da açıklanan ekosistem tedarik hizmetleriyle aynıdır.

¹⁰ İnsan toplulukları veya grupları üzerindeki genel etkiler Performans Standardı 1'de verilmiştir. Örneğin, küçük ölçekli madencilerin maden yataklarına erişimlerinin kesilmesi Performans Standardı 1'in kapsamına girer.

Performans Standardı 5 Arazi Alımları ve Zorunlu Yeniden Yerleştirme

1 Ocak 2012

7. Projenin herhangi bir aşamasında arazi, varlıklar veya varlıklara erişim üzerindeki etkiler ciddi anlamda olumsuz hale gelirse müşteri, arazi alımı arazi kullanımının kısıtlanması söz konusu olmasa bile, bu Performans Standardını uygulamayı dikkate almalıdır.

Şartlar

Genel

Projelendirme

8. Müşteri, yoksul ve hassas gruplar üzerindeki etkilere özel önem vererek bir yandan çevresel, sosyal ve finansal maliyetler ile yararlar arasında denge sağlarken, fiziksel ve/veya ekonomik olarak yerinden edilmeleri engellemek veya azaltmak için uygulanabilecek alternatif projelendirmeleri değerlendirecektir.

Yerinden Edilmiş Kişilere Verilecek Tazminat ve Yardımlar

9. Yerinden edilmenin engellenemediği durumlarda müşteri, bu Performans Standardında öngörüldüğü şekilde, yerinden edilmiş topluluk ve kişilerin yaşam standartları veya geçim kaynaklarını iyileştirmeleri veya geri kazanmalarına yardımcı olmak amacıyla kaybettikleri varlıklar için onları tam yenileme maliyetinde telafi edecek ve başka destekler¹¹ sağlayacaktır. Tazminat/telafi standartları şeffaf olacak ve yerinden edilmeden etkilenen bütün topluluk ve kişilere aynı şekilde uygulanacaktır. Yerinden edilmiş kişilerin geçim kaynağı araziye dayalı¹² ise veya arazide toplu mülkiyet varsa müşteri, uygulanabilir olduğunda,¹³ yerinden edilmiş kişileri araziyle telafi edecektir. Müşteri, yerinden edilmiş kişilere ilgili tazminatları verdikten¹⁴ ve, geçerli olduğu takdirde tazminata ek olarak yerleşim yeri ve taşınma yardımı sağlandıktan sonra satın alınan arazi ve ilgili varlıkları mülkiyetine geçirecektir.¹⁵ Ayrıca, müşteri, yerinden edilmiş topluluk ve kişilerin projeden uygun kalkınma yararları elde etmeleri için onlara fırsat sunacaktır.

Halkın Katılımı

10. Müşteri, Performans Standardı 1'de öngörülen paydaş katılımı yoluyla, ev sahibi topluluklar dahil Etkilenen Topluluklarla ilişki içinde olacaktır. Yeniden iskan ve geçim kaynaklarının geri kazandırılmasına ilişkin karar verme süreçlerinde, varsa, farklı seçenek ve alternatifler de değerlendirilmelidir. Bu Performans Standardının amaçlarına ulaşmak için tazminat ödemeleri, geçim kaynaklarını geri kazandırma faaliyetleri ve yeniden iskanların planlanması, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi süreçlerinde Etkilenen Topluluklar bilgilendirilmeye ve sürece katılmaya devam edecektir.¹⁶ Performans Standardı 7'ye göre, Yerli Halklarla (Yerli halklar/kabileler=Indigenous people, ayrıntılı tanım için bkz Performans Standardı 7) istişare için ek hükümler geçerlidir.

¹¹ 19. ve 26. paragraflarda açıklandığı şekilde.

¹² "Araziye dayalı" terimi, geçimlik tarla ekimi, hayvan otlatma ve doğal kaynaklardan ürün toplanması gibi geçim kaynaklarını kapsar.

¹³ Diğer şartlar için Performans Standardının 26. paragrafına bakınız.

¹⁴ Bazı durumlarda, örneğin arazinin mülkiyeti ihtilafı olduğunda, araziye sahip olmadan önce etkilenen herkese tazminat ödenmesi mümkün olmayabilir. Bu gibi durumlar vaka bazında tespit edilip kararlaştırılacaktır. Kişiler yerinden edilmeden önce, tazminat için ayrılan fonlar bloke hesap gibi bir hesaba yatırılmaktadır.

¹⁵ Yeniden yerleştirme devlet eliyle yönetilmiyorsa ve müşterinin tazminatları ödeme tarihi üzerinde doğrudan etkisi yoksa. Bu gibi durumlar, Performans Standardının 27.-29. paragraflarına göre yönetilmelidir. Bir defada ödeme yapılmasının sosyal ve/veya yeniden yerleştirme hedeflerini baltalayacağı veya geçim kaynakları üzerindeki etkilerin devam ettiği durumlarda tazminat ödemeleri kademeli olarak yapılabilir.

¹⁶ İstişare sürecinde kadınların görüşü de mutlaka alınarak kadınların çıkarları yeniden yerleştirme planının bütün boyutları ve uygulama aşamasına dahil edilmelidir. Geçim kaynakları üzerindeki etkileri ele alırken, kadın ve erkeklerin geçim kaynakları farklı şekillerde etkilendiği için hane düzeyinde analiz yapılması gerekebilir. Tazminat mekanizmaları açısından kadın ve erkeklerin farklı tercihleri, örneğin nakit tazminat yerine aynı tazminat gibi, araştırılmalıdır.

Performans Standardı 5 Arazi Alımları ve Zorunlu Yeniden Yerleştirme

1 Ocak 2012

Şikayet Mekanizması

11. Müşteri, projenin geliştirilme aşamasının olabildiğince başında Performans Standardı 1'e uygun bir şikayet mekanizması oluşturacaktır. Şikayet mekanizması müşterinin, yerinden edilmiş kişilerin veya ev sahibi topluluğun üyelerinin tazminat ve yer değiştirmeye ilişkin endişelerini zamanında dinlemesini ve bu endişeleri gidermesini sağlar. Bu, anlaşmazlıkların tarafsız bir şekilde çözülmesini sağlayan bir başvuru mekanizması ni da içerir,

Yeniden iskan ve Geçim Kaynaklarını Geri Kazandırma Planları ve Uygulaması

12. Anlaşma veya kamulaştırma sonucunda zorunlu iskanin kaçınılmaz olduğu durumlarda, projeden dolayı yerinden edilecek, tazminat ve yardımlardan yararlanabilecek kişileri belirlemek¹⁷ ve tazminat ve yardımlardan yararlanma hakkı bulunmayan fırsatçı yerleşimciler gibi kişilerin hak talebinde bulunmasını engellemek için projeye başlanmadan önce ilgili sosyo-ekonomik verileri toplamak amacıyla nüfus sayımı yapılacaktır. Projenin gerçekleştirildiği ülkede, hak sahiplerini belirlemek için devletin uyguladığı usuller varsa, hak sahipleri için son başvuru tarihi belirlenecek ve proje alanında duyurulacaktır.

13. Etkilenen kişilerin bu Performans Standardında öngörülen şartlara uygun tazminat tekliflerini reddetmeleri ve bunun sonucunda kamulaştırmaya veya diğer yasal usullere başvurulması halinde müşteri, yeniden iskandan sorumlu devlet kurumuyla işbirliği yapma fırsatlarını araştırarak, kurumun izin vermesi halinde iskanin planlanması, uygulanması ve izlenmesinde aktif bir rol oynayacaktır (bkz 30.–32. paragraflar).

14. Müşteri, Yeniden iskan Eylem Planı veya Geçim Kaynaklarını Geri Kazandırma Planının (bakınız 19. ve 25. paragraflar) uygulanışını izlemek ve değerlendirmek için prosedürler oluşturacak ve gerekirse düzeltici faaliyetler gerçekleştirecektir. İzleme faaliyetleri projenin risk ve etkileriyle orantılı olacaktır. Zorunlu yeniden iskandan kaynaklanan önemli risklerin olduğu projelerde müşteri, bu Performans Standardına uyum konusunda danışmanlık almak ve izleme verilerini doğrulamak amacıyla yeniden iskan konusunda yetkin uzmanlarla çalışacaktır. İzleme sürecinde, etkilenen kişilere de danışılacaktır.

15. Yeniden iskan Eylem Planı veya Geçim Kaynaklarını Geri Kazandırma Planı, ilgili plan ve bu Performans Standardının amaçlarına uygun olarak yeniden iskanin olumsuz etkileri ortadan kaldırıldığı zaman uygulanmış sayılacaktır. Projeden kaynaklanan fiziksel ve/veya ekonomik yerinden edilmenin boyutu ve/veya karmaşıklığına bağlı olarak, Yeniden iskan Eylem Planı veya Geçim Kaynaklarını Geri Kazandırma Planında öngörülen hususların yerine getirilip getirilmediğini değerlendirmek için müşterinin iş bitiminde dış denetim talep etmesi gerekebilir. İş bitimi denetimi, hafifletme tedbirleri büyük ölçüde tamamlandıktan ve yerinden edilmiş kişilere geçim kaynaklarını sürdürülebilir bir şekilde geri kazanmaları için yeterli fırsat ve yardım sağlandığı belirlendikten sonra gerçekleştirilmelidir. Belirlenen izleme süresi dolduktan sonra, iş bitimi denetimi yetkin yeniden iskan profesyonelleri tarafından gerçekleştirilmelidir. İş bitimi denetimi, asgari olarak, müşterinin uyguladığı hafifletme tedbirlerinin bir değerlendirmesini, belirlenen hedeflerle uygulama sonuçlarının bir karşılaştırmasını ve izleme sürecini sonlandırmanın uygun olup olmadığına dair bir sonuç bölümü içermelidir.¹⁸

¹⁷ Mülkiyet, oturma ve tazminat belgeleri her iki eş veya evin reisleri adına düzenlenmelidir. Yeniden yerleştirme kapsamında sunulan mesleki eğitim, kredi olanakları ve iş fırsatları gibi diğer yardımlar kadınlara da eşit bir şekilde sunulmalı ve kadınların ihtiyaçlarına göre sağlanmalıdır. İç hukukta ve mülkiyet sistemlerinde kadınlara mülk sahibi olma veya kiralama hakkı tanınmadığı durumlarda, kadın-erkek eşitliğini sağlayabilmek için kadınlara olabildiğince koruma sağlayacak tedbirler dikkate alınmalıdır.

¹⁸ Yeniden Yerleştirme Eylem Planı ve/veya Geçim Kaynaklarını Geri Kazandırma Planı için iş bitimi denetimi, izleme dönemi sona erdikten sonra kurum dışındaki yeniden yerleştirme uzmanları tarafından gerçekleştirilecektir. İş bitimi denetimi, yeniden yerleştirmeye yönelik normal izleme faaliyetlerinden daha derinlemesine bir

Performans Standardı 5 Arazi Alımları ve Zorunlu Yeniden Yerleştirme

1 Ocak 2012

16. Fiziksel ve/veya ekonomik yerinden edilmeye neden olabilecek arazi alımı veya arazi kullanımına getirilen kısıtlamaların niteliği veya boyutunun proje geliştirme aşamasından dolayı tam olarak bilinmediği durumlarda müşteri, bu Performans Standardına uygun genel ilkeler içeren bir Yeniden iskan ve/veya Geçim Kaynaklarını Geri Kazandırma Çerçevesi hazırlayacaktır. Projeyi oluşturan bağımsız bölümler belirlendikten ve gerekli bilgiler ortaya çıktıktan sonra bu çerçeve, 19. ve 25. paragraflara uygun olarak, Yeniden iskan Eylem Planı veya Geçim Kaynaklarını Geri Kazandırma Planı şeklini alacaktır.

Yerinden Edilme

17. Yerinden edilmiş kişiler, (i) oturdukları veya kullandıkları arazi veya varlıklar üzerinde yasal hakkı bulunan, (ii) arazi veya varlıklar üzerinde yasal hakkı bulunmayan ancak ulusal hukuka göre arazi üzerinde tanınan veya tanınabilir hak talepleri olan¹⁹ veya (iii) oturduğu veya kullandığı arazi veya varlıklar üzerinde tanınabilen yasal hakkı veya hak iddiası bulunmayan kişiler şeklinde sınıflandırılabilir. Nüfus sayımı yoluyla yerinden edilmiş kişilerin statüsü belirlenecektir.

18. Projeye ilişkin arazi alımları ve/veya arazi kullanımına getirilen kısıtlamalar kişilerin hem fiziksel hem de ekonomik olarak yerinden edilmeleriyle sonuçlanabilir. Dolayısıyla, fiziksel ve ekonomik yerinden edilmeye ilgili olarak bu Performans Standardında öngörülen şartlar aynı anda geçerli olabilir.²⁰

Fiziksel Olarak Yerinden Edilme

19. Fiziksel olarak yerinden edilme durumunda müşteri, asgari olarak, etkilenen kişi sayısına bakılmaksızın bu Performans Standardında öngörülen şartları karşılayan bir Yeniden iskan Eylem Planı hazırlayacaktır. Plan, kaybedilen arazi ve diğer varlıklar için tam yenileme maliyeti üzerinden tazminat verilmesini de kapsayacaktır. Plan, yerinden edilmenin olumsuz etkilerini hafifletmek, kalkınma fırsatlarını belirlemek, yeniden iskan bütçesi ve programını oluşturmak ve farklı statülerdeki etkilenen kişilerin (ev sahibi topluluklar dahil) hak sahipliğini belirlemek üzere hazırlanacaktır. Bunu yaparken, yoksul ve hassas grupların ihtiyaçlarına özel önem verilecektir. Müşteri, arazi haklarını elde etmeye ilişkin işlemleri, tazminat tedbirlerini ve iskan faaliyetlerini kayıt altına alacaktır.

20. Proje alanında yaşayan kişilerin başka bir yere taşınmak zorunda kalması halinde müşteri, (i) uygulanabilir iskan seçenekleri arasında, yerinden edilmiş kişilere uygun şekilde barınma olanağı veya nakit tazminat ve (ii) yerinden edilmiş grupların ihtiyaçlarına uygun iskan yardımı sağlayacaktır. Yerinden edilmiş kişiler için inşa edilen yerleşim merkezleri daha iyi yaşam koşulları sağlamak zorundadır. Yerinden edilmiş kişilerin, var olan topluluk veya gruplar arasına yerleşme tercihleri dikkate alınacaktır. Yerinden edilmiş kişilerin ve ev sahibi toplulukların mevcut sosyal ve kültürel kurumlarına saygı gösterilecektir.

21. Müşteri, paragraf 17 (i) veya (ii)'e göre fiziksel olarak yerinden edilmiş kişilere, aynı veya daha yüksek değere ve aynı veya daha iyi özelliklere sahip, konum avantajı olan ve oturma hakkı teminatlı yeni bir mülk veya, uygun ise, nakit tazminat seçeneğini sunacaktır. Nakit tazminat yerine aynı

değerlendirme içerecektir. Asgari olarak, fiziksel ve/veya ekonomik yerinden edilme için müşterinin aldığı hafifletme tedbirlerinin bir değerlendirmesini, belirlenen hedeflerle uygulama sonuçlarının bir karşılaştırmasını, izleme sürecini sonlandırmanın uygun olup olmadığına dair sonuç bölümü ve, gerektiğinde, hedeflere ulaşmak için yapılması gerekenleri içeren Düzeltici Faaliyet Planından oluşacaktır.

¹⁹ Bu tür iddialar fiili işgale ya da örfi veya geleneklere dayalı mülkiyet düzenlemelerine dayanmalıdır.

²⁰ Projenin hem fiziksel hem de ekonomik yerinden edilmeye sonuçlanması halinde 25. ve 26. paragraflarda belirtilen şartlar (Ekonomik Olarak Yerinden Edilme) Yeniden Yerleştirme Eylem Planı veya Çerçevesi kapsamına dahil edilmelidir (ayrı ayrı Yeniden Yerleştirme Eylem Planı ve Geçim Kaynaklarını Geri Kazandırma Planına gerek yoktur).

Performans Standardı 5 Arazi Alımları ve Zorunlu Yeniden Yerleştirme

1 Ocak 2012

tazminat seçeneği de değerlendirilmelidir. Nakit tazminatlar, yerel piyasa koşullarında kaybedilen araziye ve diğer varlıkları tam maliyetinden yerine koymaya yetecek düzeyde olmalıdır.²¹

22. Müşteri, paragraf 17 (iii)'ye göre fiziksel olarak yerinden edilmiş kişilere, zorla tahliye riskiyle karşı karşıya kalmadan yasal olarak başka bir yere yerleşebilmeleri için oturma hakkı teminatlı uygun barınma seçenekleri sunacaktır. Yerinden edilmiş bu kişilerin herhangi bir yapıya sahip olduğu veya yapıyı kullandığı durumlarda müşteri, hak sahipliği için son başvuru tarihinden önce proje alanını kullanıyor/yararlanıyor olmaları şartıyla, konut ve arazide yapılan diğer iyileştirmeler gibi arazi dışındaki varlıkların kaybı için söz konusu kişileri tam yenileme maliyetinden tazmin edecektir. Müşteri, bu gibi yerinden edilmiş kişilere danışarak, uygun bir alternatif yerde yaşam standartlarını geri kazanabilmeleri için taşınma yardımı sağlayacaktır.²²

23. Müşteri, hak sahipliği için son başvuru tarihinin netleştirilmiş ve kamuoyu ile paylaşılmış olması şartıyla, son başvuru tarihinden sonra proje alanına tecavüz eden kişilere tazminat vermek veya yardım sağlamak zorunda değildir.

24. Kanunlarda ve bu Performans Standardının şartlarıyla uyum göstermeden, kişiler zorla tahliye²³ edilmeyecektir.

Ekonomik Olarak Yerinden Edilme

25. Projenin sadece ekonomik olarak yerinden edilmeye neden olduğu durumlarda müşteri, etkilenen kişi ve/veya toplulukları tazmin etmek ve bu Performans Standardının amaçlarına uygun diğer yardımları sağlamak için bir Geçim Kaynaklarını Geri Kazandırma Planı hazırlayacaktır. Geçim Kaynaklarını Geri Kazandırma Planı, etkilenen kişi ve/veya topluluklara tanınan hakları içerecek ve bu hakların şeffaf ve tutarlı bir şekilde, eşitlik ilkesine göre verilmesini sağlayacaktır. Ekonomik olarak yerinden edilmenin yarattığı etkileri hafifletme süreci, Geçim Kaynaklarını Geri Kazandırma Planı ve bu Performans Standardında uygun olarak etkilenen kişi veya topluluklara tazminat ve diğer yardımlar sağlandıktan ve geçim kaynaklarını geri kazanmaları için yeterli fırsat sağlandığı belirlendikten sonra tamamlanmış sayılacaktır.

26. Arazi alımı veya arazi kullanımına getirilen kısıtlamalar varlıkların ve/veya geçim kaynaklarının kaybı olarak tanımlanan ekonomik yerinden edilmeye sonuçlanırsa, müşteri, etkilenen kişilerin fiziksel olarak yerinden edilmiş olup olmamalarına bakmaksızın, 27.-29. paragraflarda öngörülen şartları uygun şekilde yerine getirecektir.

27. Varlıklarını veya varlıklara erişimini kaybeden ekonomik olarak yerinden edilmiş kişiler, tam yenileme maliyetinden tazmin edilecektir.

- Arazi alımı veya arazi kullanımı üzerindeki kısıtlamaların ticari yapıları etkilediği durumlarda, etkilenen işyeri sahipleri ticari faaliyetlerini başka bir yere taşımamanın

²¹ Kaybedilen varlıklar için nakit tazminat ödenmesi, (i) geçim kaynaklarının araziye dayalı olmadığı, (ii) geçim kaynaklarının araziye dayalı olduğu ama proje için alınan arazinin etkilenen varlığın küçük bir bölümünü oluşturduğu ve kalan arazinin ekonomik açıdan elverişli olduğu veya (iii) aktif arazi, konut ve iş piyasalarının bulunduğu, yerinden edilmiş kişilerin bu piyasaları kullandığı ve yeterli arazi ve konut arzının bulunduğu durumunda uygun olabilir.

²² Kentsel alanlardaki kayıt dışı yerleşimcilerin başka bir yere yerleştirilmesinde birtakım ödünler söz konusu olabilir. Örneğin, başka yere yerleştirilen ailelere oturma hakkı sağlanabilir ama konum avantajlarını kaybedebilirler. Geçim kaynağı fırsatlarını etkileyebilecek değişiklikler bu Performans Standardının ilkelerine uygun olarak ele alınmalıdır (özellikle bakınız 25. paragraf).

²³ Kişi, aile ve/veya toplulukların işgal ettikleri ev ve/veya arazilerden istekleri dışında ve yasal veya başkaca bir koruma veya korumaya erişim sağlanmaksızın kalıcı veya geçici olarak çıkartılmaları.

Performans Standardı 5 Arazi Alımları ve Zorunlu Yeniden Yerleştirme

1 Ocak 2012

maliyeti, geçiş döneminde kaybedilen net gelir ve tesis, makina veya diğer ekipmanın taşınması ve yeniden kurulmasının maliyeti üzerinden tazmin edilecektir.

- Ulusal hukuka göre arazi üzerinde tanınan veya tanınabilen yasal hakkı veya hak iddiası olan kişilere (bakınız paragraf 17 (i) ve (ii)), aynı veya daha yüksek değerde yenileme mülkü (örneğin, tarım alanları veya ticari alanlar için) veya, uygun ise, tam yenileme maliyetinden nakit tazminat verilecektir.
- Arazi üzerinde tanınabilen hakkı bulunmayan ekonomik olarak yerinden edilmiş kişiler (bakınız paragraf 17 (iii)), arazi dışında kaybettikleri varlıklar (rekolte, sulama altyapısı ve arazi üzerinde yapılan diğer iyileştirmeler gibi) için tam yenileme maliyetinden tazmin edilecektir. Müşteri, hak sahipliği için son başvuru tarihinden sonra proje alanına yerlesen fırsatçı yerleşimcileri tazminat vermek veya yardım sağlamak zorunda değildir.

28. Paragraf 27 uyarınca, varsa, kaybedilen varlıkların tazmin edilmesine ek olarak, geçim kaynakları veya gelir düzeyleri olumsuz etkilenen ekonomik olarak yerinden edilmiş kişilere gelir elde etme kapasiteleri, üretim düzeyleri ve yaşam standartlarını iyileştirmeleri veya en azından geri kazanmaları için fırsat sağlanacaktır:

- Geçim kaynağı araziye dayalı olan kişilere randıman potansiyeli olan, konum avantajı sağlayan ve en az kaybedilen özelliklere eşdeğer özelliklere sahip yenileme arazisi öncelikli olarak teklif edilmelidir.
- 5. paragrafta öngörülen kısıtlamalar söz konusu olduğunda, geçim kaynağı doğal kaynaklara dayalı olan kişilere yönelik tedbirler ya etkilenen kaynaklara erişmeye devam etmesine izin verecek ya da geçim kaynağı ve erişim açısından aynı potansiyele sahip alternatif kaynaklara erişim sağlayacaktır. Uygun olduğunda, doğal kaynakların kullanımıyla ilişkili ek yardım ve tazminatlar doğrudan kişi veya haneler yerine toplu olarak verilebilir.
- Eğer koşullar müşterinin yukarıda açıklanan şekilde arazi veya benzer kaynakları sağlamasını engelliyorsa kredi olanakları, eğitim, peşin para veya istihdam fırsatları gibi alternatif gelir fırsatları sağlanabilir. Genelde, geçim kaynaklarını geri kazandırmak için nakit tazminat tek başına yeterli olmaz.

29. Ekonomik olarak yerinden edilmiş kişilere, gelir kapasiteleri, üretim düzeyleri ve yaşam standartlarını geri kazanabilmeleri için gereken tahmini süreye göre yeterli geçici destek sağlanmalıdır.

Devlet Eliyle Yapılan Yeniden Iskanda Özel Sektörün Sorumlulukları

30. Arazi alımı ve yeniden iskandan devletin sorumlu olduğu durumlarda müşteri, bu Performans Standardının amaçlarına ulaşmak için ilgili devlet kurumuyla, kurumun izin verdiği ölçüde işbirliği yapacaktır. Ayrıca, devlet kapasitesinin sınırlı olduğu durumlarda müşteri, aşağıdaki gibi yeniden iskanin planlanması, uygulanması ve izlenmesinde aktif bir rol oynayacaktır.

31. Zorunlu usuller veya anlaşma yoluyla arazi hakları veya araziye erişim haklarının elde edilmesi ve bunun sonucunda kişilerin fiziksel olarak yerinden edilmesi halinde müşteri, devletin yeniden iskan konusundaki tedbirlerini öğrenecek ve anlatacaktır²⁴. Devletin öngördüğü tedbirlerin bu Performans Standardındaki ilgili şartları karşılamaması halinde müşteri, sorumlu devlet kurumunca hazırlanan belgelerle birlikte kullanıldığında bu Performans Standardındaki şartları (Genel Şartlar,

²⁴ Söz konusu tedbirleri öğrenmek için, varsa, devlet belgelerinden yararlanılabilir.

Performans Standardı 5

Arazi Alımları ve Zorunlu Yeniden Yerleştirme

1 Ocak 2012

Fiziksel Yerinden Edilme ve Ekonomik Yerinden Edilmeye ilişkin şartlar) yerine getiren bir Ek İskan Planı hazırlayacaktır. Müşterinin Ek İskan Planı asgari olarak: (i) belirlenen etkiler ve etkilenen kişiler, (ii) yürürlükteki kanun ve yönetmeliklere göre yerinden edilmiş kişilere tanınan haklar dahil, düzenlenen faaliyetlerin tanımı, (iii) bu Performans Standardının şartlarını yerine getirmek için, sorumlu kurumun ve uygulama takviminin izin verdiği ölçüde, 19.-29. paragraflarda belirtilen ek tedbirler ve (iv) Ek İskan Planının gerçekleştirilmesinde müşterinin finansal ve uygulama sorumlulukları içerecektir.

32. Projenin sadece ekonomik olarak yerinden edilmeye neden olduğu durumlarda müşteri, Etkilenen Topluluk ve kişileri tazmin etmek için sorumlu devlet kurumunun uygulamayı planladığı tedbirleri öğrenecek ve açıklayacaktır. Söz konusu tedbirlerin bu Performans Standardındaki ilgili şartları karşılamaması halinde müşteri, devletin alacağı tedbirleri tamamlamak amacıyla bir Çevresel ve Sosyal Eylem Planı hazırlayacaktır. Bu plan, uygun ise, kaybedilen varlıklar için ek tazminat verilmesini ve kaybedilen geçim kaynakların geri kazandırılmasına yönelik ek çalışmaları içerebilir.

Giriş

1. Performans Standardı 6'ya göre biyolojik çeşitliliği korumak ve yaşatmak, ekosistem hizmetlerini sürdürmek ve doğal kaynakları sürdürülebilir şekilde yönetmek sürdürülebilir kalkınmanın temelleridir. Bu Performans Standardında öngörülen şartlar Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi doğrultusunda hazırlanmıştır. Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'nde biyolojik çeşitlilik, "diğerlerinin yanı sıra kara, deniz ve diğer su ekosistemleri ile bu ekosistemlerin bir parçası olduğu ekolojik kompleksler de dahil olmak üzere tüm kaynaklardan canlı organizmalar arasındaki farklılaşma; türlerin kendi içindeki ve türler arasındaki çeşitlilik ve ekosistem çeşitliliği de buna dahildir" şeklinde tanımlanmıştır.

2. Ekosistem hizmetleri, insanlar ve şirketlerin/ işyerlerinin ekosistemlerden elde ettikleri yararları ifade eder. Ekosistem hizmetleri dört grup altında toplanır: (i) insanların ekosistemlerden elde ettikleri ürünleri içeren tedarik hizmetleri, (ii) ekosistem süreçlerinin düzenlenmesinden insanların elde ettikleri yararları içeren düzenleme hizmetleri, (iii) insanların ekosistemlerden elde ettikleri maddi olmayan yararları içeren kültürel hizmetler ve (iv) diğer hizmetlerin sürdürülmesini sağlayan doğal süreçleri içeren destekleyici hizmetler.¹

3. Biyolojik çeşitlilik insanlar için değerlendirilen ekosistem hizmetlerini sıklıkla destekler. Dolayısıyla, biyolojik çeşitlilik üzerindeki etkiler, ekosistem hizmetlerini olumsuz etkileyebilir. Bu Performans Standardı, proje ömrü süresince müşterilerin biyolojik çeşitlilik ve ekosistem hizmetleri üzerindeki etkilerini sürdürülebilir bir şekilde yönetmelerini ve hafifletmelerini ele alır.

Amaçlar

- Biyolojik çeşitliliği korumak ve yaşatmak.
- Ekosistem hizmetlerinden elde edilen yararları sürdürmek.
- Biyolojik çeşitliliği koruma ihtiyaçlarını ve kalkınma önceliklerini kapsayan uygulamaları benimseyerek canlı doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimini yaygınlaştırmak.

Uygulama Alanı

4. Bu Performans Standardının uygulama alanı, çevresel ve sosyal risk ve etkileri belirleme sürecinde tespit edilir. Performans Standardında öngörülen şartları yerine getirmek için yapılması gereken faaliyetler, müşterinin Performans Standardı 1'de unsurları açıklanan Çevresel ve Sosyal Yönetim Sistemiyle yönetilir.

5. Risk ve etkileri belirleme sürecine göre, bu Performans Standardında öngörülen şartlar aşağıdaki projeleri kapsar: (i) değiştirilmiş, doğal ve kritik habitatlarda yer alan projeler, (ii) müşterinin doğrudan yönetim kontrolü veya nüfuzu bulunduğu ekosistemleri etkileme potansiyeli olan veya bu ekosistem hizmetlerine bağlı olan projeler veya (iii) canlı doğal kaynakların üretimini içeren projeler (örneğin, tarım, hayvancılık, balıkçılık, ormancılık).

¹ Örnekler: (i) tedarik hizmetleri gıda, tatlı su, kereste, lif ve tıbbi bitkileri; (ii) düzenleme hizmetleri yer üstü sularının arıtılması, karbon depolama ve yakalama, iklim düzenlenmesini, doğal tehlikelerden korunmayı; (iii) kültürel hizmetler kutsal alanları ve dinlenme veya estetik açıdan önemli yerleri; (iv) destekleyici hizmetler toprak oluşumu, besin döngüsü ve birincil üretimi kapsayabilir.

Şartlar

Genel

6. Performans Standardı 1'de öngörülen risk ve etkileri belirleme sürecinde, projenin biyolojik çeşitlilik ve ekosistem hizmetleri üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkileri dikkate alınmalı ve, varsa, önemli kalinti etkiler belirlenmelidir. Bu süreçte, habitatın kaybolması, bozulması ve parçalanması, işgalci yabancı türler, aşırı kullanım, hidrolojik değişimler, besin yüklemesi ve kirliliğe özel önem verilerek biyolojik çeşitlilik ve ekosistem hizmetleri üzerindeki tehditler değerlendirilecektir. Ayrıca, Etkilenen Toplulukların ve, uygun ise, diğer paydaşların biyolojik çeşitlilik ve ekosistem hizmetlerine verdikleri farklılaştırma değerleri/ etkileri de dikkate alınacaktır. Müşteri, 13.–19. paragrafların geçerli olduğu durumlarda, projenin kara ve deniz görüntüleri üzerindeki potansiyel etkilerini de dikkate almalıdır.

7. Müşteri, öncelikle biyolojik çeşitlilik ve ekosistem hizmetleri üzerindeki etkilerden kaçınmalıdır. Etkilerin engellenemediği durumda, etkileri en aza indirmek ve biyolojik çeşitliliği ve ekosistemlerini eski haline getirmeye yönelik tedbirler uygulanmalıdır. Projenin biyolojik çeşitlilik ve ekosistem hizmetleri üzerindeki uzun dönemli etkilerini tahmin etmenin zorluğu dikkate alındığında müşteri, proje ömür süresince değişen koşullar ve izleme faaliyetlerinin sonuçlarına göre hafifletme ve yönetim tedbirlerini uygularken esneklik sağlayan bir yaklaşım benimsemelidir.

8. Müşteri, 13.–15. paragrafların geçerli olduğu durumlarda, risk ve etkileri belirleme sürecine yardımcı olmak üzere yetkin profesyonellerle çalışacaktır. Müşteri, 16.–19. paragrafların geçerli olduğu durumlarda, bu Performans Standardına uygun bir tedbir hiyerarşisi belirlenmesine yardımcı olmak ve ilgili tedbirlerin uygulanışını doğrulamak için yerel bölge deneyimi olan uygun dış uzmanlarla çalışmalıdır.

Biyolojik Çeşitliliğin Korunması ve Muhafaza Edilmesi

9. Habitat, canlı organizma toplulukları içeren ve cansız ortamlarla ilişkisini sağlayan coğrafi bir kara, tatlı su veya deniz ortamı veya hava güzergahi olarak tanımlanır. Bu Performans Standardında habitatlar değiştirilmiş, doğal ve kritik habitatlar olarak sınıflandırılmıştır. Kritik habitatlar, değiştirilmiş veya doğal habitatların bir alt grubudur.

10. Biyolojik çeşitliliğin korunması ve muhafaza edilmesine yönelik hafifletme tedbirleri hiyerarşisi, biyolojik çeşitliliği dengeleme faaliyetlerini içerir.² Dengeleme faaliyetleri, ancak etkileri engelleme ve azaltma ve biyolojik çeşitliliği geri kazanma tedbirleri uygulandıktan sonra gerçekleştirilebilir. Biyolojik çeşitliliği dengeleme faaliyeti, biyolojik çeşitlilik açısından sıfır net kayıp veya tercihen net kazanç sağlaması makul düzeyde beklenebilecek ölçülebilir koruma sonuçlarına³ ulaşmak amacıyla oluşturulmalı ve uygulanmalıdır. Ancak, kritik habitatlar söz konusu olduğunda net kazanç sağlanması şarttır. Biyolojik çeşitliliği dengeleme faaliyetlerini belirlerken, "aynısı veya daha iyisi" ilkesi⁴ gözetilmeli ve faaliyetler, mevcut en iyi uygulamalar ve bilgilere göre gerçekleştirilmelidir.

² Biyolojik çeşitliliği dengeleme faaliyetleri, projenin geliştirilmesinden kaynaklanan ve engelleme, azaltma ve geri kazandırma tedbirleri alındıktan sonra devam eden önemli artık, olumsuz etkileri telafi etmek ve biyolojik çeşitliliği korumayı amaçlayan ölçülebilir sonuçlardır.

³ Biyolojik çeşitlilik için ölçülebilir koruma sonuçları in situ (yerinde) olarak ve uygun coğrafi ölçekte (ör. yerel, çevresel, ulusal veya bölgesel düzeyde) gösterilmelidir.

⁴ "Aynısı veya daha iyisi" ilkesi, biyolojik çeşitliliği dengeleme faaliyetlerinin projeden etkilenen biyolojik çeşitlilik değerlerinin aynısı yaşatmaya yönelik olması gerektiğini ifade eder ("aynı türde" dengeleme). Ancak bazı durumlarda, projeden etkilenen biyolojik çeşitlilik alanları ulusal veya yerel öncelik olmayabilir. Benzer değerlere sahip başka biyolojik çeşitlilik alanlarının yaşatılması ve sürdürülebilir kullanımı daha öncelikli olabilir, yakın tehdit altında olabilir, korunmaya veya etkili yönetime ihtiyacı olabilir. Bu gibi durumlarda, kritik habitatlar için bu

Performans Standardı 6

Biyolojik Çeşitliliğin Korunması ve Canlı Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Yönetimi

1 Ocak 2012

Müşteri, hafifletme stratejisi kapsamında dengeleme faaliyeti gerçekleştirmeyi düşünüyorsa, dengeleme faaliyetinin belirlenmesi ve uygulanması için kuruluş dışı uzmanlarla çalışmak zorundadır.

Değiştirilmiş Habitat

11. Değiştirilmiş habitatlar, büyük ölçüde yerli olmayan bitki ve/veya hayvan türlerinden oluşan ve/veya insan faaliyetleri sonucunda bir bölgenin ana/birincil ekolojik işlevlerinin ve türlerinin kompozisyonunun önemli ölçüde değiştiği alanlardır.⁵ Değiştirilmiş habitatlar tarım için kullanılan alanları, orman fidanlıkları, ıslah edilmiş⁶ sahil bölgelerini ve ıslah edilmiş sulak alanları kapsayabilir.

12. Bu Performans Standardı, Performans Standardı 1'de öngörülen risk ve etki belirleme sürecinde belirlendiği üzere biyolojik çeşitlilik açısından önemli değiştirilmiş alanları kapsar. Müşteri, uygun şekilde, söz konusu biyolojik çeşitlilik üzerindeki etkileri en aza indirecek hafifletme tedbirleri uygulamalıdır.

Doğal Habitat

13. Doğal habitatlar, varlığını kendi başına sürdürebilen ve büyük ölçüde yerli bitki toplulukları ve/veya hayvan türlerinden oluşan ve/veya insan faaliyetleri sonucunda bir bölgenin ana/birincil ekolojik işlevlerinin ve türlerinin kompozisyonunun önemli ölçüde değişmediği alanlardır.

14. Müşteri, aşağıdakilerin tamamının gerçekleştirildiği gösterilmeden, doğal habitatları önemli şekilde değiştirmeyecek veya bozmayacaktır⁷:

- Değiştirilmiş habitat üzerinde yer alan projenin geliştirilmesi için bölgede başka bir uygulanabilir alternatif yoksa;
- İstişare sürecinde, değişim ve bozulmanın boyutu konusunda Etkilenen Topluluklar dahil paydaşların görüşü alınmışsa⁸ ve
- Herhangi bir değişim veya bozulmanın etkisi tedbir hiyerarşisine göre hafifletilmişse.

15. Doğal habitat alanlarında uygulanacak hafifletme tedbirleri, uygun ise, biyolojik çeşitlilik açısından sıfır net kaybı⁹ hedefleyecek şekilde tasarlanacaktır. Örneğin, aşağıdaki tedbirler alınabilir:

- Ayrılmış alanları belirleyerek ve koruyarak, biyolojik çeşitlilik üzerindeki etkilerin engellenmesi;¹⁰

Performans Standardının 17. paragrafta öngörülen şartları yerine getirmek için, projede etkilenen biyolojik çeşitlilikten daha öncelikli biyolojik çeşitliliği hedef alan "aynı türde olmayan" ve "trading up – yerine koyma" içeren (örneğin dengeleme faaliyetinin projeden etkilenen biyolojik çeşitliliğin yerine daha yüksek önceliğe sahip biyolojik çeşitliliği hedeflediği durum) dengeleme faaliyetlerini değerlendirmek uygun olabilir.

⁵ Projeden önce değiştirilmiş habitatlar hariçtir.

⁶ Bu bağlamda kullanılan ıslah terimi, üretim amacıyla deniz veya diğer su alanlarından yeni arazi yaratılmasını ifade eder.

⁷ Önemli değişim veya bozulma (i) arazi veya su kullanımında önemli ve/veya uzun dönemli değişimden dolayı habitatın bütünlüğünü kaybetmesi veya ciddi anlamda bozulmasını veya (ii) habitat içindeki yerli türlerin varlığını sürdürülebilir yeteneğini ciddi anlamda azaltan bir değişimi ifade eder.

⁸ Performans Standardı 1'de açıklanan paydaş katılımı ve istişare süreci kapsamında.

⁹ Sıfır net kayıp, uygun bir coğrafi ölçekte (ör. yerel, çevresel, ulusal veya bölgesel) projenin etkilerini engellemeye ve azaltmaya, proje alanını eski haline getirmeye ve son olarak, varsa, önemli artık etkileri dengelemeye yönelik tedbirler sayesinde projenin biyolojik çeşitlilik üzerindeki etkilerinin dengelendiği durumdur.

¹⁰ Ayrılmış alanlar, proje alanı içinde bulunan veya müşterinin yönetim kontrolü olan ancak kalkınma kapsamında olmayan alanlardır. Bu alanlar, koruma tedbirlerinin uygulanması için ayrılmış alanlardır. Ayrılmış alanlar, muhtemelen yerel, ulusal ve/veya bölgesel düzeyde biyolojik çeşitlilik açısından önemli değerler içeren ve/veya

Performans Standardı 6

Biyolojik Çeşitliliğin Korunması ve Canlı Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Yönetimi

1 Ocak 2012

- Biyolojik koridor oluşturmak gibi, habitatın bölünmesini en az düzeyde tutacak tedbirlerin uygulanması;
- Faaliyetler sırasında ve/veya sonrasında habitatların eski haline getirilmesi;
- Biyolojik çeşitliliği dengeleme faaliyetlerinin uygulanması.

Kritik Habitat

16. Kritik habitatlar, biyolojik çeşitlilik değeri yüksek olan alanlardır. Bunlar: (i) Kritik Tehlike ve/veya Tehlike Altındaki¹¹ türler için büyük öneme sahip habitatlar, (ii) endemik ve/veya dar yayımlı türler için büyük öneme sahip habitatlar, (iii) küresel ölçekte önemli göçmen türlerin bulunduğu ve/veya türlerin yoğun bir şekilde toplandığı habitatlar, (iv) yüksek tehdit altındaki ve/veya dünyada eşî olmayan nadir ekosistemler ve/veya (v) temel evrim süreçleriyle ilişkili alanlardır.

17. Kritik habitat alanlarında müşterinin herhangi bir proje faaliyetini gerçekleştirebilmesi için aşağıdaki durumların tamamının gerçekleştirildiğinin gösterilmiş olması gereklidir:

- Projenin kritik olmayan, değiştirilmiş veya doğal habitat üzerinde gerçekleştirilmesine yönelik bölgede başka bir uygulanabilir alternatifinin olmadığı;
- Projenin, kritik habitatın içerdiği biyolojik çeşitlilik değerleri ve bu değerleri destekleyen ekolojik süreçler üzerinde ölçülebilir, olumsuz etkilere yol açmadığı;¹²
- Projenin, makul bir zaman diliminde, Kritik Tehlike veya Tehlike Altındaki türlerin dünya ve/veya ülke/bölge nüfusunda¹³ net azalmaya yol açmadığı;¹⁴
- Müşterinin yönetim programı kapsamında etkili, uygun ve uzun dönemli bir biyolojik çeşitlilik izleme ve değerlendirme programının varlığı.

18. Müşterinin 17. paragrafta öngörülen şartları yerine getirebildiği durumlarda, projenin hafifletme stratejisi Biyolojik Çeşitlilik Eylem Planında tanımlanacaktır. Belirlenen strateji, kritik habitat için belirlenen biyolojik çeşitlilik değerlerinde net kazanç¹⁵ sağlamayı hedefleyecektir.

önemli ekosistem hizmetleri sağlayan alanlardır. Ayrılmış alanlar dünyada tanınan yaklaşım veya metodolojiler (ör. Yüksek Koruma Değeri, sistematik koruma planlaması) kullanılarak belirlenmelidir.

¹¹ Dünya Doğayı Koruma Birliği'nin (IUCN) Nesli Tükenme Tehlikesi Altındaki Türlerin Kırmızı Listesinde belirtildiği şekilde. Diğer listelere göre, bir habitatın kritik olarak belirlenmesi için: (i) IUCN'in kılavuzlarına uyan ülkelerde, herhangi bir tür tehlike veya kritik tehlike altında tür olarak ulusal veya bölgesel bir listede yer almışsa, habitatın kritik olup olmadığı yetkin uzmanlara danışarak proje bazında belirlenecek ve (ii) ulusal veya bölgesel listelerde yer alan türlerin IUCN'in listeleriyle örtüşmediği durumlarda (ör. bazı ülkeler 'koruma altında' veya 'sınırlı' şekilde daha genel listeler oluşturabilir) listenin gerekçesi ve amacını belirlemek için bir değerlendirme gerçekleştirilecektir. Bu durumda, kritik habitatın belirlenmesi söz konusu değerlendirmeye bağlı olacaktır.

¹² Biyolojik çeşitlilik değerleri ve onları destekleyen ekolojik süreçler, ekolojik açıdan uygun bir boyutta belirlenecektir.

¹³ Net azalma, türün global ve/veya bölgesel/ulusal ölçekte nesiller veya uzun bir dönem boyunca ayakta kalmasını etkileyecek şekilde tekil veya kümülatif kaybı ifade eder. Potansiyel net azalmanın boyutu (global ve/veya bölgesel/ulusal) ilgili türün IUCN'in Kırmızı Listesi (global) ve/veya bölgesel/ulusal listelerde yer almasına göre belirlenir. Hem IUCN'in Kırmızı Listesi (global) ve/veya bölgesel/ulusal listelerde yer alan türler için net azalma ülke/bölge nüfusuna göre belirlenecektir.

¹⁴ Müşteriler, Kritik Tehlike veya Tehlike altındaki türler için "sıfır net azalma" olduğunu hangi zaman diliminde kanıtlamaları gerektiği kuruluş dışı uzmanlara danışarak vaka bazında belirlenecektir.

¹⁵ Net kazançlar, habitatı kritik kılan biyolojik çeşitlilik değerleri için ulaşılabilen ek koruma sonuçlarıdır. Net kazançlar, biyolojik çeşitliliği dengeleme faaliyetleri yoluyla ve/veya, müşterinin bu Performans Standardının 17. paragrafındaki şartları karşılayabildiği durumlarda, dengeleme faaliyeti olmadan elde edilebilir. Müşteri, habitatı iyileştirmek ve biyolojik çeşitliliği korumak için in situ (yerinde) uygulanabilen programlar yoluyla net kazanç elde etmelidir.

Performans Standardı 6

Biyolojik Çeşitliliğin Korunması ve Canlı Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Yönetimi

1 Ocak 2012

19. Hafifletme stratejisi kapsamında biyolojik çeşitliliği dengeleme faaliyetleri önerildiğinde, müşteri, bir değerlendirme yaparak projenin biyolojik çeşitlilik üzerinde yarattığı önemli artı etkilerin 17. paragraftaki şartlara göre yeterli ölçüde hafifletileceğini ortaya koymalıdır.

Yasal Olarak Korunan Alanlar(SIT vb.) ve Uluslararası Olarak Tanınan Alanlar

20. Önerilen bir projenin yasal olarak korunan alan¹⁶ veya uluslararası olarak tanınan bir alan¹⁷ içinde bulunması halinde müşteri, bu Performans Standardının 13. ila 19. paragraflarındaki şartları uygulanabildiği ölçüde yerine getirecektir. Ayrıca, müşteri:

- Önerilen projenin söz konusu alanlarda gerçekleştirilmesine kanunların izin verdiğini kanıtlayacak;
- Söz konusu alanlar için devletin hazırladığı yönetim planlarına uyacak;
- Önerilen proje için, uygun şekilde, koruma altındaki alanları destekleyen ve yöneten kişilere, Etkilenen Topluluklara, Yerli Halklara/ kabilelere ("Yerli halk kabile=Indigenous Peoples"ve diğer paydaşlara danışacak;
- Alanın koruma hedeflerini ve etkili yönetimi yaygınlaştırmak ve güçlendirmek için uygun şekilde ek programlar gerçekleştirecektir.¹⁸

İşgalci Yabancı Türler

21. Bazı yabancı türler işgalci özelliklerinden dolayı hızla yayılarak yerli türleri yok edebildiği için yabancı veya yerli olmayan bitki ve hayvan türlerinin normalde yetişemedikleri alanlara bilerek veya yanlışlıkla getirilmesi biyolojik çeşitliliği ciddi anlamda tehdit edebilir.

22. Müşteri, (projenin bulunduğu ülke veya bölgede yerleşik olmayan) herhangi bir yeni yabancı türü proje alanına mevcut yasal düzenlemeler haricinde kasten getirmeyeceği gibi, mevcut düzenlemeler yabancı türlerin getirilmesine izin verse bile, işgalcilik riski yüksek olan yabancı türleri bilerek proje alanına getirmeyecektir. Bütün yabancı türler, işgalcilik potansiyellerini belirlemek amacıyla (müşterinin çevresel ve sosyal risk ve etkileri belirleme süreci kapsamında) risk değerlendirmesine tabi tutulacaktır. Müşteri, yabancı türleri barındırabilen alt katman ve vektörlerin (toprak, balast ve bitki malzemeleri gibi) taşınması dahil, yabancı türlerin kazayla veya istemeden taşınmasına engel olmak için tedbir alacaktır.

23. Önerilen projenin bulunduğu ülke veya bölgede yabancı türlerin halihazırda yerleşik olduğu durumlarda müşteri, yerleşik olmadıkları alanlara yayılmasını engellemek için gereken gayreti gösterecektir. Müşteri, uygulanabilir olduğu ölçüde, kontrolündeki doğal habitatlarda bu türleri yok etmeye yönelik tedbirler almalıdır.

Ekosistem Hizmetlerinin Yönetimi

24. Risk ve etkileri belirleme sürecinde belirlendiği üzere, projenin ekosistem hizmetlerini olumsuz etkileme ihtimali varsa müşteri, öncelikli ekosistem hizmetlerini tespit etmek için sistematik bir değerlendirme gerçekleştirecektir. Öncelikli ekosistem hizmetleri iki gruba ayrılır: (i) proje

¹⁶ Bu Performans Standardı, IUCN'in tanımına göre yasal olarak korunan alanları tanıır. IUCN'in tanımına göre bu alanlar: "Doğanın ve ilgili ekosistem hizmetleri ve kültürel değerlerin uzun dönemli korunması amacıyla yasal veya yürürlükteki diğer yollarla tanınan, ayrılan ve yönetilen, sınırları net olarak tanımlanmış coğrafi alandır". Bu Performans Standardında, bu amaçla devletlerin önerdiği SIT alanları da bu kapsam dahilindedir.

¹⁷ Münhasıran UNESCO Dünya Doğal Miras Alanları, UNESCO İnsan ve Biyosfer Rezervleri, Başlıca Biyolojik Çeşitlilik Alanları ve Uluslararası Önemli Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşmede (Ramsar Sözleşmesi) yer alan sulak alanları kapsar.

¹⁸ Yeni ayak izi bırakmayan projeler için ek programların uygulanmasına gerek olmayabilir.

1 Ocak 2012

faaliyetlerinden muhtemelen etkilenecek olan, dolayısıyla, Etkilenen Toplulukları olumsuz etkileyecek hizmetler ve/veya (ii) projenin faaliyetlerinin doğrudan bağımlı olduğu hizmetler (örneğin, su). Etkilenen Toplulukların etkilenebileceği durumlarda, bu toplulukların Performans Standardı 1'de öngörülen paydaş katılım sürecine uygun olarak, öncelikli ekosistem hizmetlerini belirleme sürecine katılmaları gereklidir.

25. Etkilenen Toplulukları ilgilendiren öncelikli ekosistem hizmetleri üzerinde müşterinin doğrudan yönetim kontrolü veya nüfuzu olduğu durumlarda bu hizmetler üzerindeki olumsuz etkilerin önüne geçilmelidir. Müşteri, etkileri engelleyemediği durumlarda azaltacak ve öncelikli hizmetlerin değerini ve işlevini kaybetmemesi için hafifletme tedbirleri uygulayacaktır. Müşteri, projenin bağlı olduğu öncelikli ekosistem hizmetleri üzerindeki etkileri azaltmalı ve, Performans Standardı 3'te açıklandığı şekilde, gerçekleştirdiği faaliyetlerde kaynak verimliliğini arttırmaya yönelik tedbirler uygulamalıdır. Ekosistem hizmetlerine ilişkin ek hükümler Performans Standardı 4, 5, 7 ve 8'de verilmiştir.¹⁹

Canlı Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Yönetimi

26. Doğal ve fidanlık ormanlar, tarım, hayvancılık, su ürünleri yetiştiriciliği ve balıkçılık dahil, canlı doğal kaynakların birincil üretimiyle uğraşan müşteriler, bu Performans Standardında öngörülen diğer şartlara ek olarak 26.-30. paragrafta belirtilen şartlara tabi olacaktır. Uygulanabilir olduğunda, araziye dayalı tarım işletmeleri ve orman projeleri, ormansız araziler veya halihazırda dönüştürülmüş alanlar üzerinde kurulacaktır. Bu sektörlerde faaliyet gösteren müşteriler, sektörlerindeki en iyi uygulamalar ve mevcut teknolojileri kullanarak canlı doğal kaynakları sürdürülebilir bir şekilde yönetecektir. Bu tür birincil üretim uygulamalarının dünya, bölge veya ülke çapında tanınan standartlarda yazılı olduğu durumlarda müşteri, güvenilir bir veya birkaç standarda uygun sürdürülebilir yönetim uygulamaları gerçekleştirecek ve bu uygunluğu bağımsız doğrulama veya akreditasyon kuruluşları üzerinde tescil ettirecektir.

27. Canlı doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimi için dünya, bölge veya ülke genelinde kabul edilen standartların güvenilir sayılabilmesi için: (i) objektif ve ulaşılabilir olması, (ii) birden fazla paydaşa danışılarak belirlenmiş olması, (iii) kademeli ve sürekli iyileştirmeyi teşvik etmesi ve (iv) bu tür standartlar için akredite edilmiş kurumlarca bağımsız bir şekilde doğrulanabilmesi veya belgelendirilebilmesi gereklidir.²⁰

28. Konuyla ilgili güvenilir bir veya birkaç standart varsa ama müşteri söz konusu standartları henüz bağımsız bir kuruluş tarafından doğrulatmamış veya belgelendirmemişse, standartlara uygunluğuna dair bir ön değerlendirme gerçekleştirecek ve uygun bir zaman diliminde söz konusu doğrulama veya belgelendirmeyi almak için gerekli adımları atacaktır.

29. Projenin gerçekleştirildiği ülkede ilgili canlı doğal kaynak için dünya, bölge veya ülke genelinde güvenilir bir standardın bulunmadığı durumlarda müşteri:

- Uluslararası iyi işletme ilkeleri, yönetim ilkeleri ve teknolojileri kullanacak,

¹⁹ Ekosistem hizmetlerine ilişkin referanslar Performans Standardı 4, 8. paragraf, Performans Standardı 5, 5. ve 25.-29. Paragraflar, Performans Standardı 7, 13.-17. ve 20. paragraflar ve Performans Standardı 8, paragraf 11'de verilmiştir.

²⁰ Belgelendirme sisteminin güvenilir kabul edilmesi için bağımsız ve etkin maliyetli olması, objektif ve ölçülebilir performans standartlarına dayanması ve tüketici, üretici ve koruma çıkarlarını temsil eden yerel halk ve topluluklar, Yerli Halklar ve sivil toplum kuruluşları gibi paydaşlara danışılarak hazırlanmış olması gereklidir. Bu gibi sistemler, çıkar çatışmalarının önüne geçen adil, şeffaf ve bağımsız karar verme prosedürlerine sahiptir.

Performans Standardı 6

Biyolojik Çeşitliliğin Korunması ve Canlı Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Yönetimi

1 Ocak 2012

- Uygun olduğunda, sürdürülebilir uygulamaların tanımlayan ve kanıtlayan çalışmalar dahil, bir ulusal standardın geliştirilmesinde aktif rol alacak ve bu süreci destekleyecektir.

Tedarik Zinciri

30. Müşterinin, doğal ve/veya kritik habitatların önemli ölçüde değiştirilmesi riskinin bulunduğu bölgelerde üretildiği bilinen birincil üretim ürünlerini (özellikle gıda ve lif emtiaları dahil ancak bunlarla sınırlı olmamak üzere) satın aldığı durumlarda müşteri, birincil tedarikçilerini değerlendirmek amacıyla Çevresel ve Sosyal Yönetim Sistemi kapsamında sistem ve doğrulama uygulamaları gerçekleştirilecektir.²¹ Söz konusu sistemler ve doğrulama uygulamaları: (i) arzın geldiği yeri ve o yerdeki habitatın türünü belirleyecek, (ii) müşterinin birincil tedarik zincirlerinin sürekli gözden geçirilmesini sağlayacak, (iii) doğal ve/veya kritik habitatların önemli ölçüde değişmesine katkıda bulunmadığını kanıtlayan tedarikçilerle çalışılmasını sağlayacak (tedarikçiler, belirli emtialar ve/veya bölgeler için onaylanmış sertifikalı ürünlerle veya uygunluklarını doğrulamak veya belgelendirmek için güvenilir bir programın varlığıyla bunu kanıtlayabilirler) ve (iv) mümkün olduğunda, müşterinin zaman içerisinde birincil tedarik zincirini bu bölgeler üzerinde önemli olumsuz etkisi olmadığını kanıtlayan tedarikçilere kaydırması için gerekli adımları atmasını gerektirecektir. Müşterinin bu riskleri ortadan kaldırma kabiliyeti birincil tedarikçileri üzerindeki yönetim kontrolü veya nüfuzuna bağlıdır.

²¹ Birincil tedarikçiler, projedeki temel iş süreçlerini gerçekleştirmek için şart olan canlı doğal kaynak, mal ve malzemelerin çoğunluğu sürekli olarak tedarik eden tedarikçilerdir.

Giriş

1. Performans Standardı 7, bir ülkedeki ana toplumlardan farklı kimliklere sahip sosyal gruplar olarak tanımlanan Yerli Halkların (Indigenous Peoples tanımı için 5.maddeye bakınız) bir nüfus içindeki en çok dışlanan ve hassas grupları oluşturduğu düşüncesinden hareketle hazırlanmıştır. Genelde, ekonomik, sosyal ve hukuki statüleri araziler, doğal ve kültürel kaynaklar üzerindeki haklarını ve çıkarlarını savunmalarını ve ayrıca, kalkınmaya katılmaları ve kalkınmadan yararlanmalarını da kısıtlayabilir. Yerli Halklar, toprakları ve kaynakları değiştirildiği, önemli derecede bozulduğunda veya isgal edildiğinde özellikle zayıf duruma düşerler. Dilleri, kültürleri, dinleri, manevi inançları ve kurumları da tehdit altında olabilir. Bunun sonucunda, Yerli Halklar, diğer topluluklara kıyasla projenin geliştirilmesiyle ilişkili olumsuz etkilere daha açık ve hassas duruma düşebilir. Bu hassasiyet kimlikleri, kültürleri ve doğal kaynaklara dayalı geçim kaynaklarını kaybetmelerine, yoksulluk ve hastalık riskine maruz kalmalarına yol açabilir.

2. Özel sektör projeleri, Yerli Halkların proje faaliyetlerine katılmaları ve bu faaliyetlerden yararlanmalarına fırsat sağlayarak ekonomik ve sosyal kalkınmadan yararlanmalarına yardımcı olabilir. Ayrıca, kalkınma ortakları olarak, faaliyetleri ve girişimleri yaygınlaştırarak ve yöneterek sürdürülebilir kalkınmada rol oynayabilirler. Yerli Halkların sorunlarını yönetmede genelde devletler merkezi bir rol oynar ve müşteriler, faaliyetlerinin risk ve etkilerini yönetmek için sorumlu kurumlarla işbirliği yapmalıdır.¹

Amaçlar

- Kalkınma sürecinin Yerli Halkların insan hakları, onuru, hedefleri, kültürü ve doğal kaynaklara dayalı geçim kaynaklarına tam saygı göstermesini sağlamak.
- Projelerin Yerli Halk toplulukları üzerindeki olumsuz etkilerini öngörmek ve ortadan kaldırmak, ortadan kaldırılamadığı durumlarda söz konusu etkileri en aza indirmek ve/veya tazmin etmek.
- Kültürel açıdan uygun bir şekilde, sürdürülebilir kalkınmanın Yerli Halklara sağladığı yararları ve fırsatları arttırmak.
- Proje süresince, projeden etkilenen Yerli Halklarla Bilgilendirilmiş İstişare ve Katılıma (ICP Informed Consultation and Participation) dayalı bir ilişki kurmak ve sürdürmek.
- Bu Performans Standardında belirtilen koşullar varsa, Yerli Halkların Etkilenen Topluluklarından Özgür ve Önceden Bilgilendirilmiş Rızalarını (FPIC Free, Prior, and Informed Consent) almak.
- Yerli Halkların kültür, bilgi ve uygulamalarına saygı göstermek ve onları korumak.

Uygulama Alanı

3. Bu Performans Standardının uygulama alanı, çevresel ve sosyal risk ve etkileri belirleme sürecinde tespit edilir. Bu Performans Standardında öngörülen şartları yerine getirmek için gereken faaliyetler, Performans Standardı 1'de açıklanan müşterinin Çevresel ve Sosyal Yönetim Sistemiyle yönetilir.

¹ Müşteriler, bu Performans Standardındaki şartları yerine getirmenin yanı sıra, projenin gerçekleştirdiği ülkede devletler hukukuna göre yükümlülüklerini uygulayan kanunlar dahil, yürürlükteki kanunlara uymak zorundadır.

4. “Yerli Halklar” teriminin genel kabul gören bir karşılığı yoktur. Farklı ülkelerde Yerli Halkları ifade etmek için “Yerli etnik azınlıklar,” “aborijinler,” “dağ kabileleri,” “azınlık uluslar,” “gruplandırılmış kabileler,” “ilk uluslar” veya “kabile grupları” gibi terimler kullanılabilir.

5. Bu Performans Standardındaki “Yerli Halklar” terimi, aşağıdaki özellikleri farklı derecelerde taşıyan, sosyal ve kültürel açıdan belirgin farklara sahip grupları tanımlamak amacıyla kullanılan genel bir terimdir:

- Bir kişinin, farklı ve kendine özgü bir yerli kültürle kendini özdeşleştirme ve başkalarının da bu kimliği kabul etmesi;
- Proje alanı içindeki farklı coğrafi habitatlara veya atadan kalma bölgelere ve bu habitat ve bölgelerdeki doğal kaynaklara toplu bağlılık bulunması;
- Yaygın toplum veya kültürden farklı geleneksel, kültürel, ekonomik, sosyal veya siyasi kurumlara sahip olması; veya
- Yaşadıkları ülke veya bölgenin resmi dil veya dillerinden farklı ve kendine özgü bir dil veya lehçe kullanılması.

6. Bu Performans Standardı, grup veya topluluk olarak kimliklerini oluşturan farklı habitatlara veya atadan kalma bölgelere ve bu alanlardaki doğal kaynaklara toplu bağlılığı devam eden Yerli Halk toplulukları ve gruplarını kapsar. Ayrıca, ilgili grup üyeleri hayattayken zorla yerinden çıkarılma, çatışma, devletin yeniden yerleştirme programları, arazilerinin kamulaştırılması, doğal afetler ve bu bölgelerin kentsel alanlara dahil edilmesinden dolayı proje alanındaki farklı habitatlara veya atadan kalma bölgelere toplu bağlılığını yitirmiş topluluk ve grupları da kapsayabilir.

7. Müşteri, bu Performans Standardı kapsamında belirli bir grubun Yerli Halk sayılıp sayılmadığını tespit etmek için yetkin profesyonellere danışmak zorunda kalabilir.

Şartlar

Genel

Olumsuz Etkilerin Engellenmesi

8. Müşteri, çevresel risk ve etkileri değerlendirme süreci yoluyla, projenin etki alanında bulunan ve projeden etkilenebilecek bütün Yerli Halk topluluklarını ve onları doğrudan ve dolaylı etkilemesi beklenen ekonomik, sosyal, kültürel (kültürel miras dahil²) ve çevresel etkilerin niteliği ve boyutunu belirleyecektir.

9. Yerli Halkların Etkilenen Toplulukları üzerindeki olumsuz etkilerden mümkün mertebe kaçınılmalıdır. Alternatifler değerlendirildiği halde olumsuz etkilerden kaçınmak mümkün değilse, müşteri, etkilerin niteliği ve boyutunun yanı sıra Yerli Halkların Etkilenen Topluluklarının hassasiyetlerini dikkate alarak kültürel açıdan uygun bir şekilde bu etkileri azaltacak, düzelterek ve/veya tazmin edecektir. Müşterinin önerdiği faaliyetler, Yerli Halkların Etkilenen Toplulukların Bilgilendirilmiş İstişare ve Katılımı sağlanarak oluşturulacaktır. Bu faaliyetler Yerli Halklar Planı veya Yerli Halklara özel bölümler içeren daha geniş çaplı bir topluluk kalkınma planı gibi sureye bağlı bir plan çerçevesine yerleştirilecektir.³

² Kültürel mirasın korunması için öngörülen ek şartlar Performans Standardı 8’de verilmiştir.

³ Uygun planın belirlenmesi için yetkin profesyonellerden destek alınması gerekebilir. Yerli Halklar daha geniş bir Etkilenen Topluluğun parçası olduğunda topluluğa yönelik kalkınma planı oluşturmak daha uygun olabilir.

Katılım ve Rıza

10. Müşteri, Performans Standardı 1'de öngörüldüğü üzere, Yerli Halkların Etkilenen Toplulukları ile bir katılım süreci başlatacaktır. Katılım süreci, kültürel açıdan uygun bir şekilde paydaş analizi ve katılım planlaması, kamuoyunu bilgilendirme, istişare ve katılımdan oluşur. Ayrıca, bu süreçte:

- Yerli Halkların temsilci organ ve kuruluşları (örneğin, ihtiyar meclisi veya köy heyeti gibi) ve Yerli Halkların Etkilenen Topluluklarının üyeleri yer alacak;
- Yerli Halklara karar verme süreçleri için yeterli süre tanınacaktır.⁴

11. Yerli Halkların Etkilenen Toplulukları, arazilerinin ve doğal ve kültürel kaynaklara erişimlerinin kaybedilmesi, devredilmesi veya sömürülmesinden dolayı özellikle hassas duruma düşebilir.⁵ Bu hassasiyeti dikkate alarak müşteri, bu Performans Standardındaki Genel Şartlara ek olarak 13.-17. paragraflarda öngörülen durumlarda Yerli Halkların Etkilenen Topluluklarından Özgür ve Önceden Bilgilendirilmiş Rızalarını alacaktır. Özgür ve Önceden Bilgilendirilmiş Rıza projenin tasarımı, uygulanması ve Yerli Halk toplulukları üzerindeki etkilerden beklenen sonuçları için de geçerlidir. Müşteri, bu durumların varlığında projenin risk ve etkilerini belirlemeye yardımcı olmak için dış uzmanlarla çalışacaktır.

12. Özgür ve Önceden Bilgilendirilmiş Rıza için evrensel bir tanım yoktur. Performans Standartları 1, 7 ve 8'de kullanılan "Özgür ve Önceden Bilgilendirilmiş Rıza" bu paragrafta açıklanan anlamı taşır. Özgür ve Önceden Bilgilendirilmiş Rıza, Performans Standardı 1'de açıklanan Bilgilendirilmiş İstişare ve Katılım süreci üzerine kuruludur ve devamı niteliğindedir. Özgür ve Önceden Bilgilendirilmiş Rıza, müşteri ile Yerli Halkların Etkilenen Toplulukları arasında iyi niyete dayalı müzakereler yoluyla elde edilecektir. Müşteri, (i) Yerli Halkların Etkilenen Toplulukları ile müşteri arasında karşılıklı kararlaştırılan süreci ve (ii) müzakereler sonucunda tarafların vardığı mutabakatı belgelendirecektir. Özgür ve Önceden Bilgilendirilmiş Rıza için görüş birliğine varılmış olması şart değildir, topluluk içerisinde ayrı düşüncede olan birey veya gruplar olsa da bu rıza alınabilir.

Özgür ve Önceden Bilgilendirilmiş Rıza Gerektiren Durumlar

Geleneklere Dayalı Mülkiyet veya Örfî Kullanımın Bulunduğu Arazi ve Doğal Kaynaklar Üzerindeki Etkiler

13. Genelde Yerli Halkların arazileri ve ilgili doğal kaynaklarla yakın bağları vardır.⁶ Cogunlukla, bu tür arazilerde geleneklere dayalı mülkiyet veya örfî kullanım söz konusudur.⁷ Yerli Halklar, bu araziler için iç hukukta tanınan yasal mülkiyet hakkına sahip olmayabilir. Ancak, kimlik ve topluluklarını tanımlayan geçim kaynakları veya kültürel, törensel ve manevi amaçlar için mevsimsel veya dönemsel olarak bu arazileri kullandıkları kanıtlanabilir ve belgelendirilebilir.

⁴ Kendi içlerinde karar alırken, kararlar genelde toplu olarak alınmakla birlikte her zaman bu durum geçerli olmayabilir. Toplulukların içinde farklı görüşte olan gruplar olabilir ve alınan kararlara karşı çıkabilirler. İstişare süreci bu gibi dinamikleri dikkate alarak toplulukların kendi içlerindeki karar verme süreçleri için yeterince zaman tanımalıdır. Böylece, ilgili katılımcıların çoğunluğu tarafından kabul edilen kararların alınması sağlanır.

⁵ Bu Performans Standardında adı geçen kültürel değerlere sahip doğal kaynaklar ve doğal alanlar, Performans Standardı 6'da açıklanan ekosistem tedarik hizmetleri ve kültürel hizmetlerle aynıdır.

⁶ Örneğin, deniz ve su kaynakları, odun ve odun dışı orman ürünleri, tatlı su, tıbbi bitkiler, avlanma ve toplanma alanları, otlatma ve ekim alanları. Bu Performans Standardında adı geçen doğal kaynak varlıkları, Performans Standardı 6'da açıklanan ekosistem tedarik hizmetleriyle aynıdır.

⁷ Yasal mülkiyetin söz konusu olduğu arazilerin satın alınması ve/veya kiralanmasına ilişkin hususlar Arazi Alımları ve Zorunlu Yeniden Yerleştirme başlıklı Performans Standardı 5'te verilmiştir.

14. Müşteri, Yerli Halkların geleneksel mülkiyeti veya örfi kullanımı olan arazilerde projeyi gerçekleştirmeyi veya bu arazilerdeki doğal kaynakları ticari açıdan kullanmayı önerirse ve olumsuz etkilerin⁸ oluşması bekleniyorsa, aşağıdakileri adımları izleyecektir:

- Proje için önerilen arazinin kullanılmasını engellemek veya kullanılacak alanı azaltmak için yapılan çalışmaları belgelendirecek;
- Yerli Halklar için önemli doğal kaynaklar ve doğal alanlar⁹ üzerindeki etkileri engellemeye veya azaltmaya yönelik çalışmaları belgelendirecek;
- Araziyi satın almadan veya kiralamadan önce mülkiyete ilişkin çıkarları ve geleneklere dayalı kaynak kullanımını tespit edecek ve değerlendirecek;
- Yerli Halkların araziye ilişkin hak taleplerine hanel getirmeden Yerli Halkların Etkilenen Topluluklarına ait kaynak kullanımını değerlendirecek ve belgelendirecek.¹⁰ Arazi ve doğal kaynak kullanımına ilişkin değerlendirmede özellikle kadınların bu kaynakların yönetimi ve kullanımındaki rolü olmak üzere bütün cinsiyetler dikkate alınmalıdır;
- Yerli Halkların Etkilenen Topluluklarını örfi kullanım hakları dahil, arazi kullanımı için iç hukukta tanınan hakları konusunda bilgilendirecek;
- Yerli Halkların Etkilenen Topluluklarına ait arazi ve doğal kaynakların ticari amaçlarla geliştirilmesi durumunda onları tazmin edecek, gerekli kanuni prosedürleri işletecek ve kültürel açıdan uygun sürdürülebilir kalkınma fırsatları sağlayacaktır. Bunlar:
 - Uygun olduğunda, nakit tazminat yerine araziye dayalı tazminat veya aynı tazminat vermek.¹¹
 - Doğal kaynaklara erişimin devam etmesini sağlamak, eşdeğer yeni kaynakları belirlemek veya, son seçenek olarak, arazi alımından bağımsız olarak projeden dolayı araziye erişimin ve doğal kaynakların kaybedilmesi halinde, tazminat vermek ve alternatif geçim kaynakları tespit etmek.
 - Müşteri, Yerli Halkların Etkilenen Topluluklarının kimliği ve geçim kaynağı için vazgeçilmez olan doğal kaynakları kullanmayı düşünüyorsa ve bu kaynakların kullanımı geçim kaynaklarını riske atıyorsa projede bu kaynakların kullanılmasından elde edilecek kazançlardan herkesin adil ve eşit bir şekilde yararlanmasını sağlamak.
 - Sağlık, güvenlik ve emniyete ilişkin hususları dikkate alarak, Yerli Halkların Etkilenen Topluluklarına geliştirdiği araziye erişim, kullanım ve geçiş hakkı tanımak.

Yerli Halkların Geleneklere Dayalı Mülkiyeti veya Örfi Kullanımı Bulunan Arazi ve Doğal Kaynaklardan Başka Yere Taşınması

15. Müşteri, Yerli Halkların geleneklere dayalı mülkiyeti veya örfi kullanımı bulunan ve halkın malı olan¹² arazi ve doğal kaynaklardan başka bir yere taşınmasını engellemek için uygulanabilir alternatif

⁸ Örneğin, proje faaliyetlerinden dolayı varlıklara veya kaynaklara erişimin kaybedilmesi veya arazi kullanımına kısıtlama getirilmesinden kaynaklanan olumsuz etkiler.

⁹ Bu Performans Standardında geçen "önemli doğal kaynaklar ve doğal alanlar", Performans Standardı 6'da tanımlanan öncelikli ekosistem hizmetleriyle aynıdır. Müşterinin doğrudan yönetim kontrolü veya nüfuzu olan ve Yerli Halkların Etkilenen Topluluklarının üzerinde etki yaratma riski bulunan hizmetleri ifade eder.

¹⁰ Bu Performans Standardına göre müşteriler, söz konusu arazilerin kullanımını kanıtlamak ve belgelendirmek zorundadır. Ancak, müşteriler, projenin gerçekleştirildiği ülkede devletin ilgili araziye alternatif bir amaçla kullanıyor olabileceğini de dikkate almalıdır.

¹¹ Koşullar müşterinin uygun bir yenileme arazisi sunmasını engelliyorsa müşteri bu durumu kanıtlamak zorundadır. Bu gibi durumlarda müşteri, Yerli Halkların Etkilenen Topluluklarına verilecek nakit tazminata ek olarak araziye dayalı olmayan gelir getirici fırsatlar sağlayacaktır.

proje tasarımlarını değerlendirecektir. Müşteri bu tür taşınmaları engelleyemediğinde, yukarıda açıklandığı şekilde Yerli Halklardan Özgür ve Önceden Bilgilendirilmiş Rızalarının alındığı durumlar hariç, projeye devam etmeyecektir. Yerli Halklar Performans Standardı 5'in şartlarına uygun olarak başka bir yere taşınacaktır. Uygun olduğunda, başka yere yerleştirilen Yerli Halklar, taşınmayı gerektiren nedenler ortadan kalktığında geleneksel veya örfi arazilerine geri dönebilmelidir.

Kritik Kültürel Miras

16. Yerli Halkların kimliği ve/veya kültürel, törensel veya manevi hayatları için vazgeçilmez olan kritik kültürel mirasları¹³ projenin önemli derecede etkileyebileceği durumlarda, bu tür etkilerin engellenmesine öncelik verilecektir. Müşteri, projenin kritik kültürel miras üzerindeki etkilerini engelleyemediği durumlarda Yerli Halkların Etkilenen Topluluklarından Özgür ve Önceden Bilgilendirilmiş Rızalarını alacaktır.

17. Projede ticari amaçlarla Yerli Halklara ait bilgi, yenilik ve uygulamalar dahil kültürel mirasın kullanılması öneriliyorsa, müşteri, Yerli Halkların Etkilenen Toplulukları, (i) iç hukuka göre sahip oldukları haklar, (ii) önerilen ticari kalkınmanın kapsamı ve niteliği ve (iii) kalkınmanın potansiyel sonuçları hakkında bilgilendirmenin yanı sıra onların (iv) Özgür ve Önceden Bilgilendirilmiş Rızalarını alacaktır. Ayrıca müşteri, bu tür bilgi, yenilik veya uygulamaların ticarileştirilmesinden elde edilen kazançların Yerli Halkların örf ve geleneklerine göre adil ve eşit bir şekilde paylaşılmasını sağlayacaktır.

Hafifletme Tedbirleri ve Kalkınmanın Sağladığı Yararlar

18. Performans Standardı 1'de belirtilen hafifletme hiyerarşisi doğrultusunda müşteri ile Yerli Halkların Etkilenen Toplulukları, hafifletme tedbirlerinin yanı sıra kültürel açıdan uygun ve sürdürülebilir kalkınma yararları için fırsatlar belirleyecektir. Müşteri, tedbirlerin Yerli Halkların Etkilenen Topluluklarına zamanında ve adil bir şekilde uygulanmasını sağlayacaktır.

19. Yerli Halkların Etkilenen Topluluklarına verilecek tazminatın ve kalkınma yardımlarının paylaşılmasına ilişkin tedbirler belirlenirken ve dağıtılırken ilgili toplulukların kanunları, kurumları, örfleri ve ana toplumla ilişkilerinin düzeyi dikkate alınacaktır. Tazminat hakkı bireysel, toplu veya hem bireysel hem toplu olabilir.¹⁴ Tazminatların toplu verildiği durumlarda, tazminatın gruptaki hak sahiplerine etkili bir şekilde dağıtılmasını sağlayan mekanizmalar belirlenecek ve uygulanacaktır.

20. Yerli Halkların Etkilenen Topluluklarının projeden ne şekilde yararlanacağı projenin niteliği, içeriği ve toplulukların hassasiyetine göre belirlenecektir. Belirlenen fırsatlar, Yerli Halkların hedef ve tercihlerini gerçekleştirme amaçlamalıdır. Buna, kültürel açıdan uygun bir şekilde yaşam standartları ve geçim kaynaklarını iyileştirmek ve bağımlı oldukları doğal kaynakların uzun dönemli sürdürülebilirliğini sağlamak dahildir.

¹² Normalde, Yerli Halkların arazi ve kaynaklara erişim ve kullanımına ilişkin hak iddiaları geleneksel veya örfi sistemlere dayanır. Bu örfi sistemlerde genelde ortak mülkiyet hakları söz konusudur. Arazi ve kaynaklar için geleneklere dayalı veya örfi hak iddiaları iç hukukta tanınmıyor olabilir. Yerli Halkların Etkilenen Topluluklarına üye kişiler şahsi olarak yasal mülkiyete sahip olduğunda veya projenin gerçekleştirildiği ülkedeki ilgili kanunların şahıslar için geleneklere dayalı veya örfi mülkiyet hakları tanıdığı durumlarda bu Performans Standardının 17. paragrafında öngörülen şartlar yerine Performans Standardı 5'in şartları geçerli olacaktır.

¹³ Kültürel ve/veya manevi değeri olan kutsal yerleşim yerleri, kutsal su kütleleri ve su yolları, kutsal ağaçlar ve kutsal kayalar gibi doğal alanları içerir. Kültürel değeri olan doğal alanlar, Performans Standardı 6'da yer alan öncelikli kültürel hizmetleriyle aynıdır.

¹⁴ Bununla kısıtlı kalmamakla birlikte örnek olarak örfi tıp bilgisinin ticarileştirilmesi veya diğer dini ve örfi tekniklerle bitki, lif veya metallerin işlenmesi verilebilir.

Devletin Yerli Halkların Sorunlarını Yönetmekten Sorumlu Olduğu Durumlarda Özel Sektörün Sorumlulukları

21. Yerli Halkların projeye ilişkin sorunlarını yönetmede devletin tanımlı bir rolü olduğu durumlarda müşteri, bu Performans Standardının amaçlarına uygun sonuçlara ulaşmak için ilgili devlet kurumuyla, kurumun izin verdiği ve uygun olduğu ölçüde işbirliği yapacaktır. Ayrıca müşteri, devlet kapasitesinin sınırlı olduğu durumlarda faaliyetlerin planlanması, uygulanması ve izlenmesinde aktif bir rol oynayacaktır.

22. Müşteri, sorumlu devlet kurumunun hazırladığı belgelerle bir arada kullanıldığında bu Performans Standardında öngörülen şartları yerine getiren bir plan oluşturacaktır. Planda, (i) Bilgilendirilmiş İstişare ve Katılım süreci, paydaş katılımı ve, uygun ise, Özgür ve Önceden Bilgilendirilmiş Rıza için öngörülen plan, uygulama ve belgeler; (ii) etkilenen Yerli Halklara devlet tarafından tanınan haklara dair açıklama; (iii) söz konusu haklarla bu Performans Standardında öngörülen şartlar arasındaki farklılıkları gidermek için önerilen tedbirler ve (iv) devlet kurumu ve/veya müşterinin finansal ve uygulama sorumluluklarının da yer alması gerekebilir.

Giriş

1. Performans Standardı 8, mevcut ve gelecek nesiller için kültürel mirasın öneminden hareketle hazırlanmıştır. Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme'ye uygun olarak bu Performans Standardının amacı, müşterilerin proje faaliyetleri sırasında kültürel mirasın korunmasını sağlamaktır. Ayrıca, projede kültürel mirasların kullanılmasıyla ilgili olarak bu Performans Standardında öngörülen şartlar kısmen Biyolojik Çeşitliliğin Korunmasına Dair Sözleşme'den alınmıştır.

Amaçlar

- Proje faaliyetlerden kaynaklanan olumsuz etkilerden kültürel mirasları korumak ve kültürel mirasların yaşatılmasını desteklemek.
- Kültürel mirasların kullanılmasından elde edilen kazançların eşit bir şekilde paylaşılmasını yaygınlaştırmak.

Uygulama Alanı

2. Bu Performans Standardının uygulama alanı, çevresel ve sosyal risk ve etkileri belirleme sürecinde tespit edilir. Performans Standardında öngörülen şartları yerine getirmek için gereken faaliyetler, Performans Standardı 1'de açıklanan ve müşterinin Çevresel ve Sosyal Yönetim Sistemiyle yönetilir. Müşteri, proje ömür süresince, projenin kültürel miras üzerindeki potansiyel etkilerini değerlendirecek ve bu Performans Standardının hükümlerini uygulayacaktır.

3. Bu Performans Standardında kullanılan kültürel miras terimi: (i) arkeolojik (tarih öncesi), paleontolojik, tarihi, kültürel, sanatsal ve dini değere sahip menkul veya gayrimenkul nesne, mülk, alan, yapı veya yapılar grubu gibi somut kültürel miras türlerini, (ii) kutsal yerleşim yeri, kaya, göl ve şelale gibi kutsal değerler taşıyan, eşsiz doğal özellikler veya somut nesnelere ve (iii) toplulukların geleneksel yaşam tarzlarını ortaya koyan kültürel bilgi, yenilik ve uygulamalar gibi ticari amaçlarla kullanılması önerilen, somut olmayan kültür türlerini ifade eder.

4. Somut kültürel miras türlerine ilişkin şartlar 6.-16. paragraflarda verilmiştir. Paragraf 3 (iii)'de belirtilen somut olmayan kültürel miras türlerine ilişkin şartlar için 16. paragrafa bakınız.

5. Bu Performans Standardında öngörülen şartlar, yasal koruma altında olması veya daha önceden bozulmuş olmasına bakılmaksızın kültürel mirasları kapsar. Bu Performans Standardı, Yerli Halkların kültürel miraslarını kapsamaz. Bu tür kültürel miraslar Performans Standardı 7'de ele alınmıştır.

Şartlar

Projelendirme ve Uygulama Sırasında Kültürel Mirasların Korunması

6. Kültürel mirasların korunması için müşteri, projenin gerçekleştirildiği ülkenin Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme'sindeki yükümlülüklerini uygulayan kanunları dahil, yürürlükteki kanunlara uyacaktır. Ayrıca, kültürel mirasların korunması, sahada araştırılması ve belgelendirilmesi için dünyada kabul edilen uygulamaları kullanarak kültürel mirasları belirleyecek ve koruyacaktır.

7. Risk ve etkileri belirleme sürecinde kültürel mirasların etkilenebileceği belirlenirse, müşteri, kültürel mirasların belirlenmesi ve korunmasına yardımcı olmak için yetkin profesyonellerle

çalışacaktır. Kopyalanamayan kültürel mirasların başka bir yere taşınmasında 10. paragraftaki ek şartlar geçerlidir. Kritik kültürel miraslar içinse 13.-15. paragraflarda öngörülen şartlar geçerlidir.

Tesadüfi Keşif Prosedürleri

8. Müşteri, proje tasarımı ve proje yerini kültürel miraslar üzerindeki önemli olumsuz etkileri engelleyecek şekilde belirlemekle sorumludur. Çevresel ve sosyal risk ve etkileri belirleme sürecinde, proje için önerilen yerde yapılacak inşaat veya projenin işletilmesi sırasında kültürel mirasların bulunma ihtimali olup olmadığını belirlenmelidir. Bu gibi durumlarda müşteri, Çevresel ve Sosyal Yönetim Sistemi kapsamında tesadüfi keşifleri¹ yönetmek için tesadüfi keşif prosedürleri² oluşturacaktır. Bu prosedürler, daha ileriki bir aşamada kültürel mirasların keşfedilmesi halinde işletilecektir. Müşteri, tesadüfen keşfettiği bir kültürel mirasa yetkin profesyoneller tarafından değerlendirilinceye ve bu Performans Standardına uygun tedbirler oluşturuluncaya kadar herhangi bir şekilde dokunmayacaktır.

İstişare

9. Projenin kültürel mirasları etkileyebileceği durumlarda müşteri, projenin gerçekleştirildiği ülkede kültürel amaçlar için uzun yıllardan beri söz konusu kültürel mirasları kullanan veya kullandığını hatırlayan Etkilenen Topluluklara danışacaktır. Müşteri, önemli kültürel mirasları belirlemek ve karar verme sürecinde bu tür kültürel miraslardan Etkilenen Toplulukların görüşlerini dikkate almak için Etkilenen Topluluklarla istişarede bulunacaktır. Kültürel mirasları korumakla sorumlu olan ulusal veya yerel düzenleyici kurumlar da istişare sürecine katılacaktır.

Topluluk Erişimi

10. Proje alanında Etkilenen Toplulukların uzun yıllardan beri kültürel amaçlar için kullanılan veya kullanıldığı hatırlanan kültürel miraslar varsa veya proje ile daha önceden erişilebilen kültürel miraslara erişim engelliyorsa müşteri, 9. paragrafta öngörülen istişareler doğrultusunda kültürel mirasa erişimin devam etmesine izin verecek veya, sağlık, güvenlik ve emniyete ilişkin hususları dikkate alarak, alternatif bir erişim yolu sağlayacaktır.

Kopyalanabilen Kültürel Mirasların Taşınması

11. Müşteri, kopyalanabilen³ ve kritik olmayan somut kültürel miraslarla karşılaştığında, etkileri engellemeyi amaçlayan hafifletme tedbirleri uygulayacaktır. Müşteri, etkileri engelleyemediği durumlarda aşağıdaki hafifletme hiyerarşisini uygulayacaktır:

- Olumsuz etkileri en aza indirecek ve kültürel mirasın değeri ve işlevini sürdürmesini sağlayan restorasyon tedbirlerini yerinde (in situ) almak. Buna, kültürel mirası destekleyen ekosistem süreçlerinin⁴ sürdürülmesi veya eski haline getirilmesi dahildir;
- Yerinde (in situ) restorasyon mümkün olmadığında, destekleyici ekosistem süreçleri dahil, kültürel mirasın işlevini farklı bir yerde geri kazandırmak;
- Tarihi ve arkeolojik eser ve yapıları, 6. ve 7. paragraflardaki ilkelere göre taşımak;
- Kültürel mirasın değeri ve işlevini korumasını sağlamak için olumsuz etkilerin azaltılmadığı

¹ Projenin inşaatı veya işletilmesi sırasında beklenmedik şekilde karşılaşılan somut kültürel miraslar.

² Tesadüfi keşif prosedürleri, daha önce varlığı bilinmeyen bir kültürel mirasla karşılaşılması halinde proje kapsamında gerçekleştirilmesi gereken eylemleri içeren prosedürlerdir.

³ Kopyalanabilen kültürel miraslar, uygun tedbirler alınarak kültürel değerlerin aktarılabilirdiği, başka bir yere taşınabilen, yerine benzer bir yapının veya doğal özelliklerin konulabilirdiği somut kültürel miras türleri olarak tanımlanır. Arkeolojik veya tarihi alanlar, temsil ettikleri çağ ve kültürel değerler başka alan ve/veya yapılar tarafından iyi bir şekilde temsil edilebildiğinde kopyalanabilir miraslar olarak kabul edilebilir.

⁴ Performans Standardı 6'da ekosistem hizmetleri ve biyolojik çeşitliliğin korunması için öngörülen şartlara uygun olarak.

veya kültürel mirasın restore edilemediği ve Etkilenen Toplulukların uzun yıllardan beri kültürel amaçlarla somut kültürel mirası kullandığı durumlarda, somut kültürel mirasın kaybını tazmin etmek.

Kopyalanamayan Kültürel Mirasların Taşınması

12. Kültürel miraslar genelde yerinde bırakılarak en iyi şekilde korunur. Kültürel mirasların başka bir yere taşınması tamir edilemeyecek hasara veya yıkıma yol açabilir. Müşteri, aşağıdaki şartların tamamı yerine getirilmedikçe, kopyalanamayan kültürel mirasları⁵ başka bir yere taşımayacaktır:

- Kültürel mirası taşımak dışında teknik veya finansal açıdan uygulanabilir başka bir alternatif yoksa;
- Projenin sağlayacağı yararlar, kültürel mirası taşımanın yaratacağı kayıptan çok daha önemliyse;
- Kültürel miras, eldeki en iyi teknikler kullanılarak yerinden taşınacaksa.

Kritik Kültürel Miras

13. Kültürel miras aşağıdaki özelliklerden biri veya her ikisine de sahipse, kritik kültürel miras kabul edilir: (i) uzun yıllardan beri kültürel amaçlarla kültürel mirası kullanan veya kullandığı hatırlanan toplulukların dünyada kabul edilen mirasları veya (ii) projenin gerçekleştirildiği ülkenin kültürel miras olarak kabul edilmesini önerdikleri miraslar dahil, yasal koruma altındaki kültürel miras alanları.

14. Müşteri, kritik kültürel mirasları başka bir yere taşımamalı, önemli ölçüde değiştirmemeli veya hasar vermemelidir. İstisnai durumlarda, kritik kültürel miraslar üzerindeki etkiler engellenemediğinde müşteri, Performans Standardı 1'de açıklandığı şekilde Etkilenen Topluluklarla Önceden Bilgilendirilmiş İstişare ve Katılım (ICP Informed Consultation and Participation) sürecini işletecektir. İyi niyete dayanan bu müzakere sürecinin sonuçları belgelenecektir. Müşteri, kritik kültürel mirasların değerlendirilmesi ve korunmasına yardımcı olmak amacıyla dış uzmanlarla çalışacaktır.

15. Yasal koruma altındaki kültürel miras alanları⁶, kültürel mirasların korunması ve yaşatılması için önemlidir. Yürürlükteki kanunlara göre bu tür alanlarda gerçekleştirilmesine izin verilen projeler için ek tedbirlerin alınması gereklidir. Önerilen projenin yasal koruma altındaki bir alan veya yasaların belirlediği bir tampon bölgesinde yer aldığı durumlarda müşteri, kritik kültürel miraslar için 14. paragrafta öngörülen şartlara ek olarak aşağıdaki şartları yerine getirecektir:

- Kültürel miraslar için öngörülen ulusal veya yerel düzenlemelere veya koruma altındaki alana ait yönetim planlarına uymak;
- Koruma altındaki alanın sponsorları ve yöneticileri, yerel topluluklar ve önerilen projenin diğer başlıca paydaşlarıyla istişarede bulunmak;
- Koruma altındaki alanın koruma amacını yaygınlaştırmak ve arttırmak için uygun şekilde ek programlar uygulamak.

⁵ Kopyalanamayan kültürel miraslar geçmişte yaşayan halkaların sosyal, ekonomik, kültürel, çevresel ve iklimsel koşulları, değişen ekolojileri, uyum sağlama stratejileri ve çevre yönetiminin ilk türlerini kapsayabilir. Bu durumda, (i) kültürel miras temsil ettiği dönem için eşsiz nitelikte veya (ii) kültürel miras aynı alanda birkaç çağı barındırmaktan dolayı eşsiz veya nispeten eşsiz niteliktedir.

⁶ Dünya mirası alanları ve ülkelerin koruma altına aldıkları alanlar buna örnektir.

Projede Kültürel Mirasların Kullanılması

16. Projede yerel topluluklara ait bilgi, yenilik ve uygulamalar dahil olmak üzere kültürel mirasların ticari amaçlarla⁷ kullanılmasının önerildiği durumlarda müşteri, söz konusu toplulukları (i) iç hukukta tanınan hakları, (ii) önerilen ticari faaliyetin kapsamı ve niteliği ve (iii) ticari faaliyetin potansiyel sonuçları hakkında bilgilendirecektir. Müşteri, (i) Performans Standardı 1'de açıklandığı şekilde, Etkilenen Topluluklarla iyi niyete dayanan ve sonuçların belgelendiği Bilgilendirilmiş İstişare ve Katılım sürecini işletilmesi ve (ii) söz konusu bilgi, yenilik veya uygulamaların ticarileştirilmesinden elde edilen kazançları bu toplulukların örf ve geleneklerine uygun olarak adil ve eşit bir şekilde paylaşılması şartıyla ticari faaliyeti gerçekleştirebilir.

⁷ Geleneksel tıbbi bilgilerin veya bitki, lif veya madenleri işlemek için kullanılan diğer kutsal veya geleneksel tekniklerin ticarileştirilmesi örnekleri buna dahildir ama örnekler bunlarla sınırlı değildir.